

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
VADYBOS KATEDRA**

Ligita NARUTAVIČIENĖ

**KULTŪROS POLITIKOS ĮGYVENDINIMO ANALIZĖ:
MAŽEIKIŲ RAJONO ATVEJIS**

Magistro darbas

Šiauliai, 2010

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
VADYBOS KATEDRA**

Ligita NARUTAVIČIENĖ

**KULTŪROS POLITIKOS ĮGYVENDINIMO ANALIZĖ:
MAŽEIKIŲ RAJONO ATVEJIS**

**Magistro darbas
Socialiniai mokslai, vadyba ir verslo administravimas (03S1)**

Teigiu, kad magistro studijų baigiamasis darbas, kurį teikiu vadybos studijų programos magistro kvalifikaciniam laipsniui įgyti yra originalus autorinis darbas:

Magistro darbo autorius Ligita Narutavičienė
(vardas, pavardė, parašas)

Vadovas doc. dr. Juozas Matakas
(pareigos, vardas, pavardė, parašas)

Recenzentas

(pareigos, vardas, pavardė, parašas)

SANTRAUKA

Ligita Narutavičienė

Kultūros politikos įgyvendinimo analizė: Mažeikių rajono atvejis

Magistro darbas

Magistro darbe analizuojama Lietuvos kultūros politikos įgyvendinimas atveju imant Mažeikių rajono kultūros situaciją. Darbe išanalizuoti teisiniai dokumentai, jų reikšmė Lietuvos ir Mažeikių rajono kultūros politikos įgyvendinimui. Išnagrinėta valstybės institucijų įtaką formuojant kultūros politiką. Ištirti Mažeikių rajono kultūros skyriaus ir jam pavaldžių institucijų valdymo ir administravimo problemos įgyvendinant kultūros politiką Mažeikių rajone.

Atliktas empirinis tyrimas parodė, kokia šiuo metu yra Mažeikių rajono gyventojų ir kultūros darbuotojų nuomonė apie kultūros politikos įgyvendinimą rajone, kultūros institucijų įvairovę ir kokybę. Išsiaiškinta, kiek ši įvairovė tenkina pakitusius visuomenės poreikius.

Baigiamojoje dalyje pateiktos išvados ir rekomendacijos, leidžiančias užtikrinti kultūros procesų tęstinumą bei atsinaujinimą.

SUMMARY

Ligita Narutavičienė

Analysis of Cultural Policy Implementation: Mažeikiai District Case Study

Master Thesis

The master thesis presents the analysis of Lithuanian cultural policy implementation in the cultural context of Mažeikiai District. The analysis of legal instruments and their significance in the implementation of cultural policy in Lithuania and Mažeikiai District has produced in the given thesis. The influence of state institutions in shaping cultural policy has been examined. Management and administration problems encountered by the Mažeikiai District Cultural department and its subordinate institutions in the implementation of cultural policy in Mažeikiai District have been investigated.

The empirical research has shown the current views of Mažeikiai District population and cultural workers on the implementation of cultural policy in the district and the diversity and quality cultural institutions. The extent to which the said diversity satisfies the varied needs of the society has been identified.

The concluding part offers recommendations and conclusions allowing the security of the cultural process continuity and renewal.

TURINYS

ĮVADAS	
1. LIETUVOS KULTŪROS POLITIKOS FORMAVIMAS.....	14
1.1.Kultūros politika teoriniu aspektu.....	14
1.2.Pagrindiniai kultūros politikos modeliai.....	18
1.3.Europos Sąjungos įtaka Lietuvos kultūrai.....	23
2. KULTŪROS POLITIKOS PROCESO DALYVIAI.....	28
2.1. Valstybės institucijų vaidmuo.....	28
2.2. Seimo ir Vyriausybės funkcijos kultūros politikos formavimo srityje.....	29
2.3. Kultūros ministerijos vaidmuo kultūros politikos formavimo ir įgyvendinimo procesu.....	31
2.4. Regioninės ir vietos valdžios institucijų įtaka.....	34
3. KULTŪROS POLITIKOS TEISINĖ BAZĖ.....	39
4. KULTŪROS SEKTORIAUS FINANSAVIMAS.....	45
5. MAŽEIKIŲ RAJONO KULTŪROS POLITIKOS ĮGYVENDINIMO IR PLĖTROS GALIMYBIŲ TYRIMO REZULTATAI IR ANALIZĖ.....	52
5. 1. Mažeikių savivaldybės kaip probleminės teritorijos socialinė, kultūrinė ir ekonominė aplinka.....	52
5. 2. Kultūros infrastruktūra: Mažeikių rajono savivaldybės ir Telšių apskrities palyginimas.....	55
5. 3. Bendrieji Mažeikių rajono kultūros sektoriaus bruožai, formavimas ir finansavimas.....	61
5. 4. Kultūros išteklių ir turizmo sąsajos.....	67
5. 5. Gyventojų kultūros paklausos ir poreikių bei kultūros sektoriaus paslaugų kokybės tyrimas.....	75
IŠVADOS.....	83
REKOMENDACIJOS.....	84
LITERATŪRA.....	85
PRIEDAI.....	89

LENTELIŲ SĄRAŠAS

<i>1 lentelė.</i> Iš dalies finansuotiems projektams paskirstytos valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų lėšos pagal paskirstytų lėšų dydį 2008 metais.....	51
<i>2 lentelė.</i> Kultūros centrų, filialų ir kitų kultūros darinių skaičius.....	56
<i>3 lentelė.</i> Kultūros centrų skaičius 2001-2007 metais.....	58
<i>4 lentelė.</i> Bibliotekos 2001-2007 metų pabaigoje.....	59
<i>5 lentelė.</i> Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto lėšos, skirtos kultūros, jaunimo, sporto ir NVO reikalams 2005 – 2007 metais.....	65
<i>6 lentelė.</i> Kultūros SSGG.....	66
<i>7 lentelė.</i> Valstybinio biudžeto lėšų paskirstymas paveldosaugos programoms finansuoti.....	70
<i>8 lentelė.</i> Rekreacijai ir turizmui vystyti potencialių urbanistinių vertybių panaudojimo turizmo plėtroje galimybės.....	71
<i>9 lentelė.</i> Urbanistinių vietovių plėtros finansavimo pasiskirstymas 2010-2012 metais.....	73
<i>10 lentelė.</i> Valstybės biudžeto lėšos Etninės kultūros projektams Mažeikių rajone 2009 metais.....	74
<i>11 lentelė.</i> Respondentų pasiskirstymas pagal lytį ir išsilavinimą.....	78
<i>12 lentelė.</i> Gyventojų, dalyvavusių anketinėje apklausoje, gyvenamoji vieta.....	80

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 pav. Lietuvoje už kultūros politikos formavimą, įgyvendinimą ir administravimą atsakingos institucijos.....	29
2 pav. Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos struktūra.....	32
3 pav. Nacionalinę regioninę politiką įgyvendinančios institucijos.....	35
4 pav. Lietuvos probleminės teritorijos.....	52
5 pav. Programos finansavimas.....	53
6 pav. Probleminės teritorijos gyventojų sudėtis.....	54
7 pav. Kultūros centrų meno kolektyvų dalyviai 2001-2007 m. meno mėgėjų kolektyvų dalyvių skaičius, tenkantis 100 gyventojų.....	57
8 pav. Bibliotekų skaitytojų dalis 2001-2007 m. palyginti su visais gyventojais, procentais.....	58
9 pav. Muziejų lankytojai 2001-2007 m. apsilankymų skaičius, tenkantis 100 gyventojų.....	60
10 pav. Mažeikių rajono savivaldybės 2010 m. biudžetas (asignavimai).....	66
11 pav. Kultūros ir turizmo sinergija: kultūrinis turizmas.....	68
12 pav. Moterų dalyvavusių anketinėje apklausoje išsilavinimas.....	79
13 pav. Vyrų dalyvavusių anketinėje apklausoje išsilavinimas.....	79
14 pav. Gyventojų, dalyvavusių anketinėje apklausoje, profesinė veikla.....	80
15 pav. Į anketą atsakinėjusių gyventojų amžius.....	81

SUTRUMPINIMAI

ES – Europos Sąjunga

UNESCO – Jungtinių Tautų švietimo, mokslo ir kultūros organizacija

AKPK – alternatyvioji kultūros paveldo programa

BVP – bendras vidaus produktas

KRF – kultūros rėmimo fondas

KM – Kultūros ministerija

SRTRF – Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas

NVO – nevyriausybinė organizacija

KC – kultūros centras

KPD – kultūros

ĮVADAS

Kultūra, tradicijos, kalba yra valstybingumo pamatai. Kiekviena tauta originali tuo, kad turi savitą kalbą, raštą, papročius bei tradicijas. Kultūra gali egzistuoti tik tada, jei egzistuoja visuomenė, ir priešingai, kiekvienai žmonių visuomenei yra būdinga tam tikra kultūra. Kultūra yra sudėtinė visuma, apimanti žinias, tikėjimus, menus, moralę, teisę, papročius ir kitus gebėjimus, kuriuos žmogus įgyja kaip visuomenės narys.

Kai kurie autoriai (Demmer, Rauhe, 2004) akcentuoja, kad kultūros sąvoką mėginama nusakyti bent keletu šimtų apibrėžimų, kurių nė vienas nėra visuotinai priimtinas. Menininkai, mokslininkai, politikai ir pedagogai nuolat ginčijasi, kurį kultūros apibrėžimą taikyti, platesnį ar siauresnį: ar laikyti kultūrą giminine menų (muzikos, teatro, šokio, literatūros, vaizduojamojo meno ir t.t.) sąvoka, ar kultrūra – tai būdas, kuriuo tarpusavy bendraujame (Richard von Weizsacker). Peter Fuchs ir Thomas Heinze taikliai pastebi, jog kad ir kokį kultūros apibrėžimą pateiktų mokslas, tuoj pat atsiranda kas nors tokio, ko neapima apibrėžimas ir kas vis dėlto vadinama „kultūra“.

Norint nagrinėti kultūros politiką, labai svarbus ir politikos sąvokos apibūdinimas. Kaip teigia Wayne Parsons: politika – tai mėginimas apibrėžti ir struktūrizuoti racionalų pagrindą veiklumui arba neveiklumui (Šiuolaikinis kultūros įstaigų administravimas ir valdymas, 2007). Svarbiausia suvokti, jog valstybės politika bet kurioje srityje reiškia aiškų esamos situacijos bei visuomenės vilčių ir poreikių suvokimą, o tos politikos įgyvendinimas – sąmoningą veiksmų tiems tikslams pasiekti pasirinkimą.

Kultūros politika, nors ir priskiriama viešosios politikos sritims, yra vertinama prieštaringai, kadangi nėra paprasta apibrėžti pačią kultūrą, tampa sudėtingiau formuluoti jos politiką, parinkti atitinkamas ir labiausiai derančias administravimo formas, išvelgti svarbiausias srities problemas ir nustatyti prioritetinius tikslus.

Kultūros politikos kaip viešosios politikos srities analizė siejama su įvairiais viešosios politikos tyrinėtojais: W. N. Dunn ir W. Parsons; kultūros raidos teoretikais ir kultūros politikos vertintojais: H. Rauhe, Ch. Demmer, H. P. Reinecke, A. J. Wiesand, P. Bendixen, P. Fuchs, Th. Heinze, M. Dragičević - Šešič, B. Stoikovič ir kt. Žinomi lietuvių kultūros politikos tyrinėtojai: K. Stoškus, E. Žalpys, L. Vilkončius, Ž. Simonavičienė, V. Kančys, A. Paulavičiūtė, I. Kuizininė, E. Bulevičius ir kt.

Nors kultūros politika nagrinėta įvairių teoretikų, vis dar nėra parengta tiksli, visuotinai priimta kultūros politikos sąvoka, kuri būtų įtvirtinta ne tik skirtingų ES valstybių narių tautų sąmonėje, bet ir mokslo leidiniuose, akademinų bendruomenių kontekste. Kultūros politikai apibrėžti yra derinamos politikos ir kultūros sampratos. Kultūros politika – sudaranti palankias arba mažiau palankias sąlygas atskiriems žmonėms arba jų grupėms kurti kultūrą efektyviam koordinuotam ir sklandžiam minėto finansavimo principo vykdymui (Viešoji politika ir administravimas, 2009).

Dabartiniame Lietuvos valstybės raidos etape, kai jau pasiekti svarbiausieji po nepriklausomybės atkūrimo iškelti valstybės strateginiai tikslai – Lietuva tapo NATO ir ES nare, akivaizdu, kad kultūra ir menas yra nepakeičiami valstybės politikos įrankiai. Jie sutelkia ir ugdo visuomenę, skatina jos kūrybiškumą ir atvirumą, įtikinamai atstovauja šaliai, padeda tautoms susikalbėti, pažinti vienai kitą ir susitarti, todėl kultūrai dera skirti padidintą dėmesį. Narystė suteikia naujų galimybių plėtoti intensyvius ir turiningus tarptautinius kultūros mainus. Integracija dar labiau pabrėžia valstybės atsakomybę už Lietuvos kultūros gyvybiškumą, savitumą ir konkurencingumą. Lietuvos kultūra neabejotinai turtina ir turtins Europos ir pasaulio kultūrą.

Kultūra yra sudėtinė visuomenės politinės, socialinės, ekonominės raidos dalis, priklausanti nuo šios raidos pokyčių ir problemų. Būtent šios problemos ir įtakoja kultūros politikos tikslų formavimą, kurie pasižymi kolektyviškumu. Viešajame sektoriuje kultūros politika formuojama diskutuojant piliečių grupėms, įstatymų leidėjams ir viešojo administravimo įstaigoms.

Šalies kultūrinio gyvenimo administravimą, kultūrinę veiklą reglamentuoja Lietuvos Respublikos įstatymai, kiti teisės aktai. Kultūros politikos tikslai, uždaviniai ir priemonės aprašytos *Lietuvos kultūros politikos nuostatuose, LR Kultūros ministerijos strateginiame veiklos plane*, įvairiose programose. Pastaraisiais metais ryškėja plati kultūros politikos sprendimų skalė, kuri apima valstybinę politiką ir laisvą kūrybinių industrijų rinką, globalizmo ir lokalizmo, centro ir periferijos, miesto ir kaimo problemų sprendimo spektrą. Kultūros politikos formavimas tampa ne tik įgaliotų institucijų, bet ir pilietinės saviraiškos, bendruomenių iniciatyvų, bei komercinių ir nekomercinių kultūros organizacijų reikalas. Todėl palaipsniui formuojama ne tik ministerijos ir jos lygmens, bet ir vietos kultūros kūrimo ir vartojimo politika. Be to, vis dažniau susiduriama su vis platesnėmis piliečių – visuomenininkų iniciatyvomis ginant viešąsias erdves, inicijuojant alternatyvius kultūros renginius, kuriant naujus projektus, sprandžiant kultūros diskriminacijos problemas.

Tobulėjant technologijoms, augant šalies gyventojų kultūriniais poreikiais, svarbu didinti kultūros srities finansavimą. Kultūros finansavimo klausimas valstybės biudžeto lėšomis yra ypač aktualus atsižvelgiant į tai, jog kultūra yra viena nedaugelio visuomenės gyvenimo sričių, kuri tiesiogiai negauna finansavimo iš Europos Sąjungos struktūrinių fondų. Tai lemia, jog kultūra yra nacionalinis interesas.

Kultūra yra ne tik būdas žmogiškumui skatinti, ne tik pasaulį ir gyvenimą daryti prasmingesnį, bet tampa gamybos bei vartojimo priemonė, kai atsiranda dominavimas, kuris gali būti tiek nacionalinis, tiek klaninis, kai vietos valstybės tarnautojai ir verslininkai yra suinteresuoti išsaugoti savo įtaką, rinkas, ir todėl paverčia pigią nacionalinę kūrybą kultūrine norma. Kultūros įnašas į ekonomiką yra palaipsniui pripažįstamas, ypač pradėjus sparčiai vystyti kultūros institucijos šakoms. Kultūra tiesiogiai prisideda prie ekonomikos, kadangi ji sukuria ir pateikia vartojamus

produktus – kultūros prekes ir paslaugas knygų, filmų, muzikos garso įrašų, koncertų ir panašiu pavidalu.

Vertinant Mažeikių rajono kultūros situaciją, galima pastebėti, kad bendriausiais bruožais ji mažai kuo skiriasi nuo dabartinės Lietuvos kultūros situacijos, turi bendrų visiems regionams bruožų. Iš sovietinės praeities ji paveldėjo atitinkamą kultūros įstaigų sistemą, kai kurias administravimo grandis. Mažeikių kultūros skyriaus vedėjos Rupkutės (2005) teigimu, įvyko ir žymių pokyčių. Pirma, keitėsi valdymo principai, įstaigos gavo daugiau savarankiškumo, juolab neliko privalomo ir kontroliuojamo jų veiklos turinio. Vietos savivaldos įstatymas įgalino demokratinio būdu išrinktai vietos valdžiai savo nuožiūra formuoti vietos kultūros politiką, panaudoti atitinkamus švertus, išskirti prioritetus, keisti įstaigų infrastruktūrą ir pan. Antra, tai suteikė daugiau galimybių skleisti kultūros subjektų saviraiškai, iniciatyvoms, atsirasti privačiam kultūros sektoriui, plėsti tarptautinius ryšius. Trečia, kultūra turėjo atsilaikyti permainų vėjuose, taikytis prie rinkos sąlygų, įveikti daugelį komplikuočių valdymo, finansavimo, teisinio reguliavimo kliūčių. Rajono situaciją per keletą metų veikė tiek vietinės, tiek bendros visai šaliai ekonominės ir socialinės problemos, taip pat ir politiniai veiksniai. Kaip ir daugelyje Lietuvos rajonų, taip ir Mažeikiuose kultūros valdymas ir finansavimas neatitinka šiuolaikinių vadybos reikalavimų ir daugiau remiasi centralizuotos – planinės ekonomikos principais. Pavyzdžiui, planuojant kultūros biudžetą, paprastai atskaitos tašku naudojami tiek viso kultūros sektoriaus, tiek atskiros jo srities (muziejaus, bibliotekos ir kt.) praėjusių metų rodikliai. Kultūra rajone susiduria su kasmet mažėjančiu finansavimu, dėl ko tenka atsisakyti dalyvauti įvairiuose kultūros projektuose. Tuo tarpu miesto gyventojų skaičius augo, didėjo jų interesai ir kultūros poreikiai. Atsirado komercinės ir privačios kultūros struktūros, savotiškai užpildydamos nišą įvairiose kultūros srityse.

Tyrimo problema ir aktualumas.

Tema nėra nauja, tačiau priimami sprendimai daro šią problemą aktualią. Šio **darbo temos – Kultūros politikos įgyvendinimo Mažeikių rajone analizė, pasirinkimą** apsprendė poreikis įvertinti esamą situaciją, nustatyti opiausias kultūros sektoriaus sritis, apibūdinti savivaldybės ir kitų valstybinių institucijų, formuojančių ir įgyvendinančių kultūros politiką vaidmenį, kai nuo jų kompetencijos, funkcijų subalansuotumo, veiklos kryptingumo priklauso įsisenėjusių problemų ir naujai keliamų uždavinių sprendimas. Kultūros politikos Mažeikių rajone analizė yra aktuali, kadangi šiandienos gyvenime kultūra tampa vis svarbesnė ir kaip ekonomikos veiksnys kuriant patrauklią aplinką kapitalo investicijoms, ir kaip bendruomenę telkiantis dėmuo, ir kaip socialinės prevencijos priemonė. Svarbu pažvelgti į Mažeikių rajono kultūrą kaip į visumą, nustatyti prioritetus ir pasiekti, kad kiekviena kultūros įstaiga, pavieniai kūrėjai, privačios kultūros struktūros ir jose dirbantys darbuotojai žinotų, koks jų vaidmuo Mažeikių rajono kultūros gyvenime. Aktualu analizuoti organizacines, teisines, ekonomines ir kitas priežastis, trukdančias įgyvendinti šiuolaikinę

kultūros politiką, atitinkančią daugumos žmonių lūkesčius, ieškoti bei konstruoti kultūros valdymo modelius, galinčius padėti prisitaikyti prie naujų sąlygų, užtikrinančius kultūros vertybių išsaugojimą, kokybišką kultūros politikos įgyvendinimą savivaldybės teritorijoje.

Kai krizės mastai ir padariniai aiškiai jaučiami (didėja bedarbystė, gyventojų migracija), rašant baigiamąjį darbą, labai svarbu įvertinti jos pasekmes kultūros politikos įgyvendinimui ir situacijai Mažeikių rajone bei išvelgti perspektyvas socialinės ekonominės būklės stabilizavimo ir jos pagerėjimo ateityje laikotarpiui. Rajono kultūros institucijoms tikslinga vykdyti vieningą kultūros vystimosi strategiją, numatyti prioritetus, inicijuoti kultūrinius projektus bei organizuoti jų įgyvendinimą.

Darbo problema nusako klausimas – kokios Mažeikių rajono kultūros politikos įgyvendinimo perspektyvos, atsižvelgiant į visuomenės kultūrinius poreikius ir į esamą vadybos situaciją?

Darbo objektas – Mažeikių rajono kultūros politika.

Darbo tikslas - atlikus Mažeikių rajono kultūros politikos įgyvendinimo analizę, patvirtinti arba paneigti iškeltą hipotezę ir pateikti galimus sprendimų būdus.

Darbo uždaviniai:

- Išanalizuoti kultūros politikos formavimo teisinę bazę;
- Išnagrinėti valstybės institucijų įtaką formuojant kultūros politiką;
- Nustatyti kultūros politikos įgyvendinimo priemones, finansavimo galimybes;
- Iširti šiandieninę rajono kultūros situaciją, išanalizuoti kultūros institucijų funkcijas ir struktūrą;
- Tyrimų dėka mėginti išvesti miesto gyventojų kultūros poreikius atitinkančius prioritetus; silpnasias ir stipriasias kultūros politikos įgyvendinimo puses, galimybes ir galimas grėsmes, pateikiant SSGG (SWOT) analizę;
- Atlikus tyrimą nustatyti plėtros galimybes, pateikti rekomendacijas.

Siekiant nurodyto tikslo, tyrimo metu buvo bandoma pagrįsti hipotezę, kad dabartinis Mažeikių rajono kultūros politikos įgyvendinimo ir administravimo modelis yra neefektyvus, neleidžiantis tinkamai reaguoti į iššūkius ir užtikrinti kultūros procesų tęstinumą bei atsinaujinimą.

Tyrimo tikslas: iširti Mažeikių rajono kultūros skyriaus ir jam pavaldžių institucijų valdymo ir administravimo problemas įgyvendinant kultūros politiką Mažeikių rajone.

Tyrimo uždaviniai:

1. Mokslinės literatūros analizė.
2. Anketinė apklausa, kurios tikslas išnagrinėti Mažeikių rajono gyventojų kultūros paklausą ir poreikius, kultūros sektoriaus valdymo problemas įgyvendinant kultūros politiką rajone .

Tyrimo imtis. Anketinės apklausos tikslinės grupės:

- Mažeikių savivaldybės (3 – jų miestų Mažeikių, Sedos ir Viekšnių) gyventojai ;
- kultūros sektoriuje dirbantys specialistai.

3. Parengta anketa.

Anketos klausimai buvo formuluojami taip, kad atsiskleistų reali kultūros politikos įgyvendinimo būklė ir situacija, gyventojų poreikiai, kultūros sektoriaus paslaugų kokybė.

Anketa Nr. 1 – Mažeikių savivaldybės gyventojai ir kultūros sektoriaus darbuotojai.

Tikslas - išnagrinėti gyventojų kultūros paklausą ir poreikius, kultūros sektoriaus paslaugų kokybę.

Išsiaiškinti darbuotojų nuomonę, vertinant jų požiūrį kaip vartotojo ir kaip kultūros institucijos darbuotojo rajono kultūros politikoje.

Tyrimo metodai parinkti atsižvelgiant į tyrimui skirtą laiko trukmę bei galimybę atlikti patikimą tyrimą. Metodai skirti įvairių respondentų grupių nuomonei išsiaiškinti.

Darbai atlikti naudoti metodai: įstatymų ir reglamentų, o taip pat mokslinės literatūros straipsnių analizė teoriniu aspektu, lyginamoji, atveju, bei statistinių duomenų analizė, apibendrinimas ir prognozavimas. Anketinė apklausa, kompiuterinis empirinių duomenų apdorojimas Internet Explorer programa, SSGG analizė.

Tyrimo naujumas. Magistriniame darbe suformuluoti teoriniai argumentai ir kokybinių metodų pagrįsti faktai leidžia teigti, kad gauti rezultatai yra nauji ir reikšmingi.

Praktinis reikšmingumas.

- Tyrimo rezultatai gali būti panaudojami kultūros politikos įgyvendinimo procese;
- Darbo rekomendacijos ir išvados gali būti panaudojami autoriaus bei kultūros sektoriaus darbuotojų praktiniame darbe, planuojant kultūros plėtros gaires, tikslinant prioritetus, rekomenduojant veiklos tobulinimą.

Tyrimo vykdymas.

Tyrimas atliktas Mažeikių savivaldybės Mažeikių, Sedos ir Viekšnių miestuose.

Tyrimo duomenų bazės sudarymas (kokybinių duomenų kategorizavimas, duomenų kodatoriaus sukūrimas, duomenų suvedimas pagal kodatorių), statistinė duomenų analizė. Tyrimo duomenys apdoroti Microsoft Excel, Word ir SPSS kompiuterinėmis programomis.

1. Ataskaitos parengimas.

Ataskaitoje pateikta teoriškai pagrįsta detali tyrimo metodika, tyrimo duomenys, jų interpretacija, išvados bei rekomendacijos.

2. Trumposios ataskaitos (santraukos) parengimas.

Ataskaitoje pateikta tyrimo santrauka, išplėstinės išvados ir svarbiausios rekomendacijos.

Tiriamųjų imtis ir atranka

Tiriamųjų grupės ir imtis suformuotos atsižvelgiant į tyrimo problemą, tikslą bei uždavinius. Siekiant įvairiapusės problemos analizės, tyrimui buvo pasirinkti Mažeikių savivaldybės 3 miestų: Mažeikių, Sedos ir Viekšnių gyventojai. Tyrime dalyvaus 150 respondentai. Tiriamųjų atrankai taikyta Mažeikių savivaldybė. Kultūros sektoriaus darbuotojai buvo atrinkti atsitiktine tvarka. Išdalintos anketos visiems, panorusiems išreikšti savo nuomonę.

Tyrimo tikslinės grupės ir imtis

Mažeikių savivaldybės 3 – jų miestų (Mažeikių, Sedos, Viekšnių) gyventojai - skirtingos gyvenamos vietos, išsilavinimų, profesinės veiklos, amžiaus). **Kultūros sektoriaus darbuotojai:** KC direktoriai, vadybininkai, meno specialistai, savivaldybės kultūros ar su kultūra susijusių skyrių darbuotojai arba specialistai, atsakingi už savivaldybės kultūros administravimą.

Imtis: 150 respondentai.

1. LIETUVOS KULTŪROS POLITIKOS FORMAVIMAS

Visuomenė kiekvienoje gyvenimo srityje: ekonomikos, prekybos, švietimo, sveikatos priežiūros, saugumo ir kt., siekia skirtingų tikslų. Valstybės valdžia privalo pasirinkti kiekvienos srities politiką. Kai vertiname visuomenės kultūrinius poreikius, pradėdami kalbėti apie šalies kultūros politiką. XX a. pabaigoje pasaulio ekonomikos perspektyvas vis labiau pradėta sieti ne tik su industrine gamyba, kiek su kūrybiškumu ir žinių plėtra. Bet kurios valstybės nacionalinės kultūros politikos kryptys priklauso nuo tos šalies bendrosios politinės, ekonominės ir kultūrinės būklės.

1.1. Kultūros politika teoriniu aspektu

Apibrėžiant „kultūros“ sąvoka kultūros politikoje, pradėdama labai tradiciškai, „kultūros“ sąvokos daugialypiškumą pirmiausia aiškinant antropologiškai. Kultūra suvokiama kaip visas žmogaus gyvenimas. Svarbios konkrečios sudedamosios dalys, kaip teigia UNESCO Pasaulinėje konferencijoje: „Kultūra apima ne tik meną ir literatūrą, bet ir gyvenimo būdą, pagrindines žmogaus teises, vertybių sistemas, tradicijas, įsitikinimus“. „Paribių integracijos“ (In from the margins) autoriai sutinka su šiuo apibrėžimu, tačiau kultūrai suteikia dar ir politinę prasmę: „Kultūra nėra vien tik idėjų apie pasaulį išraiška, ji taip pat apima norą jį išlaikyti ar pakeisti - ar netgi valdyti.“ Kultūra formuoja mūsų mąstymą, vaizduotę ir elgesį. Ji perduoda elgesį, be to, yra dinamiškas pokyčių, kūrybingumo, laisvės, naujų galimybių atsiradimo šaltinis. Grupėms ir visuomenėms suteikia energijos, įkvėpimo, galios, žinių ir įvairovės pripažinimo. Tai reiškia, kad valstybės pastangos turi būti sutelktos ne į vienpusišką nacionalinės kultūros suvokimą, o į etninės įvairovės, asmeninio pasirinkimo ir grupinės veiklos įvairovės pripažinimą. Pagrindinė strateginė sąvoka yra galios suteikimas. Taigi mes pasiekiamo itin platų bendrą suvokimą ir galime paklausti, ar iš viso egzistuoja kas nors kultūriško, kai niekas neturi ypatingos, unikalios vertės?

Kultūra, kaip teigia Matulis (2007), įvardijama kaip žmonijos vystymosi ir civilizacijos pagrindas, skatinantis žmones tikėti, svajoti, žadinti jausmus ir vis naujai žvelgti į tikrovę. „Ji suburia žmones, skatina diskusijas ir žadina aistras – labiau vienija nei išskiria. Į kultūrą reikėtų žvelgti kaip savitą, tam tikrai visuomenei ar socialinei grupei būdingų dvasinių ir materialinių savybių rinkinį. Ji apima literatūrą ir dailę, taip pat gyvenimo stilių, vertybių sistemas, tradicijas ir įsitikinimus“.

„Kultūra - socialinės organizacijos, religija, ekonomika, socialinis paveldas, tradicijos, perduodamos iš kartos į kartą, išmoktas elgesys, gyvenimo būdas, stilius, idealai, vertybės, gyvenimo normos ir taisyklės, sugebėjimas prisitaikyti prie aplinkos ir bendruomeniškai spręsti iškilusias problemas, idėjų ir papročių sistema, kuri leidžia valdyti elgseną ir skiria žmones nuo

gyvūnų. Kultūrą sudaro bendrų idėjų ir simbolių sistema“ (Kultūros sąvokos apibrėžimai ir jų interpretavimas, 2008).

Pagrindiniai naujos kultūros politikos klausimai apima diskusijas, susijusias su pliuralizmu (daugiakalbiškumas, daugiaetniškumas, išsipainiojęs į viešojo transliavimo politiką, ir kultūrinis turizmas), ekonomine kultūros sektoriaus svarba (kultūros ir kūrybinė industrija, verslininkystė), kultūros sektoriumi kaip meno ir kūrybos raidos strategijų dimensija, technologine nauda ir problemomis, naujais susivienijimais ir partnerystėmis (Kultūros politika, 2008).

Kultūros politika – valstybės, savivaldybių, visuomeninių organizacijų ir piliečių idėjų, principų ir veiksmų visuma, kuria siekiama palaikyti ir įtakoti kultūrą ir pageidaujančius pokyčius. Tai konkretūs valstybės institucijų sprendimai bei veiksmai, kurių imamasi kultūrai plėtoti ir skleisti, visuomenės dalyvavimui kultūros procese, jo valdyme užtikrinti, meninei kūrybai remti, kultūros žmogaus įvairiapusei raiškai garantuoti.

Išsivysčiusiose valstybėse kultūra yra viena iš valstybės politikos prioritetinių sričių. Ji yra sudėtinė visuomenės politinės, socialinės, ekonominės raidos dalis, dažnai pati skatinanti naujoves, spartinanti krašto galių socialinę bei ekonominę plėtrą. Valstybei ypač svarbu išlaikyti savo kūrybines galias, kultūrinę gyvastį ir tapatumą. *Lietuvos Respublikos Konstitucijos* 42 straipsnis pabrėžia, kad „kultūra, mokslas ir tyrinėjimai bei dėstymas yra laisvi. Valstybė remia kultūrą ir mokslą, rūpinasi Lietuvos istorijos, meno ir kitų kultūros paminklų bei vertybių apsauga. Dvasinius ir materialinius autoriaus interesus, susijusius su mokslo, technikos, kultūros ir meno kūryba, saugo ir gina įstatymas“ (Žin., 1992, Nr.33 – 1014; 1996, Nr. 64 – 1501, Nr. 122 – 2863).

Kultūrą galime suskirstyti į tris lygius: socialinį, politinį, administracinį. Trijų lygių kultūra daro įtaką viešųjų administratorių elgesiui. Pačios bendriausios visuomenės vertybinės orientacijos veikia tiek asmenų, dirbančių oficialiose organizacijose, elgesį, tiek ir šių organizacijų sudarymo ir jų valdymo būdus. Politinė kultūra taip pat veikia politinio ir biurokratinio elito santykius bei gyventojų ir biurokratijos santykius. Bendra visuomenės orientacija į vadybą ir beasmenę valdžią oficialiose organizacijose taip pat daro poveikį valstybės pareigūnų elgesiui. Viešojo biurokratija kartais šiukščiau nepaiso savo visuomenės interesų, tačiau ji su visuomene ir jos vertybėmis susieta daugybe plonų, tačiau tvirtų saitų (Bėkšta, 2000). Vertėtų atkreipti dėmesį į tai, jog pačios vyriausybės organizacijos kuria savo kultūrą. Be to, organizacijos gali parūpinti savo nariams bendrųjų politinių ir socialinių vertybių interpretavimo sistemą, todėl labai stiprios organizacijos gali įgyti daugiau laisvės nuo vyraujančių socialinių normų.

Tačiau Lietuvos kultūros sąvoka paprastai siejama tik su dvasinėmis vertybėmis, valstybei priskiriant prievolę remti kultūrą finansiškai. Išties, kultūros prigimtis yra dvilypė ir joje susijungia tiek kūrybinis, tiek komercinis pradai, tačiau dėl natūraliai egzistuojančių vidinių prieštaravimų jie dažnai sunkiai suderinami.

Lyginant su kitais valstybės politikos ūkio sektoriais, kultūra turi papildomą matmenį – ji ne tik sukuria gerovę, bet ir prisideda prie žmogaus socialinio įtraukimo į visuomenę, švietimo tobulinimo, didesnio piliečių pasitikėjimo savo jėgomis ir didžiavimosi tuo, kad jie priklauso istorinei bendruomenei. Kultūra taip pat yra galingas įrankis perduodant vertybes ir propaguojant visuomeninių interesų tikslus, kurie yra platesni nei vien tik materialinės gerovės sukūrimas. Kultūra atlieka daugybę socialinių ir politinių funkcijų, kuriomis labai dažnai grindžiama kultūros politika nacionaliniame lygmenyje, įgaunanti daugiau aktualumo globalizaciniame ir daugiakultūriniame pasaulyje.

Vienas svarbiausių formuojamos šalies kultūros politikos uždavinių, kurių įgyvendina Lietuvos Respublikos Kultūros ministerija – plėtoti tarptautinius kultūros mainus, skleisti ir pristatyti nacionalinę kultūrą užsienyje, prisidėti formuojant patrauklų Lietuvos valstybės įvaizdį, nes tarptautiniai ryšiai padeda plėtoti šalyje vykstančius kultūros procesus. Siekiama, kas Lietuvos kultūros pristatymas užsienyje integruotųsi į bendrą šalies užsienio politiką. Tarptautinis kultūrinis bendradarbiavimas vyksta dvišaliu ir daugiašaliu pagrindu. Kultūros ministerija įgyvendina Lietuvos Respublikos Vyriausybės pasirašytas tarptautines dvišalio bendradarbiavimo tarpvyriausybines kultūrinio bendradarbiavimo sutartis. Programas ir protokolus.

Kultūrai tenka svarbus vaidmuo kuriant atvirą visuomenę. Tarptautiniai kultūros ryšiai intensyvina ir įvairina šalies kultūrinį gyvenimą, didina krašto populiarumą, skatina visuomenės kultūrinę veiklą ir turizmą. Kultūros sklaida užsienyje sudaro galimybes formuoti patrauklų Lietuvos įvaizdį.

Lietuvai įstojus į ES ir įsiliejus į didžiulę pasaulio valstybių erdvę, mūsų šalies kultūros politika tapo jos dalimi. ES kultūros politika skatina kultūrų įvairovę, tačiau Lietuvos valstybė vienintelė atsako už Lietuvos kultūros tapatumą, jos kultūros vertybių identifikavimą, išsaugojimą, plėtrą ir sklaidą rašoma Lietuvos Respublikos Seimo 2002-11-12 nutarime Nr. IX-1187 „Dėl valstybės ilgalaikės raidos strategijos“.

Visoje Europoje kultūros politiką įgyvendinančios nacionalinės (centrinės, regioninės ir vietos) institucijos pažymi tokias tendencijas:

- remti kultūros veiklą dėl jos savaiminės vertės;
- remti kultūrą kaip būdą konkreitiems socialinės ir ekonominės politikos uždaviniams siekti ir pilietinei visuomenei kurti;
- susieti valstybės finansavimą su paramos programomis, pagal kurias parama būtų skiriama pagal konkrečias sutartis, kuriose būtų aptarti tikslai, uždaviniai ir rezultatai;
- šalies valdžios institucijos neturėtų būti vienintelis kultūrinės veiklos užsakymo, finansavimo ar valdymo šaltinis (Bill Dufton. Lietuvos kultūros politikos nuostatų ir Nacionalinės Lietuvos kultūros plėtros programos 2003-2009 m. (projekto) įvertinimas).

Kultūros apibrėžimų yra labai daug, bet visuose apibrėžimuose yra bendrų elementų. Taigi svarbiausia: kultūros yra išmokstama, ja dalijamasi, perduodama iš kartos į kartą, kultūra apibūdina skirtingų grupių ribas ir kultūros aspektai yra tarpusavyje susiję. Kultūra susideda iš tam tikros žmonių grupės gyvenimo stiliaus, elgesio pobūdžio. Kiekvienoje šalyje yra savi papročiai, savos taisyklės, draudimai todėl svarbu išanalizuoti kaip vartotojai užsienyje reaguoja į vienas ar kitas prekes (paslaugas), kaip jomis naudojasi, ką perka, kada perka. Kokie yra vartotojų poreikiai. Koks masinės informacijos priemonių (televizijos, radijo, laikraščių, žurnalų) lygis. Svarbu žinoti koks elegancijos, kokybės, urbanizacijos laipsnis, kurį tikimasi pamatyti reklamoje.

Svarbu žinoti tautų kultūrinius skirtumus tam, kad suprasti derybų niuansus, prognozuoti socialinį elgesį, kad būtų galima prognozuoti vartotojų reakciją į reklamą ar kitas rėmimo priemones. Taip pat svarbu žinoti kultūrinius skirtumus siekiant efektyviai bendrauti su klientais, tiekėjais, partneriais kitose šalyse.

Žinios apie kultūrinę aplinką yra objektyvios ir empirinės. Objektyvi yra faktinė informacija gaunama iš kitų bendraujant, tiriant, mokantis. Empirinės yra patirties žinios, gaunamos tik dalyvaujant kitos šalies gyvenime. Objektyvi ir empirinė informacija gali būti ir bendra, ir būdinga tik konkrečiai šaliai. Tiriant konkrečios šalies kultūrinę aplinką, žinias apie ją galima gauti įvairiais būdais: verslo kelionėse, atliekant darbo pavidimus užsienyje, skaitant spaudą, žiūrint televiziją, mokomųjų programų, kursų metu, asmeninėse kelionėse, skaitant specialią verslo literatūrą. Tačiau svarbiausia yra dalyvauti užsienio šalies gyvenime, bendrauti su jos gyventojais, perprasti jų buitį. Tada gautas ir patirtas žinias lengviau analizuoti ir pritaikyti. Taip įgytos žinios yra žymiai vertesnės, bet neužtenka šalyje pabūti tik trumpai, reikalingas tam tikras laikotarpis.

Kaip kinta vertybės, taip keičiasi ir kultūra. Pagrindinės priežastys, dėl kurių kultūra kinta, yra tokios:

- Imigracija ir emigracija, ypač jei atvykstantieji yra skirtingos religijos ar gyvenimo būdo;
- Gyvenimo standartų lygio augimas;
- Švietimo sistemos tobulinimas, raštingų gyventojų gausėjimas;
- Ekonominė destabilizacija;
- Atvira užsienio prekyba, naujų idėjų antplūdis;
- Vartojimo galimybių padidėjimas (platesnis produktų asortimentas, trumpesnės darbo valandos);
- Gyventojų urbanizacijos lygis;
- Vyriausybės ekonominės kontrolės pasikeitimas;
- Valstybinės sveikatos priežiūros tobulinimas: senelių prieglaudų, vaikų teisių apsauga, nacionalinės sveikatos priežiūros įstaigos;

- Naujų technologijų, pakeitusių darbo praktiką ir santykius, atsiradimas (<http://www.vadovelis.lt/darbai/lt/etika/>).

1.2. Pagrindiniai kultūros politikos modeliai

Valstybės kultūros politikos modelį nulemia šalyje veikianti politinė – ekonominė sistema, tautinės tradicijos, visuomenės pilietinio išprusimo ir pasirinkimo lygis, politinio ir ekonominio gyvenimo patirtis ir kiti dalykai. Vilkončius (2004) pabrėžia, kad valdžios apsisprendimas čia jau pasitraukia į antrą vietą ir „...jei net ir valdžia nėra kaip nors konkrečiai apsisprendusi, kultūros politikos modelis vis vien veikia. Bet, žinoma, kai aiškiai nusakoma vyriausybės pozicija, visas kultūrinio gyvenimo procesas gali tapti suprantamesnis.

Gali pasirodyti, jog esama tiek kultūros politikų, kiek yra šalių. Tačiau kai kurie esminiai bendri bruožai leidžia išskirti keletą kultūros politikos modelių, nors šalys skiriasi viena nuo kitos savo ekonominiu išsivystymu, politine sistema ir kultūros tradicijomis. Valstybės kultūros politika apibrėžia bendriausias tam tikro laikotarpio šalies kultūros plėtojimo gaires, taip pat nustato prioritetas jos kryptis bei sritis.

„Dabar formuojasi nauja kultūros politikos padėtis ir nauji veikimo kultūros politikos srityje modeliai. „Politikos“ ir „kultūros“ sąvokos įgavo naujų aspektų, tai aišku, kelia grėsmę įprastai kultūros politikai. Kyla klausimas, kaip priversti visuomenę tapti kūrybinga ir produktyvia verslininkystės požiūriu. Šis mąstymo modelis yra visapusiškai taikomas planuojant ir kuriant politinio mechanizmo programą.“ (Kultūros politika, 2008).

Kultūros politikos modelis susiformuoja kiekvienoje valstybėje priklausomai nuo jos politinės santvarkos ir ekonominio gyvenimo organizavimo formos. Jis funkcionuoja net jei valstybė nėra parengusi ir aprobavusi jokio specialaus kultūros politikos dokumento.

Pasaulyje išskiriami keturi pagrindiniai kultūros politikos modeliai: *valstybinis ir liberalusis, tautos emancipacijos ir veikimo per atstumą*.

- *Valstybinio kultūros politikos modelio* pagrindinis požymis – valstybinė kultūros reiškinių, jų gamybos priemonių ir platinimo nuosavybė. Valstybė kontroliuoja ir finansuoja kultūros politikos sritį. Šis modelis dar vadinamas biurokratišku arba švietėjišku. Jis labai ryškiai buvo taikomas buvusioje Sovietų Sąjungoje. Pritaikant šį modelį valstybė per savo politinį, ideologinį, teisinį aparatą iš centro finansuoja ir kontroliuoja kultūros sritį, įvedama tam tikrą cenzūrą.

Valstybiniame modelyje daugiausia dėmesio skiriama ekonominėms kultūros politikos įgyvendinimo priemonėms (subsidijos, dotacijos, kreditai, apmokestinimas) bei teisinėms – politinėms priemonėms (teigiamas ar neigiamas teisinis normatyvinis reglamentavimas). Kai valstybė yra daugumos kultūros institucijų steigėja bei savininkė, neišvengiamai tenka finansuoti jai priklausančių institucijų veiklą, todėl galima pamanyti, jog ir kultūra visuomenei „daugiau kainuoja“. Etinės – ideologinės kultūros politikos priemonės pasireiškia pirmiausia oficialia valdžios pozicija šalies kultūrinio gyvenimo bei dalyvių atžvilgiu. Pradedant aukščiausių valdžios pareigūnų lankymusi reikšmingiausiuose kultūrinio gyvenimo įvykiuose, baigiant viešomis deklaracijomis apie kultūrinį produktą kuriančius bei juos remiančius asmenis.

- *Liberalusis kultūros politikos modelis* vadovaujasi laisvos rinkos ekonomikos principais. Šio modelio ryškiausias praktinis pavyzdys yra JAV, nors Kanada, Prancūzija, Jungtinė Karalystė, Nyderlandų Karalystė ir kitos šalys taip pat ryškiai taiko kai kuriuos laisvos rinkos ekonomikos principus savo kultūros politikos įgyvendinime. Liberaliojo kultūros modelio pagrindinis požymis – privati kultūros reiškinių, jų gamybos priemonių ir platinimo nuosavybė. Lemiamas vaidmuo čia tenka rinkai: tai, ką šalies visuomenė perka, - gyvuoja. Tai, ko neperka, - arba išnyksta, arba reikalauja išankstinės paramos. Taip išryškėja skirtumai tarp elitinės ir masinės kultūros apraiškų. Rinkos ekonomikos modelyje išryškėja ir kiti trūkumai arba pavojai: kuo ilgiau taikomi rinkos ekonomikos principai kultūros modelyje, tuo laisvės erdvė mažėja. Kai yra sukuriamos stabilios ir patikimos rinkos ar produktai, investavimas į inovacijas ar mokslinius tyrimus tampa nepatrauklus, todėl tampa patraukliau ir pigiau naudoti seną formulę, nei sukurti naują. Tokie požymiai gali iššaukti kultūrinę stagnaciją.

Todėl idėja, kad rinkos ekonomika yra geriausias mechanizmas skirtas, patenkinti visuomenės kultūrinius poreikius, yra labai abejotina. Rodos, lyg ir visuomenė gauna tai – ko nori. Bet kaip visuomenė, mes galime norėti inovacijų ir įvairovės, tačiau kaip atskiri vartotojai mes nenorime už tai mokėti.

Liberaliajame kultūros politikos modelyje labiau taikomos teisinės – politinės bei etinės – ideologinės priemonės, mažiau dėmesio skiriant ekonominėms, t.y. tenka priimti įstatymus, skatinančius privataus kapitalo srautus į kultūros sritį, o valstybės vadovų viešose kalbose parėmęs kultūrą asmuo įvardijamas „garbingu visuomenės nariu“.

Vis gi nė vienas iš šių dviejų modelių gryname pavidale nėra pritaikomi. Kad ir kokį metodą valstybė taikytų, jame aptinkami ir vieno, ir kito modelio bruožai. Šiais atvejais valstybė lyg ir atlieka kultūros komisaro ar katalizatoriaus vaidmenį, skatindama kultūros inovacijas ir įvairovę bei

sukurdamą tokią sistemą, kurios pagalba kultūra augtų ir vystytųsi. Valstybei iš tiesų tenka net keli vaidmenys:

1. Savininko: valstybei priklauso kultūros objektai ir ji juos valdo savo nuožiūra:
2. Saugotojo: valstybė saugo paveldą ir kitus kultūrinės veiklos produktus:
3. Patrono: valstybė tiesiogiai materialiai remia kultūros objektus ir subjektus:
4. Skatintojo: valstybė sukuria sąlygas, kurioms esant kitiems galimiems rėmėjams naudinga remti kultūrą;
5. Tvarkytojo: valstybė remdamasi savo apibrėžta politika ir strategija, reguliuoja atskirų kultūros sričių plėtros tempus ir mastą.
 - *Tautos emancipacijos kultūros politikos modelis* būdingas buvusioms kolonijoms, tačiau jis taikomas ir daugelyje Rytų Europos šalių. Toks modelis neigia viską, kas susiję su šiuolaikiniais išsivysčiusio pasaulio kultūros reiškiniams, nes šalies gyventojų sąmonėje tai asocijuojasi su buvusiais kolonizatoriais: būtent kolonizatoriai atnešė ir propagavo multinacionalinę kultūrą. Buvusių kolonijų kultūra tampa „uždara“, nacionalistine. Atsiranda populistinis, garbinantis tik nacionalines vertybes modelis.
 - *Poveikio per atstumą kultūros politikos modelis* gryniausiu pavidalu veikia didžiojoje Britanijoje. Šalies visuomeniniais pagrindais dirbančios meno tarybos, kaip paravalstybiniai organai, bando sumažinti rinkos įtaką menui, remdamos tiek eilinį meną apskritai, tiek individualius poreikius, taip įtarikdamos kuo daugiau žmonių į kultūrinę veiklą. Iš esmės elitinė šio kultūros politikos modelio orientacija sušvelnina kultūros demokratizavimo, t.y. mėginimo padaryti geriausius kultūros darbus prieinamus plačiajai visuomenei, tendenciją.

Pasaulyje nėra valstybės, kurioje vienas šių modelių veiktų grynuoju pavidalu. Kad ir koks būtų kultūros politikos modelis, jame visada rasime daugiau ar mažiau ir kito modelio elementų. Norint nustatyti, koks modelis valstybėje veikia, būtina kreipti dėmesį į tai, kurio modelio požymių esama daugiau. Jei kultūrinis gyvenimas pats savaime nelemia aiškaus valstybės kultūros politikos pasirinkimo, tai kuris nors kultūros politikos modelis kiekvienoje valstybėje veikia neišvengiamai. Jei jo sąmoningai nepasirenka tos valstybės valdžia, tai modelį nulemia politiniai ir ekonominiai jos sprendimai, tiesiogiai susiję su bendruoju valstybės valdymu. Be to, būtina pabrėžti, kad net atskiruose tos pačios valstybės regionuose galima pastebėti didesnės traukos į vieną ar kitą kultūros politikos modelį požymių. Nors nei vienoje šalyje, įskaitant ir Lietuvą, neveikia išskirtinai

išgrynintas kultūros politikos modelis, vis tik Vilkončius (2004) teigia, kad Lietuvoje, nors ženkliai transformuotas, šiuo metu veikia valstybinis kultūros politikos modelis. Tokią išvadą patvirtina valstybinių teatrų, koncertinių organizacijų ir kitų kultūrinių institucijų gausa. L.Vilkončius prognozuoja, kad mūsų valstybei, esančiai susietai naryste su ES, iškils būtinybė priimti šioje bendrijoje vyraujančią kultūros politikos modelį, tačiau kaip Lietuvos valdžia turėtų apsispręsti priklauso nuo to, kokios valstybės politikos įgyvendinimo priemonės jai yra prieinamos.

1995 – 1997 metais buvo pasiryžta ir dalyvaujant Europos Tarybos kultūros politikų programoje buvo parengtas nacionalinis pranešimas apie Lietuvos kultūros politiką, o ekspertų grupė iš įvairių valstybių parengė to pranešimo vertinimą. Balčiūnas (2010) pokalbyje su *LR laidos* „*Kultūros savaitė*“ žurnalistu cituoja tai, ką pasakė Europos Tarybos ekspertai: Lietuvos kultūros politikos modelis turėtų būti siejamas su integracija, įvairove ir naujumu, tęstinumu ir autentiškumu. Jų nuomone, naujoje atviroje Lietuvos visuomenėje ypač sparčių pokyčių metu labia svarbūs nuolatiniai veiksniai yra Vyriausybės informacijos teikimas, intensyvus viešas esamų klausimų svarstymas.

Pasaulio patirtis byloja, jog nėra vieno geriausio ar bent geresnio kultūros politikos modelio. Kad ir kaip būtume nusistatę prieš tarybiniais metais veikusį valstybinį modelį, negalėtume teigti, jog tuo laikotarpiu kultūrinis gyvenimas Tarybų Sąjungoje merdėjo. Kitą vertus, apie merdėjimą taip pat nekalbama ir vienoje ryškiausių liberaliojo modelio valstybių – JAV. Kiekviena šalis pasirenka savo kultūros tvarkymo būdą, labiausiai atitinkantį jos gyventojų nuostatas ir įsitikinimus.

Šių dviejų kultūros politikos administravimo, tuo pačiu ir visuomenės kultūrinio gyvenimo organizavimo polių sugretinimas skatina daryti išvadą, jog kultūros politikos modelį nulemia valstybės valdžios nuostata renkantis kultūros politikos valdymo priemones.

Analizuojant kelis straipsnius Kultūros baruose, išryškėja visiškai skirtingas kultūros politikos suvokimas tarp politikų, kultūros skleidėjų, vartotojų ir kitų suinteresuotų asmenų. Vaišvilaitė (2005) yra tikra, kad Lietuva jau turi visus kultūros instrumentus....Egzistuojanti struktūra visiškai pakankama demokratinei ir kartu profesionaliai kultūros politikos plėtrai užtikrinti. Tačiau Jackūnas (2005) teigia: Lietuva dar gana toli nuo taip suvokiamos kultūros politikos ir veikia nuo jos tolsta, negu prie jos artėja. Jo nuomone, šiuo metu esame linkę į kraštutinumus, nes kultūros politikai didelę įtaką daro pastaraisiais metais išplitęs politinis populizmas. Bajorienė (2005) bando išsiaiškinti ir apibrėžia, kas vis tik yra kultūros politikos varomosios jėgos. Ji išskiria tris dalyvių grupes: politinis ir administracinis lygmuo; kultūros kūrėjai susisluoksniavę pagal sritis ir institucijas; vartotojai. Todėl iš ties neteisinga paisyti tik kokių nors vienos pusės interesų ir kultūros politiką suprasti kaip tam tikrų interesų politiką. Deja, apibendrinant Kuolio (2005) diskusiją Racionali politika versus utopinės vizijos, peršasi išvada, jog realiai Lietuvoje egzistuoja kelios kultūros politikos: viena – deklaruojama, kita – atsiskleidžianti kasdienybėje su visais savo

nenugludintais dygliais. Žinoma, nesinorėtų atsigręžti atgal dar po kokių dešimties metų ir pamatyti tas pačias neišspręstas problemas, padaryti išvadą, jog Lietuvoje egzistuoja tik Lietuvai būdingas lietuviškas kultūros politikos modelis.

Anot Ladek (2008), Lietuvai tapus nepriklausoma šalimi, 1991 m. Lietuvos vyriausybės programoje „Rinka. Demokratija. Laisvė“ iškeltas svarbiausias uždavinys – naujo Lietuvos kultūros politikos modelio sukūrimas. Ne paslaptis, kad Lietuva orientuojasi į skandinaviškus modelius, o toks modelis bendraja prasme – tai gerovės siekiantis požiūris į kultūros politiką, kuomet ministerija turi lemiamą vaidmenį numatant politiką, tačiau jos įgyvendinimas perduodamas valdybų ir tarybų struktūrai, veikiančiai „per ištiestą ranką“ (arm's length principu). Šis gana ryškus skirtumas tarp politikos kūrimo ir jos įgyvendinimo, būdingas skandinaviškiems modeliams, vis dar pilnavertiškai netaikomas Lietuvoje.

Kultūros ministerija įkūrė ekspertų komisijas, patariančias kiekvienoje iš pagrindinių kultūrinės veiklos sričių, joms vadovauti sudaryta Kultūros ir meno taryba. Buvo numatyta, kad ši struktūra veiks „per ištiestą ranką“, bus gana savarankiška, kai reikės nustatyti prioritetus ir tinkamai paskirstyti paramą. Tačiau politikos kūrimas ir įgyvendinimas praktiškai nėra atskirti, Kultūros ministro žodis skirstant paramą tebėra lemiamas. Susidaro įspūdis, kad nemažai sprendimų yra improvizuoti ir trūksta objektyvaus vertinimo.

Marcelijus Martinaitis teigia, kad neretai manoma, kad tą valstybės kultūros politiką turi daryti kažkas kitas, tik ne aš, ne mes. Kai kalbama apie valstybę, jos politiką, kažkodėl mintyse turima vien tik valdžia. Maždaug kaip anais laikais: kur žiūri partija, Vyriausybė, o dabar dar ir Seimas. Kultūra yra savaveiksmis reiškiny, ją darome mes visi. Valstybė, tiksliau valdžia, reikalinga tam, kad mus atpalaiduotų tokiam veikimui, užtikrintų tam tinkamas sąlygas, tačiau nesikištų į savaveiksnius procesus, nesiimtų cenzoriaus vaidmens. Nenoriu, kad koks nors diletantas valdininkas, seimūnas ar vien savos partijos patriotas imtų „reguluoti“ literatūrą, TV laidą, spektaklius.

Geriausia valstybės politika kultūroje, kai joje nėra jokios politikos, kai valstybė sudaro tam palankias sąlygas ir kai visuomenė, įvairios bendruomenės pačios reguliuoja savo veiksmus (Landsbergis, 2007).

Apibendrinant visus samprotavimus, tiktų Kančio (2004) pateiktas teiginys, kad kuo daugiau kultūrinę veiklą skatinančių ir kuo mažiau ją administruojančių bei kontroliuojančių, tuo demokratiškesnė bendroji kultūros aplinka ir tuo geresni kūrybinės veiklos rezultatai įvairiose gyvenimo srityse.

1.3. Europos Sąjungos įtaka Lietuvos kultūrai

Europos Sąjunga nereglamentuoja nacionalinės kultūros politikos, kultūra yra nacionalinių vyriausybių kompetencijoje. Tokia ES pozicija pabrėžia, jog niekas kitas nepasirūpins nacionaline kultūra, kad valstybės narės turi pačios formuoti ir įgyvendinti savo nacionalinę kultūros politiką bei puoselėti savo kultūrinę savastį. ES tik „prisideda“ arba „papildo“ šalių veiksmus šioje srityje, nes yra suinteresuota šalių narių kultūrine įvairove, jų kultūriniu bendradarbiavimu.

Šiandien jau sakome, kad esame ne tik lietuviai, bet lietuviai europiečiai. Ir todėl, jeigu esame nuoseklūs, turime europietiškamui pritaikyti tai, ką taikėme ir lietuviškumui: esame lietuviai europiečiai ne todėl, kad kilę iš lietuvių europiečių, bet todėl, kad esame europietišškai išsilavinę, turime europietišką akiratį, esame dalis Europos dvasios, kuri ne tik apima ir toleruoja, bet ir puoselėja Europos kultūrų įvairovę ir kaip tik todėl, Žako Deloro žodžiais, yra apibrėžiama kaip Europos dvasia. Išsaugoti, puoselėti ir turtinti Europos dvasią kaip Europos kultūrą yra pamatinis siekis, toli peržengiantis ekonominį ir politinį Europos vienijimąsi ir prieštaraujantis Europos vienodinimo projektui (Pavilionis, 2004).

Kaip ir daugelio valstybių, Lietuvos kultūros politikos formavimas yra savitas reiškinys, sąlygojamas tos šalies ekonominių – politinių sąlygų, papročių, istorijos ir turi kuo praturtinti pasaulio kultūrą bei sugeba atsiverti kitų kultūrų patirčiai. Nors Lietuvos kultūra šiuo metu patiria didelius pasikeitimus, tačiau turi galias kultūrinės tradicijas, kurios kito, įtakojant istoriniams veiksniams. Pirmiausia šie pasikeitimai siejami su naryste Europos Sąjungoje ir nauju globaliniu, ekonominiu, techniniu – industriniu požiūriu į kultūrą bei konkrečių valstybių formuojamą kultūros politiką. Integracija, suteikdama naujų galimybių, dar akivaizdžiau pabrėžia valstybės atsakomybę už Lietuvos kultūros gyvybingumą ir konkurencingumą (Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos 2007 – 2009 m. Strateginis veiklos planas).

Lietuvai įstojus į Europos Sąjungos kultūros erdvę iškilo naujų pavojų dėl kosmopolitizmo ir globalizacijos idėjų, kurios kelia grėsmę kiekvienos tautos etninei savimonei, jos identitetui. Europos Sąjunga yra tautų ir kultūrų, tradicijų ir savimonės įvairovė. Kultūrų įvairovė, bet ne vienodėjimas yra laikomas visos Europos vertybe, europinės tapatybės pagrindu. Etninių kultūrų įvairovė yra nedaloma visos Europos ir pasaulio kultūros dalis, todėl ji turi būti saugoma ir puoselėjama. 1999 m. gruodžio 4 d. Baltijos asamblėja priėmė rezoliuciją *Dėl etninės kultūros išsaugojimo Lietuvoje, Estijoje ir Latvijoje*, kurioje įtvirtinti valstybių įsipareigojimai: parengti konkrečias priemones etninės kultūros plėtrai užtikrinti, sudaryti palankias sąlygas gyvajai etninės kultūros tradicijai plėtoti. Rezoliucijoje akcentuojama, kad reikia skatinti, ypač jauną kartą, mylėti savo tautos kultūrą, ją geriau pažinti, puoselėti ir ja didžiuotis, labai svarbu užtikrinti kuo glaudesnę kultūros ir švietimo politikos sąveiką, stiprinant edukacinį kultūros vaidmenį.

Lietuvos nacionalinėje teisėje yra įtvirtintas demokratiškas etninės kultūros valstybinės globos modelis. 1999 metais buvo priimtas *Etninės kultūros valstybinės globos pagrindų įstatymas*. Lietuva tapo pirmąja valstybe Europoje, atskiru įstatymu įteisinusi etninės kultūros valstybinę globą (Žin., 1999, Nr. 82 - 2414).

2000 m. Liepos 13 d. LR Seimo nutarimu sudaryta *Etninės kultūros globos taryba*. Tai atitiko UNESCO rekomendacijų ir Europos Sąjungos sutarties dvasią, Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintus bendruosius principus, kuriuose išreiškiama pagarba tautos sukurtoms vertybėms – gimtajai kalbai, raštui, tradicijoms bei papročiams.

Akademikas Rolandas Pavilionis (2004), skaitydamas pranešimą Lietuvos mokslų akademijoje pabrėžė:..., jei mano kultūra, mano gyvenimo kultūra yra mano kaip individo orumo pagrindas, tuomet ir tautos kultūra, jos gyvenimo kultūra yra tautos orumo pamatas. Atkreipkime dėmesį į svarbią aplinkybę: šitoks tautiškumo supratimas yra platesnis už etninį, jis peržengia etninį supratimą: galiu būti lietuvis, nebūdamas etninis lietuvis, jei ir tik jei mano dvasia yra lietuvių tautos dvasios dalis; lygiai taip neetninis prancūzas yra prancūzas, jei ir tik jei jo dvasia yra to, ką prancūzai vadina *esprit français* (prancūziška dvasia, kultūra) dalis.

ES kultūros politikos esmė – formuoti ir įgyvendinti nacionalines politikas savarankiškai, paisant visuotinių etinių vertybių, subsidiarumo principo, pripažinimas. Nacionalinės kultūros savitumo ir puoselėjimo probleminė situacija aštrėja valstybėms konkuruojant įvairiose rinkose (ekonominės situacijos pokyčių paskatinti sprendimai kultūrinių paslaugų ir prekių rinkoje ir pan.). Įsiliejimas į tarptautinių organizacijų, kaip ES, erdvę formuoja naujus iššūkius ir nacionalinio kultūrinio identiteto saugojimo srityje, valstybę mėginant pozicionuoti kaip „atvirą kultūros dialogą“ bei kūrybinę raišką puoselėjančią šalį. Valstybių vaidmuo formuojant kultūros politiką priklauso ne tik nuo ekonominių, socialinių bei kitų sričių kuriamų aplinkybių, bet ir nuo vertybinių šalių orientacijų. ES kultūros politikos tiksluose taip pat atsispindi organizacijos vertybės: žmogiškasis orumas, solidarumas, tolerancija, išraiškos laisvė, pagarba įvairovei. Vadovaujantis į rezultatus orientuoto valdymo principais, svarbiausia kultūros politikoje nustatyti tikslus ir efektyviai juos įgyvendinti (Naujoji viešojo vadyba, 2007).

ES kultūros politikos tikslai parodo, kad organizacija siekia aktyvinti su kultūra susijusius procesus, taip stiprindama kultūros ekonominę naudą. Anot E. Jasaičio (2007), politika išreiškia valstybės valią, o administravimas privalo veikti politiką įgyvendindamas ją kaip valstybės valios išraišką, remdamasis bendriausiais viešojo valdymo principais: kolegialumu, demokratiškumu, teisėtumu, viešumu bei specialiųjų principų – centralizavimo ir decentralizavimo – derinimu, administravimo subjektų pavaldumu ir atsakomybe, visuomenės interesų viršenybe prieš grupinius ir asmeninius interesus, visuomenės įtraukimu į viešąjį valdymą ir kt. (Viešasis administravimas, 2007).

Menas, kūrybinės iniciatyvos ir inovacijos, kultūros išsaugojimo idėjos yra tai, kas vienija Europą, jos skirtingos tautos dalijasi bendru kultūros paveldu, kurį suformavo šimtmečius trukusi migracija ir kūryba. Europos Sąjungos (ES) kultūros valdymas siejamas su kultūrinio dialogo kaip kultūrinio bendradarbiavimo sklaidos fakto ir kūrybinės raiškos, įtvirtinamos demokratiniais principais.

Tačiau įvairių tarptautinių kultūros procesų rėmimo formų atsiradimas tarpvalstybinio bendradarbiavimo ir partnerystės išraiškos kultūros politikos srityje ES valstybėse narėse įrodo, jog kultūros politika kito ir jos raidos kontekste įgyvendinta daugybė tiek prieštaringai vertinamų, tiek gerų sprendimų.

Nematerialinėje ir žinių visuomenėje Europos kultūros įvairovė suvokiama kaip svarbus pasaulinis visos žmonijos turtas ir tokios tarptautinės organizacijos kaip Europos Sąjunga yra įgalios aktyvinti kultūrinę sklaidą įgyvendinant užsibrėžtas politikos nuostatas. Tačiau atsižvelgiant į tai, kad kultūra suburia žmones, skatina diskusijas (tai suponuoja mintį, jog ji labiau vienija, nei išskiria), tikslinga kultūros politiką formuoti ir įgyvendinti Europos mastu orientuojantis į jos ilgalaikių nuostatų įtvirtinimą, siejamą su vieningos Europos idėja. Į kultūrą reikalinga žvelgti kaip į savitą tam tikrai visuomenei ar socialinei grupei būdingų dvasinių ir materialinių savybių visumą. Ji apima ne tik įvairius menus, tačiau ir gyvenimo stilių, vertybių sistemas, tradicijas ir įsitikinimus. Anot D. Fo, „dar iki ekonominio Europos susivienijimo, iki bendrų ekonominių interesų ir prekybos idėjos visos Europos šalis jungė būtent kultūra“ (Komunikatas apie Europos kultūros globalizuotame pasaulyje darbotvarkę. Europos Bendrijų Komisija, 2007).

Pirmiausia Europos valstybės ėmė vienyti ekonominiu pagrindu. Kultūros aspektai atsirado gerokai vėliau, be to, jie visada buvo kreipiami ekonomikos vystymo linkme. Integracijos procese imta vis daugiau dėmesio skirti kultūrai suvokiant, jog ji stiprina piliečių priklausymo vienai bendrijai – Europos Sąjungai – jausmą. Pirmuosiuose Europos Bendrijos dokumentuose nebuvo net specialiai kultūrai skirtų straipsnių. 1979 metais Europos Parlamente buvo įkurtas specialus Kultūros reikalų komitetas, tačiau tik 1992 metų Mastrichto sutartyje atsirado 151 straipsnis, skirtas kultūrai. Jame suformuluota iki šių dienų nekintanti ES nuostata – kultūrą laikyti atskirų šalių narių vidaus reikalu. Kaip pagrindinis visuotinis ES tikslas įvardintas siekis gerbti ir saugoti nacionalinių ir regioninių kultūrų įvairovę, ypač bendros Europos tautų kultūros paveldą. Šis straipsnis yra kultūrinių bendrijos iniciatyvų teisinis pagrindas. *Sutarties* 128 straipsnio 4 paragrafas numato, kad bendrija visose savo veiklose atsižvelgs į kultūrinius aspektus, taip siekdama gerbti kultūrų įvairovę. Todėl švietimo, mokymo, jaunimo, tyrimų, regionų ar bendradarbiavimo su trečiomis šalimis politika gali turėti kultūrinį matmenį (Amsterdamo sutartis, Nr. 11997D, 1999). Trečiame *Sutarties* straipsnyje teigiama, kad *Bendrijos politika prisideda prie valstybių narių kultūrų suklestėjimo* (Europos Sąjungos sutarti, Nr. 11992M, 1993).

Kultūra yra nauja Europos Sąjungos kompetencija, nes ji įtvirtinta tik Maastrichto sutartimi. Ši sutartis tapo juridiniu pagrindu, leidžiančiu vykdyti Bendrijos kultūros politiką ir taikyti programas. Ją priėmus, prasidėjo pirmasis bendrijos kultūros politikos tarpsnis, kuriuo ypač išsiskyrė trys programos:

- Kaleidoskopas (1996 - 1999) – kūrybingumui bei meniniam ir kultūriniam bendradarbiavimui skatinti;
- Ariadnė (1997 - 1999) – knygoms ir skaitymui populiarinti;
- Rafaelis (1997 - 2000) – Europos kultūros paveldui propaguoti.

2000 – 2004 metais šios programos susiliejo į bendrąją programą KULTŪRA 2000, kuria buvo siekiama skatinti Europos bendradarbiavimą kultūros srityje. Programa buvo vykdoma septynerius metus – nuo 2000-ųjų iki 2006-ųjų, jos biudžetas – 236,5 milijonų eurų. Programa įsteigta 2000 m. vasario mėn. 14 d. Europos Parlamento ir Ministrų Tarybos sprendimu. Turėjusi galioti iki 2004 m., programa vėliau buvo pratęsta iki 2006 m. Siekiant europietiško tapatumo stiprinimo ES remia įvairius projektus, taip pat įgyvendina tęstines kultūrinės programas. „Kultūra 2007“ – tai ES programa, skirta europiniam bendradarbiavimui kultūros srityje skatinti. Ši programa remia visų kultūros sričių, išskyrus audiovizualinę (jai skirta programa MEDIA), projektus. „Kultūra 2007“ siekia skatinti kultūros srityje dirbančių žmonių mobilumą, meno kūrinių bei produktų judėjimą ir kultūrų dialogo formavimąsi. Programos trukmė - 2007 – 2013 metai, o jai skirtas biudžetas yra 400 mln. eurų (7 metams).

Europos Sąjungos šalių narių praktika rodo, kad didžioji dalis iš ES tenkančio finansavimo kultūrai tenka būtent per ES struktūrinius fondus. Kultūros sąsajos su informacinės visuomenės plėtra, turizmu ir užimtumo plėtojimu, paskatino daugumą Europos Sąjungos narių šalių pripažinti strateginę nacionalinės kultūros reikšmę ir remti su kultūra susijusius projektus. Dažnai primenama, jog globalizacija ir tarptautinė kultūra gresia nacionalinei kultūrai ir menui. Visuomenės kūrybiškumo puoselėjimas yra svarbus kultūros politikos prioritetas. Intensyvėjant tarptautiniams kultūros ryšiams Lietuvos kultūros ir jos kūrėjų laukia aiški konkurencija. Nesudarius kūrybai palankių sąlygų ir neužtikrinus kūrėjų socialinių garantijų kyla kūrėjų emigracijos į užsienį pavojus.

Niveliuotos Europos kultūros baimė sulaikė valstybes nares nuo užmojo kurti bendrą Europos kultūros politiką. Bendrijos kultūrinė veikla apsiriboja tik veiksmis skatinančiais valstybių narių bendradarbiavimą.

Europos vienijimo idėjos tėvas Žanas Mone (Jean Monet) yra užsiminęs, kad jei reikėtų kurti Europos Bendriją iš naujo, jis pradėtų nuo kultūros, o ne nuo bendrosios rinkos. Tačiau būtent dėl to, kad kultūra daugelyje šalių laikoma ypatinga nacionalinio identiteto dalimi, į ES bendrai reguliuojamų sričių sąrašą ji pateko tik 1997 m., kai į Amsterdamo sutartį buvo įtrauktas 128 straipsnis, kuriame teigiama, kad „Bendrija prisideda prie valstybių narių kultūrų klestėjimo, taip

pat gerbia jų tautinę ir regioninę įvairovę, kartu išskeldama bendrą kultūros paveldą“. Tas pats straipsnis įgaliojo ES Tarybą tvirtinti skatinamąsias kultūros bendradarbiavimo priemones, „išskyrus bet kokių valstybių narių įstatymų ir kitų teisės norminių aktų derinimą“. Tai reiškia, kad ES neturi jokių formalių galių veikti savo narių kultūros politikos. Tačiau ES gali skatinti ir, žinoma, skatina Europos kultūrinį bendradarbiavimą, įgyvendindama ES kultūrines programas (Žemaičių Žemė, 2002m.).

1995 m. birželio 12d. Lietuvai pasirašius *Europos (Asociacijos)* sutartį, LR Kultūros ministerijos Europos reikalų skyriaus kompetencijai buvo priskirta atsakomybė už šios sutarties VII skyriaus 103 straipsnio nuostatų įgyvendinimą. Skyrius buvo įpareigotas koordinuoti Lietuvos įsijungimą į Europos Sąjungos paramos kultūrai programas, skirtas akcentuoti bendrą europinį kultūros palikimą, skatinti Europos šalių bendradarbiavimą kultūros srityje (Žemaičių žemė, 2002).

Kadangi LR Vyriausybė yra atsakinga už nacionalinę kultūrą, glaustai nusakant LR Kultūros ministerijos poziciją, Lietuvai tapus ES nare, galima teigti, kad ministerija vienu metu siekia dviejų susijusių tikslų:

1. Įgyvendinti nuoseklią valstybinę kultūros politiką;
2. Pasiiekti, kad narystė ES suteiktų kuo daugiau papildomų galimybių nacionalinės kultūros plėtotei.

2006 m. gruodžio 14 d. LR Seimas ratifikavo *Konvenciją dėl kultūrų raiškos įvairovės apsaugos ir skatinimo* (Žin., 2007, Nr. 1 – 4), kuria siekiama išsaugoti kultūros raiškos įvairovę globalizacijos sąlygomis.

Laikantis globalinio požiūrio, teigiama, kad Europa turi vieną kultūrą, bet tuo pačiu suprantama, kad ji turi daug kultūrų. Tačiau, vykstant sparčiam globalizacijos procesui, nebegalima išskirti vienos, konkrečios kultūros politikos, o tikslingiau jas apjungti, vertinant vieningo tapatumo jausmą siekiant bendrų tikslų. Kultūrinė įvairovė susijusi su socialine sanglauda. Bendruomenė gali būti glaudi, jei visuomenėje, kurioje ji egzistuoja, įvairios kultūros koegzistuoja šalia viena kitos. Galimas ir dar platesnis požiūris į kultūrą. Tada kultūra yra visa, kas daroma, be to egzistuoja sąsajos tarp kultūros ir žinių, mokymosi ir informacijos kasdieniniame gyvenime. K. Blaukopf ir H. Rauhe (2004) straipsnyje Kultūros rinkos ekonomika kaip atsakas į “medijamorfozę” pabrėžia, kad tradicinės kultūrinės komunikacijos formos (teatras, koncertas, paroda ir t. t.) tebegyvuoja, tačiau vis svarbesnės tampa techniškai – industriškai kuriamos formos... . Todėl, kad kultūros politikos priemonės būtų veiksmingos, reikia derinti strategiją ir technines – industrines aplinkybes bei galimybes.

Kitas šiuolaikinis požiūris į formuojamą kultūros politiką – per ekonominę prizmę. Galų gale XXI amžiuje jau priartėta prie to, kad daugelis pasaulio valstybių sutinka su teiginiu, jog egzistuoja

kultūros pramonė, kuri natūraliai gali būti reguliuojama ekonominiais paklausos – pasiūlos dėsniais. Todėl K. Blaukopf ir H. Rauhe (2004) iškelia klausimą: kokio pobūdžio turėtų būti kultūros politikos priemonės ir kaip jas reikėtų įteisinti, kad jos galėtų veikti laisvą paklausos ir pasiūlos žaismę kultūrai priimtinu būdu, ir čia pat atsako, kad veiksmingos gali būti tik ekonominiu materialiniu grindžiamos kultūros politikos priemonės (Kultūros vadyba: profesionalaus meno teorija ir praktika, 2004).

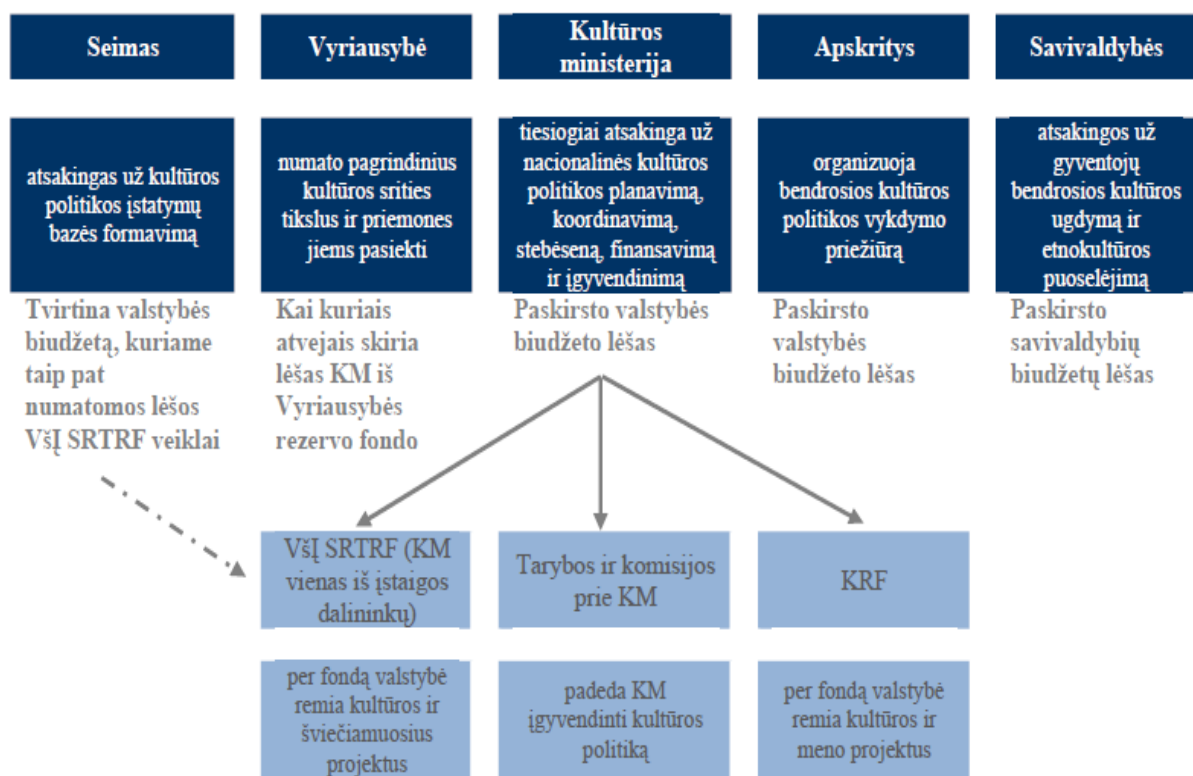
Atkreiptinas dėmesys, kad kultūra ir menas ne tik garsina valstybes pasaulyje, bet ir prisideda prie jų ekonominės plėtros ir BVP augimo. Paskutiniaisiais Europos Tarybos duomenimis, Europos Sąjungoje kultūra dar 2003 m. tapo svaria ūkio sritimi, kai kultūros ir kūrybinis sektorius sukūrė 2,6 proc. ES BVP, o tai yra daugiau negu kitų, pvz., nekilnojamojo turto (2,1 proc.), tekstilės (0,5 proc.) ar maisto ir gėrimų (1,9 proc.), ūkio šakų indėlis Europos ekonomikai⁸. Lietuvos kultūros ir meno indėlis į nacionalinį BVP yra vienas mažiausių ES šalių rodiklių, t.y. 1,7 proc.⁹ (didžiausias – Prancūzijos (3,4 proc.) ir Jungtinės Karalystės (3,0 proc.) (Compendium of Cultural Policies and Trends in Europe, 9th edition, 2008).

2. KULTŪROS POLITIKOS PROCESO DALYVIAI

2.1. Valdžios institucijų vaidmuo kultūros politikos formavime

Valstybės kultūros politiką formuoja ir įgyvendina:

- Lietuvos respublikos seimas, kuris yra atsakingas už kultūros politikos įstatymų bazės formavimą;
- Lietuvos respublikos vyriausybė, kuri sudaro veiklos programą, pagrindinius tikslus ir uždavinius kultūros srityje;
- Kultūros ministerija, kuriai tenka svarbiausias vaidmuo kultūros srityje – kultūros politikos planavimas, koordinavimas, kontroliavimas, finansavimas ir vykdymas;
- Apskritys, kurių vaidmuo sprendimų priėmimo procesuose bei kultūros valdyme, deja, silpnas;
- Savivaldybės, kurios atsakingos už kultūros plėtojimą, vietinių kultūros institucijų finansavimą ir priežiūrą;
- NVO sektorius, kuris vis stiprėja ir netgi dažnai atlieka Kultūros ministerijos darbą;
- Privatus sektorius, mažai įsitraukiantis į kultūros politikos formavimą.

1 pav. Lietuvoje už kultūros politikos formavimą, įgyvendinimą ir administravimą atsakingos institucijos

Šaltinis: Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės tinklalapis: <http://www.vkontrole.lt/>

2.2. Seimo ir Vyriausybės įtaka kultūros politikos formavimo ir įgyvendinimo procese

Lietuvos Respublikos Seimo konstitucinė prigimtis lemia jo ypatingą vietą valstybės valdžios institucijų sistemoje, jo funkcijas bei kompetenciją (Žin., 1999, Nr. 5 - 97). Lietuvos Respublikos Seimas – tai valstybės valdžios institucija, vykdanči įstatymų leidžiamąją valdžią.

Lietuvos Respublikos Seimas formuoja ir įgyvendina valstybės kultūros politiką, priimdama įstatymus ir kultūros vystymąsi skatinančias pataisas, tvirtindama valstybės biudžetą, formuodama kultūros valdymo sistemą.

Priimdamas įstatymus, Lietuvos Respublikos Seimas:

- Apibrėžia sprendimų vykdymo padalinimą valstybės, apskričių ir savivaldybių lygiuose, nustato atsakomybę už sprendimus;
- Nustato valdžios ir valdymo institucijų kompetencijos ribas, apibrėžia visuomenės dalyvavimą ieškant kultūros politikos sprendimų;
- Nustato valstybės, apskričių ir savivaldybių kultūros institucijų sistemą, apibrėžia šių institucijų funkcijas;
- Užtikrina būtiną įstaigų tinklą kultūriniais poreikiais tenkinti, taip pat užtikrina teisę į kultūrą, jos prieinamumą;

- Sukuria nepelno organizacijų (viešųjų įstaigų, visuomeninių organizacijų, labdaros ir paramos fondų, asociacijų) veiklos teisinės sąlygas;
- Įteisina alternatyvius finansavimo šaltinius, nustato kultūros rėmimo skatinimo mechanizmą;
- Ratifikuoja Lietuvos Respublikos tarptautines sutartis;
- Nustato mokesčių lengvatas viešosioms įstaigoms.

Kultūros vystymo klausimai atsispindi visų vyriausybių programose. Seimo reikalavimu Vyriausybė arba atskiri ministrai turi atsiskaityti Seimui už savo veiklą. Vyriausybė koordinuoja Kultūros ministerijos, kaip ir kitų ministerijų, bei Vyriausybės įstaigų veiklą.

Lietuvos Respublikos Vyriausybė valstybės reikalus sprendžia posėdžiuose visų Vyriausybės narių balsų dauguma priimdami nutarimus. Vyriausybės posėdžiuose taip pat gali dalyvauti valstybės Vyriausybė solidariai atsako Seimui už bendrą Vyriausybės veiklą. Ministrai, vadovaudami jiems pavestoms valdymo sritims, atsakingi Seimui, Respublikos Prezidentui ir tiesiogiai pavaldūs Ministrui Pirmininkui. Ministras Pirmininkas atstovauja LR Vyriausybei ir jai vadovauja.

Lietuvos Respublikos Vyriausybė atlieka šias kultūros politikos formavimo ir įgyvendinimo funkcijas :

- Užtikrina tarpžinybinės veiklos kultūros srityje koordinavimą ir numato atskirų ministerijų funkcijas kultūros srityje.
- Rengia ir teikia LR Seimui svarstyti kultūrinę veiklą reglamentuojančią įstatymų ir kitų teisės aktų projektus, taip pat pagal savo kompetenciją priima teisės aktus kultūros reguliavimo klausimais.
- Tvirtina Lietuvos kultūros ir meno tarybos nuostatus.
- Per Kultūros ministeriją vykdo kultūros vertybių apsaugą.
- Steigia valstybines tarnybas, inspekcijas, įstaigas, vykdančias kultūrinę veiklą.
- Kontroliuoja, kad ministerijų, tarnybų, inspekcijų ir kitų Vyriausybei pavaldžių žinybų teisės aktai ir norminiai dokumentai nevaržytų visuomenės kultūrinės veiklos laisvės.
- Plėtoja tarptautinį bendradarbiavimą kultūros srityje.
- Užtikrina kitų įstatymų numatytą kultūros apsaugos ir rėmimo priemonių įgyvendinimą.

2.3. Kultūros ministerijos ir jai pavaldžių institucijų vaidmuo

Kultūros ministerija yra Lietuvos Respublikos Vyriausybės institucija, formuojanti ir įgyvendinanti valstybės kultūros politiką profesionalaus bei mėgėjų meno, teatro, muzikos, dailės, kino, muziejų, bibliotekų, leidybos, autorių teisių ir gretutinių teisių bei kultūros vertybių apsaugos srityse.

Kultūros ministerija savo veikloje vadovaujasi Lietuvos Respublikos Konstitucija, įstatymais, kitais Lietuvos Respublikos Seimo priimtais teisės aktais, Lietuvos Respublikos tarptautinėmis sutartimis, Respublikos Prezidento dekretais, Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimais, Ministro Pirmininko potvarkiais.

Kultūros ministerijos misija: Sudaryti sąlygas nacionalinės kultūros tęstinumui, plėtrai ir sklaidai, laisvai visuomenės kultūros raiškai ir dalyvavimui kultūrinėje veikloje, kultūros vertybių apsaugai, formuoti ir padėti atskleisti visuomenės grupių, tautinių bendrijų dvasines ir materialines vertybes, padėti plėtoti ir ugdyti demokratinę, laisvą ir atvirą visuomenę.

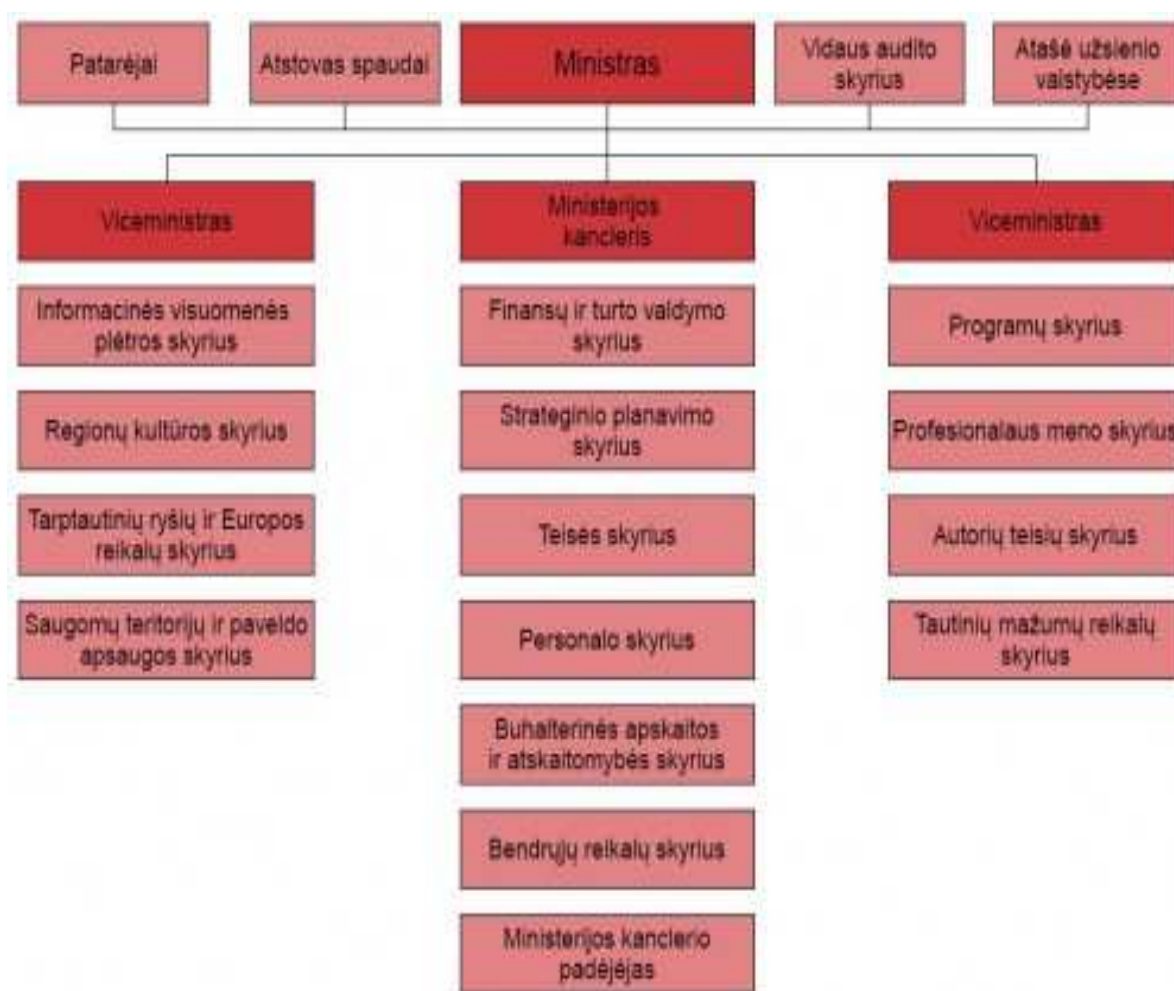
Kultūros ministerijos funkcijos: Kultūros ministerija atlieka šias pagrindines įstatymų ir kitų teisės aktų jai pavestas kultūros srities valstybės valdymo funkcijas:

- Rengia kultūros sritį reglamentuojančių įstatymų ir kitų teisės aktų projektus.
- Rengia skirtingų meno sričių plėtros koncepcijas ir programas, koordinuoja jų įgyvendinimą.
- Finansuoja muziejus, bibliotekas, dailės, kino, koncertines bei kitas organizacijas, svarbius meno ir kultūros projektus.
- Įstatymų nustatytais atvejais ir tvarka patikėjimo teise valdo, naudoja valstybės turtą ir juo disponuoja.
- Užtikrina kultūros vertybių apskaitą ir apsaugą, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymų ir Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymu, rūpinasi lietuviškuoju kultūros paveldu užsienyje.
- Koordinuoja autorių teisių ir gretutinių teisių apsaugos bei gynimo sistemos įgyvendinimą.
- Koordinuoja valstybės politikos visuomenės informavimo srityje įgyvendinimą.
- Užtikrina kultūros vertybių apskaitą ir apsaugą.
- Rengia ir įgyvendina tarpvalstybines kultūros programas.
- Rengia tarptautinių sutarčių projektus.
- Inicijuoja regionų kultūros plėtros strategiją.

Kultūros ministerijoje yra 100 etatų, iš jų – 83 valstybės tarnautojai, 17 dirba pagal darbo sutartis. Taip pat Lietuvos Respublikos atstovybėse užsienio valstybėse dirba 13 kultūros atašė, kurie yra valstybės tarnautojai (Lietuvos Respublikos Kultūros Ministerijos 2010–2012 metų strateginis veiklos planas).

Ministerijos valstybės tarnautojai už tarnybinius nusižengimus yra atsakingi ir gali būti baudžiami, remiantis tarnybinės atsakomybės įstatymu, o už ministerijai padarytą materialinę žalą – atsakingi materialiai Lietuvos respublikos valstybės tarnybos įstatymo nustatyta tvarka. Ministerijos darbuotojai už darbo drausmės pažeidimus gali būti drausminami, o už ministerijai padarytą materialinę žalą – baudžiami darbo santykius reglamentuojančių teisės aktų nustatyta tvarka. Įstatymų nustatytais atvejais ministerijos valstybės tarnautojai ir darbuotojai gali būti traukiami baudžiamojon, administracinėn ar civilinėn atsakomybėn (Žin., 2004, Nr. 35 – 1148).

Kultūros ministeriją sudaro 15 skyrių:

2 pav. Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos struktūra

Šaltinis: Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos tinklalapis:

<http://www.muza.lt/go.php/lit/Struktura/218/3/183>

Prie Kultūros ministerijos veikia 11 tarybų ir 37 ekspertų komisijos, kurios padeda įgyvendinti valstybės kultūros politiką (1 priedas).

Kultūros ministerijos įsteigtos įstaigos (kartu su nacionalinėms įstaigomis) – 13 teatrų, iš jų 2 nacionaliniai teatrai: Lietuvos nacionalinis operos ir baleto teatras, Lietuvos nacionalinis dramos teatras, 11 valstybės teatrų: Kauno valstybinis muzikinis teatras, Klaipėdos valstybinis muzikinis teatras, Lietuvos rusų dramos teatras, Kauno valstybinis dramos teatras, Klaipėdos dramos teatras, Šiaulių dramos teatras, Juozo Miltinio dramos teatras, Valstybinis Jaunimo teatras, Valstybinis Vilniaus mažasis teatras, Kauno valstybinis lėlių teatras, Vilniaus teatras „Lėlė“; **6 valstybės koncertinės įstaigos**, iš jų 1 nacionalinė koncertinė įstaiga Nacionalinė filharmonija bei 5 valstybės koncertinės įstaigos: Šiaulių valstybinis kamerinis choras „Polifonija“, Valstybinis dainų ir šokių ansamblis „Lietuva“, Valstybinis pučiamųjų instrumentų orkestras „Trinitas“, Lietuvos valstybinis simfoninis orkestras, Kauno valstybinė filharmonija; **18 muziejų, iš jų 4 nacionaliniai:** Lietuvos nacionalinis muziejus, Lietuvos dailės muziejus, Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės muziejus, Nacionalinis muziejus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmai ir 14 respublikinių: Valstybinis Vilniaus Gaono žydų muziejus, Šiaulių „Aušros“ muziejus, Valstybinio Kernavės kultūrinio rezervato direkcijos archeologijos ir istorijos muziejus, Trakų istorijos muziejus, Lietuvos teatro, muzikos ir kino muziejus, Maironio lietuvių literatūros muziejus, Lietuvos aviacijos muziejus, Lietuvos jūrų muziejus, Lietuvos etnokosmologijos muziejus, Liaudies buities muziejus, Kauno IX forto muziejus, Žemaičių vyskupystės muziejus, Lietuvos Prezidento K. Griniaus memorialinio muziejus, J. Basanavičiaus sodybos – muziejus; 2 kultūriniai rezervatai: Valstybinio Kernavės kultūrinio rezervato direkcija, Vilniaus pilių valstybinio kultūrinio rezervato direkcija; Trakų istorinis nacionalinis parkas; Lietuvos nacionalinės UNESCO komisijos sekretoriatas; 7 centrai: Šiuolaikinio meno centras, Lietuvos kultūros darbuotojų tobulinimosi centras, Lietuvos liaudies kultūros centras, Vilniaus regiono kultūros centras, Suvalkijos kultūros centras, Vilniaus turizmo informacijos centras, Tarptautinis kultūros programų centras; 4 apskričių bibliotekos: Vilniaus apskrities A. Mickevičiaus viešoji biblioteka, Kauno apskrities viešoji biblioteka, Klaipėdos apskrities viešoji I. Simonaitytės biblioteka, Šiaulių apskrities P. Višinskio viešoji biblioteka, Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičaitės-Bitės viešoji biblioteka; Lietuvos zoologijos sodas; Televizijos vaikų choras.

Kultūros ministerija yra 16 viešųjų įstaigų steigėja: VšĮ „Tarptautinis M. K. Čiurlinio pianistų ir vargonininkų konkursas“ (2010 m. įstaiga bus likviduojama), VšĮ „Thomo Manno kultūros centras“, VšĮ „Vilniaus keistuolių teatras“, VšĮ „Meno fortas“, VšĮ „Kultūros vertybių globos tarnyba“, VšĮ „Lietuviškos knygos“ (2010 m. įstaiga bus likviduojama), VšĮ „Skulptorių kūrybinė srudiva“, VšĮ „Antano Mončio namai – muziejus“, VšĮ „Lietuvos institutas“ (2010 m. įstaiga bus likviduojama), VšĮ „Spaudos radijo ir televizijos rėmimo fondas“, VšĮ „Vilnius – Europos kultūros

sotinė“ (2010 m. įstaiga bus likviduojama), VšĮ „Aukštaitijos siaurasis geležinkelis“; VšĮ „Tautinių bendrijų namai“ Vilniuje, VšĮ „Visagino tautinių kultūrų centras“, VšĮ „Kauno įvairių tautų kultūrų centras“, VšĮ „Lietuvos tautinių mažumų folkloro ir etnografijos centras“, jos reguliavimo sričiai priklauso 1 uždara akcinė bendrovė ir valstybinė įmonė Vilniaus pilių direkcija. Kultūros ministerija įstatymų nustatyta tvarka vykdo kolektyvinio autorių teisių ir gretutinių teisių administravimo asociacijų veiklos priežiūrą.

Kiekvienos valstybės valios vykdymo funkciją atlieka trijų rūšių valdymas: teisinis, valstybės sprendimų įgyvendinimo ir administravimo (Viešasis administravimas: monografija).

Kultūros politiką privalu kryptingai formuoti, nes kultūros gyvenimas nėra kokia sustingusi forma, kurią galima būtų išsamiai ir visapusiškai aprašyti. Iš esmės tai – konkretūs valstybės institucijų sprendimai bei veiksmai, kurių imamasi kultūrai plėtoti ir skleisti, visuomenės dalyvavimui kultūros procese, jo valdyme užtikrinti, meninei kūrybai remti, kultūros žmogaus įvairiapusei raiškai garantuoti. Visa tai įmanoma pasiekti naudojantis pagrindiniais kultūros politikos instrumentais – įstatymų leidyba, finansavimo mechanizmais, kultūros valdymo organizavimu, žiniasklaida.

Kultūros politika negali apsiriboti nuo tokių pagrindinių veiksnių, kaip šalies ekonominės ir socialinės politikos, įstatymų leidybos, valstybės valdymo reformos, valdymo sklaidos ir decentralizavimo, atitinkamų ministerijų valdymo struktūros ir jurisdiccijos.

Lietuvos ilgalaikės valstybės raidos, Nacionalinio saugumo, Darnaus vystymosi strategijos nuostatos skelbia, kad kultūra yra vienas svarbiausių valstybės raidos prioritetų: žinių visuomenės plėtra, nacionalinio saugumo užtikrinimu, darniu valstybės ūkio plėtojimu, užtikrinant nacionalinių, tarp jų ir kultūrinių išteklių tausojimą. Šalies kultūrinio gyvenimo adminiatravimą, kultūrinę veiklą reglamentuoja Lietuvos Respublikos įstatymai, kiti teisės aktai. Kultūros politikos tikslai, uždaviniai ir priemonės aprašytos Lietuvos kultūros politikos nauostatuose, Kultūros ministerijos strateginiame plane, įvairiose programose.

2.4. Regioninės ir vietos valdžios institucijų įtaka

Regionas – tai istoriškai susiformavęs individualus ir unikalus kompleksinis darinys, susidaręs sąveikaujant gamtinėms ir socialinėms sistemoms, apibrėžtas sutartinėmis ir integruotomis ribomis (Kavaliauskas, 2000). Tamošiūno (2004) teigimu, **regionu** traktuojamas savarankiškas teritorinis administracinis vienetas. Lietuvoje regionai tapatinami su apskritimis, arba, anot Vaitekūno (2001), **regionas** - tai etnolingvistinių ypatumų sąlygota teritorija (pvz., Lietuvoje - Žemaitija, Suvalkija ir pan.). Tačiau etnografinių regionų ribos su apskričių ribomis sutapo tik iš dalies (2010 m. liepos 1 d. apskritys panaikintos).

Lietuvoje ilgą laiką nebuvo sprendžiamas kompleksinis regionų socialinių ir ekonominių rezultatų vertinimo klausimas, nebuvo renkama regioninė statistika, tad ekonominės plėtros skirtumus identifikuoti nebuvo įmanoma. Mūsų šalis dar tik žengia pirmuosius žingsnius regioninės politikos ir ekonomikos formavimo srityje.

Prieš įgaudama dabartinį turinį, kuris buvo laipsniškai formuojamas ir įgyvendinamas per visą nepriklausomybės laikotarpį, regioninė politika Lietuvoje vystėsi keliais etapais, kurių kiekvienam buvo būdingi savi bruožai, o jų poveikis šalies raidai ryškus ir šiuo metu. Regioninės politikos raida svarbi dar ir tuo, kad vyravusios jos tradicijos, požiūriai, metodai, tikslai turi įtakos esamai regioninei politikai, nors dabar vis didesnę poveikį jai daro išorinės jėgos, pirmiausia Europos Sąjungos keliami reikalavimai.

Lietuva – nedidelė šalis, tačiau gamtos ir visuomenės teritoriniai skirtumai joje pakankamai ryškūs. Jie pasireiškia dirvožemio, reljefo, klimato, kraštovaizdžio skirtingumais, ekonomiais pasiekimais, socialiniais – kultūriniais, demografiniais, etniniais (net kalbos) skirtingumais. Valstybės politika gali šiuos skirtingumus slopinti, skatinti, ar rūšiuoti, palaikydama pozityvų gamtinį bei kultūrinį savitumą ir lygindama socialinius – ekonominius skirtumus (Bagdzevičienė, Rimas, Venckus, 2002).

Regionalizacijos proceso eiga Lietuvoje akivaizdžiai apibūdina pagrindinį regioninio valdymo organizavimo principą - didelę centralizaciją bei valdymo metodų „iš viršaus į apačią“ taikymą. Tačiau, be šio principo, galima pastebėti ir pastangas panaudoti kitus, pažangesnius valdymo principus. Tai rodo ir regioninio valdymo institucinė sąranga bei tarpvyriausybinių ir valdžios ryšių su visuomene sistema.

3 pav. Nacionalinę regioninę politiką įgyvendinančios institucijos.

Šaltinis: Lietuvos Regioninė politikos institucinė sistema: <http://www.vrm.lt/nrp/index.php?id=161>

Regioninės plėtros įstatymas nustato nacionalinę regioninę politiką įgyvendinančių institucijų įgaliojimus.

Pagal įstatymą institucinę nacionalinės regioninės politikos įgyvendinimo sistemą sudaro:

- **Vyriausybė** nustato ir įgyvendina nacionalinę regioninę politiką. Pagrindiniai įgaliojimai apima probleminių teritorijų kriterijų nustatymą ir teritorijų išskyrimą, probleminių teritorijų plėtros programų tvirtinimą, naujų regionų sudarymą.

- **Vyriausybės įgaliota institucija (Vidaus reikalų ministerija)** atsako už nacionalinės regioninės politikos koordinavimą. Pagrindiniai įgaliojimai apima regioninės politikos planavimo dokumentų rengimo organizavimą, išvadų teikimą dėl kitų viešosios politikos instrumentų atitikimo regioninės politikos tikslui ir uždaviniams bei dalyvavimą jų rengime, teikia konsultacijas ir siūlymus kitiems nacionalinės regioninės politikos subjektams.

- **Nacionalinė regioninės plėtros taryba** yra konsultacinė grupė, susidedanti iš ministerijų, kitų valstybės institucijų ir įstaigų, Lietuvos savivaldybių asociacijos, socialinių ir ekonominių partnerių atstovų ir regionų plėtros tarybų pirmininkų. Taryba svarsto viešosios politikos instrumentus ir teikia išvadas bei pasiūlymus dėl nacionalinės regioninės politikos nustatymo ir įgyvendinimo.

- **Regionų plėtros tarybos** susideda iš apskrities viršininko, regiono savivaldybių merų, teritorinės darbo biržos atstovo ir deleguotų savivaldybių tarybų narių. Savivaldybių tarybų narius į regiono plėtros tarybą deleguoja savivaldybių tarybos pagal kiekvienos savivaldybės gyventojų skaičių. Regionų plėtros tarybos svarsto ir tvirtina regionų plėtros planus, teikia siūlymus Vyriausybei ir kitiems nacionalinės regioninės politikos subjektams dėl šios politikos įgyvendinimo.

- **Apskričių viršininkų administracijos** rengia regionų plėtros planų projektus, koordinuoja patvirtintų planų įgyvendinimą, dalyvauja rengiant ir vykdant probleminių teritorijų plėtros programas, atlieka šių programų asignavimų valdytojo ir regiono plėtros tarybos sekretoriato funkcijas (Žin., 2000, Nr. VIII-1889.) (iki 2010 m. liepos mėn.).

- Kitos institucijos Vyriausybės paskirtos Regioninės plėtros įstatymo 14 straipsnyje numatytiems įgaliojimams vykdyti, kai sudaromi nauji (probleminiai) regionai, nesutampantys su vienos iš 10 apskričių ribomis.

- Nuo 1999 metų rugsėjo 28 d. veikia viešoji įstaiga Nacionalinė regionų plėtros agentūra. Jos misija yra teikti konsultacijas ir techninę pagalbą bei dalyvauti regioninės plėtros politikos įgyvendinime siekiant efektyvaus, produktyvaus ir maksimalaus Europos Sąjungos (ES) investicinės paramos panaudojimo.

Vyriausybės vaidmuo regioninės plėtros politikoje yra daugiau normatyvinis ir apsiriboja bendrųjų regioninės politikos principų bei gairių nustatymu, kai kurių nacionalinio lygmens

regioninės plėtros planų, programų tvirtinimu ir pan. Be to, ji kuria Nacionalinę regioninės plėtros tarybą.

Vyriausybės įgaliota institucija - Vidaus reikalų ministerija ir jos padalinys Regionų plėtros departamentas - atsakinga už nacionalinės regioninės politikos koordinavimą, o prie jos veikia VŠĮ Nacionalinė regionų plėtros agentūra. Ši įstaiga teikia konsultacijas ir techninę pagalbą bei dalyvauja įgyvendinant regioninę politiką. Jos veikla daugiau susijusi su veiksmingu bei produktyviu ES investicinės pagalbos panaudojimu.

Nacionalinė regionų plėtros taryba teikia pasiūlymus bei išvadas Vyriausybei ir Vidaus reikalų ministerijai dėl strateginių regioninės politikos kryptių, planų, programų bei kitais regioninės politikos klausimais. Dėl šių priežasčių ją sudaro daugelio valdžios įstaigų, savivaldos bei kitų socialinių bei ekonominių partnerių atstovai, kurių veikla gali būti susijusi su regioninės politikos įgyvendinimu. Ją skiria Vyriausybė (Lietuvos Respublikos apskrities valdymo įstatymas/ Neoficialus įstatymo tekstas, 2003).

Regionų plėtros tarybos, taip pat konsultacinio, patariamojo pobūdžio institucijos formuojamos „iš apačios“. Tai regioninio lygmens institucijos, dalyvaujančios formuojant regioninę politiką. Jos sudaromos iš regionų savivaldybių merų, deleguotų savivaldybių tarybų narių, teritorinių darbo biržų atstovų bei apskričių viršininkų. Nors tarybų galios regioninėje politikoje gana ribotos, tačiau savivaldybių atstovų dalyvavimas jose stiprina regioninio valdymo demokratiškumą.

Vis dėlto pagrindinės regionų plėtros institucijos yra apskričių viršininkų administracijos. Joms numatytos įgyvendinamosios veiklos, valstybinių asignavimų valdytojų, sprendimų įgyvendinimo priežiūros, planų rengimo koordinatorių ir organizatorių bei kitos su regionine politika susijusios funkcijos. Šias funkcijas tiesiogiai atlieka apskrities viršininkui pavaldus regioninės plėtros departamentas.

Pagal administracinį padalinimą Lietuvoje yra 60 savivaldybių. Savivaldybė – valstybės teritorijos administracinis vienetas, turintis juridinio asmens statusą bei Lietuvos Respublikos Konstitucijos laiduotą savivaldos teisę, įgyvendinamą per savivaldybės tarybą.

Pagal šiuo metu galiojantį Vietos savivaldos įstatymą savivaldybių funkcijos pagal sprendimų priėmimo laisvę skirstomos į:

- Savarankiškašias (pvz., ikimokyklinis vaikų ugdymas; vaikų ir jaunimo papildomas ugdymas bei užimtumas, profesinis mokymas; socialinių paslaugų įstaigų steigimas; savivaldybės gyventojų sveikatos priežiūros rėmimas iš savivaldybės biudžeto; gyventojų užimtumo, viešųjų bei sezoninių darbų organizavimas; dalyvavimas užtikrinant viešąją tvarką ir gyventojų rimtį; savivaldybės saugomų teritorijų steigimas ir

kt.). Įgyvendindamos šias funkcijas, savivaldybės turi sprendimų iniciatyvos, jų priėmimo bei įgyvendinimo laisvę ir yra atsakingos už šių funkcijų atlikimą;

- Priskirtąsias (ribotai savarankiškas), pvz., vaikų, jaunimo ir suaugusiųjų bendrojo lavinimo organizavimas; socialinių paslaugų ir kitos socialinės paramos teikimas; sąlygų neįgalųjų gyventojų socialiniam integravimui į bendruomenę sudarymas; pirminė asmens ir visuomenės sveikatos priežiūra; teritorijų planavimas; savivaldybei nuosavybės teise priklausančios žemės ir kito turto valdymas, naudojimas ir disponavimas juo; vietinės reikšmės kelių ir gatvių priežiūra ir daugelis kitų.
- Valstybines (perduotas savivaldybėms), pvz., civilinės būklės aktų registravimas; įstatymų priskirtų registrų tvarkymas; socialinių išmokų skaičiavimas ir mokėjimas; savivaldybei priskirtos valstybinės žemės ir kito valstybės turto valdymas, naudojimas ir disponavimas juo patikėjimo teise; valstybės garantijų nuomininkams, išsikeliančiams iš savininkams gražintų namų vykdymas; ūkininkų ūkių registravimas; pasėlių deklaravimas ir kt.
- Sutartines. Šių funkcijų įgyvendinimas grindžiamas sutartimis. Savivaldybė tokias sutartis gali sudaryti tik tuo atveju, kai tam pritaria savivaldybės taryba.

Savivaldybių funkcijos pagal veiklos pobūdį skirstomos į viešojo administravimo ir viešųjų paslaugų teikimo. Viešojo administravimo funkcijas atlieka savivaldybės taryba, savivaldybės kontrolierius, valdyba, meras, savivaldybės administracija, kitos įstaigos, tarnybos, savivaldybės tarnautojai, kuriems teisės aktai ar savivaldybės tarybos sprendimai suteikia viešojo administravimo teises savivaldybės teritorijoje. Viešąsias paslaugas teikia savivaldybių įsteigti paslaugų teikėjai arba pagal su savivaldybėmis sudarytas sutartis - kiti fiziniai bei juridiniai asmenys.

Kultūros politika savivaldybių administracijose, priklausomai nuo organizacinės struktūros yra formuojama per Kultūros (arba Švietimo, kultūros ir sporto, kultūros ir turizmo, ar pan.) skyrių.

Regioninė politika yra neatskiriama sudedamoji ūkio šakose ir socialinėje srityje vykdomos politikos dalis. Ji svarbi ir naudinga, kadangi remia rinkos ekonomikos plėtrą kiekviename šalies regione, sudaro reikiamas ilgalaikės plėtros sąlygas, formuoja socialinius ir ekonominius reikalavimus atitinkančią infrastruktūrą bei mažina regionų gyvenimo, ekonominių, kultūros, išsimokslinimo sąlygų skirtumus (Dorofejeva, 2004).

Pagrindinė regionų plėtros strategija, anot Mačio (2006) yra įkurti institucijas, keisti fizinę infrastruktūrą ir įgyvendinti regionines politikas, užtikrinančias ilgalaikę palaikomąją plėtrą. Plėtra apima platesnę viziją nei paprastai padidėjusį vartojimą. Tai reiškia ne tik augantį gyventojų skaičių, bet ir vis labiau patenkintus jų socialinius, politinius, kultūrinius ir materialinius siekius. Plėtra yra ne vien ekonominis augimas ar tokiomaugimo strategija, nes visuomenės poreikiai apima ne tik materialinį ar ekonominį rodiklių augimą.

Regioninę politiką vykdančioms, labiausiai reikėtų rūpintis:

- produktyviais žmogiškaisiais ištekliais, reikalingais žinių visuomenei, t. y. siekti pritraukti ir išlaikyti žmones darbo rinkoje, skatinti aktyvesnę mokymąsi visą gyvenimą, plėtoti aukščiausios kvalifikacijos darbo jėgą ir didinti viešojo administravimo efektyvumą;
- konkurencinga ekonomika, t. y. didinti aukštos pridėamosios vertės verslo lyginamąją dalį, produktyvumo lygį versle (ypač sudarant palankią aplinką inovacijoms ir smulkiąjam bei vidutiniam verslui) ir ekonominės infrastruktūros efektyvumą; gyvenimo kokybe ir sanglauda, t.y. geriau panaudoti vietos potencialą, tiekti kokybiškas ir prieinamas viešąsias paslaugas, siekti geresnės aplinkos kokybės (Dokurnevič, Bagdzevičienė, 2002).

3. KULTŪROS POLITIKOS TEISINĖ BAZĖ

Kultūros politikos įgyvendinimas nėra apibrėžtas vieninteliu įstatymu. Kiekviena kultūros sritis yra reglamentuojama atskirais įstatymais, kultūros politikos nuostatomis ir vyriausybės programomis.

Kaip rašoma 2009 m. Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės audito atsakaitoje: Įgyvendindama valstybės strateginius tikslus Vyriausybė 2006-2008 m. programoje numatė 2008 m. IV ketvirtį parengti Lietuvos kultūros plėtros strategiją (Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 1020 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006-2008 metų) programos įgyvendinimo priemonių patvirtinimo“ (su pakeitimais), 2006).

Ši strategija laiku taip pat nebuvo parengta, rengimas pratęstas iki 2010 m. II ketvirčio (Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 189 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008-2012 metų programos įgyvendinimo priemonių patvirtinimo“, 2009). Todėl nustatytiems kultūros politikos tikslams pasiekti, strateginėms kryptims nustatyti ir kultūros politikos nuostatomis įgyvendinti nėra patvirtinto strateginio planavimo dokumento, reglamentuojančio ir apjungiančio kultūros politikos strategines kryptis, tikslus, prioritetus, priemones, kultūros srities programas ir kt., o kiekviena kultūros sritis yra reglamentuota tik atskirais teisės aktais. **Pavyzdžiui:**

- Kultūros sritis - Kultūros sritį reglamentuojantis teisės aktas.
- Kinas - LR Kino įstatymas (Lietuvos Respublikos kino įstatymas, 2003-10-21 Nr. IX-1793.
- Etninė kultūra - LR Etninės kultūros valstybinės globos pagrindų įstatymas¹⁹ Lietuvos Respublikos etninės kultūros valstybinės globos pagrindų įstatymas, 1999-09-21 Nr. VIII-1328.
- Teatrai - LR Teatrų ir koncertinių įstaigų įstatymas Lietuvos Respublikos teatrų ir koncertinių įstaigų įstatymas, 2004-06-01 Nr. IX-2257.
- Muziejai LR Muziejų įstatymo pakeitimo įstatymas²¹ Lietuvos Respublikos muziejų įstatymo pakeitimo įstatymas, 2003-05-29 Nr. IX-1593.

Reglamentuojant kultūros politikos įgyvendinimą teisės aktuose nėra apibrėžtas ir vienas iš kultūros politikos tikslų siekimo ir įgyvendinimo būdų – dalinis kultūros programų ar projektų finansavimas, nors tai yra svarbi priemonė siekiant nustatytų valstybinių kultūros tikslų. Nėra pakankamai reglamentuotas įvairių kultūros politikoje dalyvaujančių institucijų bendradarbiavimas ir atsakomybės lygis dalinai finansuojant programas ir projektus, šio finansavimo reikšmė ir siektinas efektas šalies mastu vykdant kultūros politiką. Esant nepakankamai reglamentuotam kultūros politikos įgyvendinimui, nesudaromos prielaidos užtikrinti efektyvų, tikslingą ir koordinuotą kultūros politikos tikslų siekimą, institucijų bendradarbiavimą, efektyvų lėšų panaudojimą ir šių procesų stebėseną, nes nėra patvirtintų:

- strateginio planavimo dokumento, apjungiančio kultūros politikos strategines, valdymo bei finansavimo kryptis, tikslus, priemones, prioritetus, kultūros srities programas ir kuris būtų privalomas įvairaus lygio institucijoms, siekiant bendrųjų kultūros politikos tikslų; bendrų priemonių, valstybės kultūros politikos tikslams ir uždaviniams įgyvendinti;
- bendrųjų principų, kurių laikantis turėtų būti vystomas dalinis kultūros programų ir projektų finansavimas bei įvairaus lygio institucijų bendradarbiavimas vykdant šią svarbią kultūros finansavimo priemonę, kartu atsižvelgiant į valstybės ir savivaldybių finansines galimybes, tikslus ir siekimus.

Lietuvos Respublikos meno kūrėjo ir meno kūrėjų organizacijų statuso įstatymas (Žin., 1996, Nr. 84-2002, 2004, Nr. 153-5573) apibrėžia, kas yra meno kūrėjas, meno kūrėjų organizacija, įtvirtina paramą meno kūrėjams ir organizacijoms. Įstatymas numato galimybę pagal autorines sutartis kuriančius ir mažas pajamas gaunančius meno kūrėjus drausti lengvatiniu pensiniu draudimu bazinei pensijai, nuomotis kūrybines dirbtuves ne komercinio konkurso būdu, nemokėti nekilnojamojo turto mokesčio už nuosavybės teise valdomas kūrybines dirbtuves, be maito mokesčio įsivežti užsienyje savo sukurtus kūrinius.

Lietuvos Respublikos muziejų įstatymas (Žin., 1995, Nr. 53-1292; 2003, Nr. 59-2638) apibūdina Lietuvos Respublikos muziejų fondą, nustato Lietuvos muziejų sistemą, muziejų steigimo ir likvidavimo tvarką, muziejinių vertybių apskaitą ir apsaugą, finansavimą ir valdymą.

Lietuvos Respublikos bibliotekų įstatymas (Žin., 1995, Nr. 51-1246; 2004, Nr. 120-4431) nustato Lietuvos bibliotekų sistemą, ryšius tarp bibliotekų, bibliotekų finansavimą ir valstybinį reguliavimą, apibūdina Lietuvos bibliotekų fondą ir jo apsaugą.

Lietuvos Respublikos kino įstatymas (Žin., 2002, Nr. 31-1107; 2003, Nr. 108-4812; 2009, Nr. 77-3163) apibrėžia kino valstybinio valdymo pagrindus, nacionalinių filmų gamybos, platinimo ir viešo rodymo tvarką bei finansavimą, užsienio filmų platinimo ir viešo rodymo Lietuvoje tvarką.

Lietuvos teatrų ir koncertinių įstaigų įstatymas (Žin., 2004, Nr. 96-3523; 2006, Nr. 48-1698) reglamentuoja teatrų ir koncertinių įstaigų vykdomą profesionalaus scenos meno veiklą, šių įstaigų finansavimą, darbuotojų darbo sąlygų ir socialinių garantijų ypatumus.

Teisinė bazė autorių teisių ir gretutinių teisių srityje yra suderinta su tarptautinės teisės ir Europos Sąjungos teisės reikalavimais. Lietuva yra ratifikavusi pagrindines tarptautines sutartis, reglamentuojančias autorių teisių ir gretutinių teisių apsaugą:

- Berno konvenciją dėl literatūros meno kūrinių apsaugos;
- Romos konvenciją dėl atlikėjų, fonogramų gamintojų ir transliuojančiųjų organizacijų apsaugos;
- Ženevos konvenciją dėl fonogramų gamintojų apsaugos nuo neteisėto jų fonogramų kopijavimo;
- Pasaulio prekybos organizacijos sutartį dėl intelektinės nuosavybės aspektų, susijusių su prekyba
- Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos sutartis - Autorių teisių sutartį ir Atlikimų ir fonogramų sutartį .

Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas (Žin., 1999, Nr. 50-1598; 2000, Nr. 66-1985; 2003, Nr. 28-1125; 2006, Nr. 116-4400; 2008, Nr. 35-1243) reglamentuoja autorių teises į literatūros, mokslo ir meno kūrinius, atlikėjų, fonogramų gamintojų ir transliuojančiųjų organizacijų teises (gretutines teises), autorių teisių ir gretutinių teisių įgyvendinimą, kolektyvinį teisių administravimą ir gynimą.

Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas (Žin., 1985, Nr. 1-1) ir Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (Žin., 2000, Nr. 89-2741) numato atitinkamai administracinę ir baudžiamąją atsakomybę už neteisėtą kūrinių ir gretutinių teisių objektų panaudojimą komerciniais tikslais.

Tačiau tobulėjant ir vis sparčiau plintant naujosios technologijos, skirtoms kūrinių atgaminimui ir kopijavimui būtina gerinti kompensacinio atlyginimo mokėjimo autoriams norminę bazę ir tvarką. Lietuvos tarptautinis kultūrinis bendradarbiavimas grindžiamas tarptautinėmis dvišalėmis ir daugiašalėmis kultūrinio bendradarbiavimo sutartimis. Lietuva yra pasirašiusi 32 dvišales tarpvyriausybines ir 11 tarpžinybinių kultūrinio bendradarbiavimo sutarčių, programų ir protokolų. Kultūrinio bendradarbiavimo sutartys skatina kultūrinį dialogą su pasaulio tautomis ir jų kultūrų bei istorijos pažinimą, skatina kartu ieškoti bendrų vertybių.

Regionų kultūros plėtros teisinį pagrindą sudaro:

- Lietuvos Respublikos regioninės plėtros įstatymas (Žin., 2000, Nr. 66-1987; 2002, Nr. 123-5558), Lietuvos Respublikos apskrities valdymo įstatymas (Žin., 1994, Nr. 101-2015),

- Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas (Žin., 1994, Nr. 55-1049; 2008, Nr. 113-4290),
- Lietuvos Respublikos kultūros centrų įstatymas (Žin., 2004, Nr. 120-4435),
- Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas (Žin., 1996, Nr. 14-352; 2008, Nr. 81-3183),

Muziejų įstatymas, Bibliotekų įstatymas, Etninės kultūros valstybinės globos pagrindų įstatymas (Žin., 1999, Nr. 82-2414), Turizmo įstatymas (Žin., 1998, Nr. 32 852; 2002, Nr. 123-5507), Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas (Žin., 1995, Nr. 3-37; 2004, Nr. 153-5571).

2005 m. balandžio 19 d. įsigaliojo Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo nauja redakcija (pakeitimai 2007-07-19 ir 2007-07-21), kurios tikslas – pertvarkyti ir sustiprinti kultūros paveldo apsaugos administravimą, siekti, kad kultūros paveldas būtų integruotas į kitas valstybės gyvenimo sritis, nustatyti nekilnojamojo kultūros paveldo apskaitos, saugojimo ir tvarkybos teisinius pagrindus, rūpintis Lietuvai reikšmingu nekilnojamuoju kultūros paveldu, esančiu kitose valstybėse. Siekiant įgyvendinti šiuos paveldo apsaugos pertvarkos principus, vykdoma Nekilnojamojo kultūros paveldo pažinimo sklaidos ir atgaivinimo programa ir kitos programos bei sutartis tarp Lietuvos Respublikos ir Šventojo Sosto. Sukurti visi numatyti poįstatyminiai aktai, reikalingi Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo įgyvendinimui. Be to, teisinėmis priemonėmis būtina stiprinti paveldo objektų valdytojų atsakomybę už paveldo išsaugojimą.

Etninės kultūros valstybinės globos pagrindų įstatymas nustato bendrus lietuvių etninės kultūros valstybinės globos pagrindus, etninės kultūros apsaugos ir tęstinumo priemones ir sąlygas. Įstatymas tobulintinas jame labiau išskiriant nematerialaus paveldo apsaugą bei sprendžiant regionų kultūros klausimus etnografiniams regionams nesutampant su apskričių ribomis. Tačiau įstatyme nepakankamai apibrėžta etninės kultūros nematerialaus paveldo apsauga. Įstatyme įtvirtinta etninės kultūros valstybinę globą užtikrinanti institucijų sistema: Etninės kultūros globos taryba su padaliniais etnografiniuose regionuose, kurie šiandien nesutampa su administraciniais. Todėl regioniniams padaliniams sunku vykdyti pagrindinę funkciją – padėti apskričių viršininkams ir savivaldos institucijoms spręsti etnografinio regiono etninės kultūros globos klausimus.

Visuomenės informavimo įstatymas (Žin., 1996, Nr. 71-1706; 2006, Nr. 82-3254) nustato viešosios informacijos gavimo, parengimo, platinimo tvarką ir viešosios informacijos rengėjų, platintojų, jų savininkų ir žurnalistų teises ir atsakomybę. Valstybinės kalbos įstatymas nustato valstybinės kalbos vartojimą viešajame Lietuvos gyvenime, valstybinės kalbos apsaugą, kontrolę ir atsakomybę už Valstybinės kalbos įstatymo pažeidimus.

Valstybė, ratifikuodama Europos Tarybos tautinių mažumų apsaugos pagrindų konvenciją (Žin., 2000, Nr. 20-491) bei pasirašydama tarpvalstybines sutartis su Lenkija, Rusija ir kitomis valstybėmis, prisiėmė tarptautinius įsipareigojimus tautinių mažumų apsaugos srityje.

Lietuvos Respublikos Konstitucija garantuoja ir gina pagrindines žmogaus teises ir laisves, tarp jų – kultūros laisvę, teisę turėti savo įsitikinimus ir juos laisvai reikšti, ieškoti, gauti ir skleisti informaciją bei idėjas, užtikrina nevaržomą minties, tikėjimo ir sąžinės laisvę, tautinėms bendrijoms priklausančių piliečių teisę puoselėti savo kalbą, kultūrą ir papročius. Konstitucija taip pat įtvirtina, kad valstybė remia kultūrą ir mokslą, rūpinasi Lietuvos istorijos, meno ir kitų kultūros paminklų bei vertybių apsauga.

Lietuvos kultūros politika reglamentuojama Lietuvos Respublikos Konstitucijos, įstatymų, tarptautinių kultūros srities sutarčių ir susitarimų, kitų teisės aktų, taip pat Lietuvos Respublikos Vyriausybės veiklos programų nuostatuose. Pagrindiniai kultūros srities strateginiai dokumentai yra rengiami įvertinus Europos ir pasaulio kultūros politikos tendencijas bei tarptautinių organizacijų (UNESCO, Europos Tarybos) rekomendacijas ir prioritetus (Kultūros ministerijos duomenys).

Lietuva taip pat ratifikavo Europos kultūros konvenciją (Europos kultūros konvencija ratifikuota Lietuvos Respublikos Seimo 2000 m. liepos 5 d.)

Valstybės ir savivaldybės institucijoms, siekiančioms kultūros politikos tikslų, pagrindinės strateginės kryptys numatytos Valstybės ilgalaikės raidos strategijoje (Žin., 2002, Nr. IX-1187 „Dėl valstybės ilgalaikės raidos strategijos“).

Pagrindinis Lietuvos kultūros ilgalaikės strategijos tikslas yra išsaugoti ir aktualinti paveldėtas bei bendrąsias Europos kultūros vertybes jungiantį Lietuvos kultūros tapatumą ir užtikrinti jo tąsą, atvirą sklaidą ir konkurencingumą šiuolaikiniame Lietuvos, ES ir pasaulio kultūrų kontekste.

Lietuvos kultūros politikos nuostatai - tai pagrindinis kultūros politikos dokumentas, kuriuo siekiama sudaryti sąlygas kryptingai ir suderintai valstybės, savivaldybių institucijų, įstaigų, įmonių ir nevyriausybių organizacijų, taip pat visuomenės kultūrinei veiklai. Šiame dokumente, atsižvelgiant į Lietuvos kultūros pokyčių reikšmes, esamą kultūros būklę ir reiškinius, darančius įtaką nacionalinės kultūros raidai, nustatyti kultūros politikos tikslai.

Nuostatuose numatyta, kad valstybės ir savivaldybių institucijos įvardytų tikslų turi siekti ir uždavinius įgyvendinti vadovaudamosi numatytais principais:

- *demokratiškumo* (kiekvienas visuomenės narys turi teisę dalyvauti priimant sprendimus dėl kultūros, imtis kultūrinės veiklos pagal savo pomėgius ir interesus, naudotis kultūros paslaugomis);
- *tapatumo* (lietuviai ir Lietuvoje gyvenančios tautinės bendrijos turi teisę saugoti ir puoselėti nacionalinę kultūrą);

- *decentralizacijos* (sprendimai ir atsakomybė už kultūros politikos formavimą ir įgyvendinimą padalijami tarp valstybės ir savivaldybių institucijų, sudaromos sąlygos plėtoti kultūros savivaldą);
- *atvirumo* (sudaromos sąlygos skleisti Lietuvos kultūrą pasaulyje, susipažinti su kitų tautų kultūra) (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001-05-14 nutarimas Nr. 542 „Dėl Lietuvos kultūros politikos nuostatų“).

2010 liepą Seimas ėmė ir patvirtino prezidentės Dalios Grybauskaitės sudarytos darbo grupės Kultūros politikos kaitos gaires. Be didesnių pataisymų. Užtat su orientacija į globalizaciją ir viltimi, kad netrukus mūsų šalyje suklestės kultūros ekonomika. Beje, tai ne pirmas kultūros politikos gairių projektas mūsų šalyje. Per dvidešimtmetį Lietuva parengė tokių bent kelis, bet, deja, nė vieno neįgyvendino.

Patvirtintose kultūros gairėse - visai kitoks požiūris į šalies kultūrą. Čia siūloma atsisakyti požiūrio į kultūrą kaip išlaikytinę, o jai skiriamas valstybės biudžeto lėšas laikyti ilgalaikę investicija. Gairėse užfiksuotas tikslas - pasiekti, kad po dešimt metų į kultūrą ir kūrybos ekonomiką valstybė investuotų adekvačiai šios srities sukuriama bendrojo vidaus produkto daliai.

Iš viso suformuluota dešimt gairių, kuriomis bus siekiama reformuoti kultūros valdymą plėtojant kultūros savireguliaciją, pagerinti kultūros sistemos finansavimą, didinti Lietuvos kūrėjų intelektualinį kapitalą ir kūrybinių industrijų konkurencingumą, visą gyvenimą ugdyti kultūrinės žmogaus kompetencijas.

Nurodyti ir konkretūs darbai. Be siūlymo Vyriausybei parengti ir patvirtinti gairių įgyvendinimo priemonių planą iki šių metų gruodžio 1 d., teks padirbėti ir kitais klausimais: parengti teisės aktus, būtinus Kultūros tarybai įkurti iki 2012 m. sausio 1 d., taip pat iki 2011 m. gruodžio 1 d. parengti regionų kultūrinės plėtros programą ir siekti, kad visuomenės dalyvavimas kultūrinėje veikloje iki 2015 m. atitiktų Europos Sąjungos vidurkį. Tiesa, koks tas vidurkis - taip ir lieka neaišku.

Bene su visomis Lietuvoje rengtomis kultūros politikos gairėmis susipažinęs filosofas Krescencijus Stoškus įsitikinęs, kad šios, eilinės, gairės turi privalumų, tačiau nepaneigsi ir akis badančių trūkumų. Pasak Stoškaus (2010) **Plusai:** Į kultūros politikos kaitos gaires pirmą kartą įtrauktas švietimas kaip sudėtinė kultūros dalis. Sugrįžta prie kultūros procesų savireguliacijos idėjos. Gairėse paliesta iki šiol nei svarstyta, nei spręsta problema - “ministerinė” kultūros politika. Siūloma Kultūros ministeriją susaistyti su kitų ministerijų darbu. Pats svarbiausias pasiūlytas dalykas – kultūros procesų stebėseną. **Minusai:** Nesubalansuotos gairių temos. Kai kurios jų - visiškai atsitiktinės, kaip šuniui penkta koja. Užtat kitos svarbesnės, labai gudriai apeitos. Vartojama daug neaiškių sąvokų. Pavyzdžiui, “kultūra” pereina į “kūrybingumą”, “kūrybingumas”

pavirsta “menu”, o “menas” - “saviraiška”. Kai šitaip “kultūra” pasidaro “saviraiška”, tai iš jos gali daryti ką tik nori. Nė žodžio nepasakyta apie dorovę ir dorovinę kultūrą - patį skaudžiausią dalyką, apėmusį visas sferas. Keista, kad kultūros politikos kaitos gairių kūrėjai be dorovės kultūros paminėjimo sugebėjo išsisukti. Nekalbama ir apie patriotizmą. Ypač dabar, kai siaučia didžiulė emigracija, veši nusivylimas valstybe ir tautai tiesiog kyla išlikimo grėsmė. Galbūt čia tyčia tokia strategija pasirinkta ir viskas pakeista “pasaulio lietuvių atstovų koncepcija”? Lyg tų pasaulio lietuvių uždavinys yra pirmesnis nei tų, kurie gyvena savame krašte... Trikdo, kad gairėse žmogus suvokiamas kaip vartotojas. Dėl to daugiausia kalbama apie intelektualų kapitalą, kūrybinę industriją, konkurencingumą, kultūros investicijas, kūrybos ekonomiką ir t.t. Vilingai ir grėsmingai skamba naujas siūlymas nuo žinių visuomenės pereiti į kūrybos visuomenę. Bet kai žinome, kas darosi su mūsų kūryba, įsivaizdavimu (turiu galvoje konkrečiai VEKS pamokas), tai baisu, kad tai nevirstų dideliu kultūros politikos nusileidimu (Ramunė HAZIR, 2010).

4. KULTŪROS SEKTORIAUS FINANSAVIMAS

Įgyvendindama kultūros politiką kiekviena šalis veikia pagal vienokį ar kitokį, atitinkantį tos šalies specifiką, kultūros įgyvendinimo ir finansavimo modelį, sudarantį palankiausias sąlygas kultūrinei veiklai vystytis ir plėstis. Kultūros finansavimas daugelyje Europos šalių vyksta pagal vieną iš šių modelių (visiškas jo pritaikymas nėra būtinybė):

- centralizuotą, kai išvystyta valstybinė struktūra ir finansavimas (taikomas Prancūzijoje ir Vokietijoje). Tai visokeriopo socialinio aprūpinimo modelis, kuris labai brangus ir nepaslankus;
- mažiau centralizuotą, daug reikšmės teikiant regionams (modelis taikomas Šiaurės šalyse);
- decentralizuotą, kuris yra paslankus, greitai reaguojantis, liberaliausias iš visų trijų (taikomas Nyderlanduose ir Jungtinėje Karalystėje).

Valstybės dalyvavimas kultūroje yra labai svarbus apsaugant tokias simbolines mūsų gyvenimo sritis, kaip žmogaus teisės, estetiškos inovacijos bei istorija. Todėl tokios erdvės kaip nacionaliniai muziejai, viešosios meno mokyklos, meno tyrimų centrai, turėtų būti finansuojami valstybės.

David Throsby savo knygoje „Ekonomika ir kultūra“, kultūros politikos formavimosi procese išskiria tokias tendencijas:

1. Kadangi pokario laikotarpiu jaučiamas rūpestis tautinėmis mažumomis ir silpnomis visuomenės grupėmis, kultūros politikoje stengiamasi siaurinti elitinio meno paramos programas, daugiau dėmesio kreipiant į kultūros prieinamumą bei visuomenės narių dalyvavimą, nustatant kultūros politikos kryptis.

2. Pastebimas privataus sektoriaus dominavimas kultūros politikoje. Transformacijų laikotarpiu Vidurio ir Rytų Europoje 1980 – 1990 m., valstybės biudžeto sumažinimas lėmė privataus sektoriaus įsitraukimą į kultūros sritį per sponsoriavimą ir rėmimą. O kai kuriose senosios Europos šalyse buvo atliktos reformos.
3. XX a. pabaigoje globalizacijos procesas daro įtaką ir kultūros politikų formavimui. Kiekviename pasaulio žemyne rastume grupę valstybių, kurios suformavo tam tikrus aljansus, kad sustiprintų savo ekonomiką pasaulinėje rinkoje.

Europos Sąjunga – vienas iš tokių pavyzdžių, kuri kuria priemones, skatinančias ne tik prekių laisvą judėjimą, bet ir žmonių ar informacijos laisvą judėjimą.

Menas ir kultūra įvairiopa susiję su ekonomine sistema. Vienas šios sąvokos aspektų – meninės ir kultūrinės veiklos finansavimas. Kultūros finansavimo teorija nagrinėja, kaip gauti finansinius išteklius (arba jų ekvivalentus) ir disponuoti jais, kad jie taptų menininkų ir kultūros įstaigų veiklos prielaida.

Proceso logikos prasme šios veiklos finansavimas yra elementarus: žmonėms, dalyvaujantiems meninės ir kultūrinės gamybos procese, reikia išteklių (pajamų) bent jau savo fizinei reprodukcijai; kadangi ne visus gamybai išteklius jie gamina patys, reikia lėšų, netik padengiančių reprodukcijos sąnaudas, bet ir pakankamų šiems ištekliams įsigyti.

Lėšos, skiriamos meninės ir kultūrinės gamybos procese būtiniems žmogiškiems ir materialiams ištekliams finansuoti, gali rasti iš įvairių šaltinių:

- turto, priklausančio pačiam menininkui ar kultūros kūrėjui, substancija arba pajamos;
- įplaukos, gautos pardavus gamybos proceso produktus ir paslaugas;
- pajamos iš paskolų ir pelno siekiančių pašaliečių dalyvavimas;
- nesiekiančio pelno privačių pašaliečių dalyvavimas ar kitoks jų indėlis;
- valstybės finansinis indėlis.

Kokiu konkrečiu santykiu finansiniai menininko ar kultūros įstaigos poreikiai padengiami iš šių šaltinių, priklauso nuo specifinių sąlygų konkrečioje kultūros įstaigoje; antra vertus, kultūros finansavimo struktūra – tai visuomeninis kultūros produktas (Kultūros vadyba, 2004).

Anot Zaicevo (2008), šiandieninė Lietuvos visuomenė – dinamiška ir sparčiai modernėjanti. Kultūra yra sudedamoji dalis visuomenės politikos, socialinės, ekonominės raidos dalis, dažnai pati skatinanti naujoves bei nestokojanti galių socialinei bei ekonominei krašto plėtrai spartinti. Esant

dabartinei krizinei situacijai Lietuvoje, valstybei ypač svarbu išlaikyti savo kultūrinę galią, kultūrinę gyvastį ir tapatybę.

Siekdama suderinti valstybės finansus ir stabilizuoti šalies mokėjimų balansą vyriausybė pastaraisiais metais sumažino valstybės išlaidas ir išlaidas kultūrai. Didžiuma Kultūros ministerijos reguliavimo sričiai skiriamų lėšų naudojama kultūros institucijų tinklui administruoti ir tik nedaug lėšų skiriama kūrybiniam projektams įgyvendinti. 2005 m. biudžeto didžiuma (70 proc.) skirta įstaigoms išlaikyti. Programoms skirta apie trečdalis lėšų (29 proc.), o kapitalo investicijoms – mažiau nei vienas procentas (0,8 proc.).

Tokia lėšų paskirstymo tvarka verčia talentingus menininkus ieškoti galimybių savo sumanymams užsienio šalyse įgyvendinti. Globalizacijos procesas dar labiau didina emigracijos bangą, nes tarptautiniai finansiniai centrai tampa ir kultūrinės traukos centrais. Atsiranda pavojus, kad Lietuva gali tapti atsilikusia Europos provincija, todėl reikia šalyje sudaryti finansines sąlygas, palankias kūrybingumui pasireikšti – nuo kultūrinių institucijų tinklo ir nedidelių projektų finansavimo reikia pereiti prie šalies kultūrą turtinančių kūrybinių projektų finansavimo.

Šio tikslo galima pasiekti nustatius kultūrinių institucijų veiklos kriterijus, kurie leistų lengvai palyginti iš šių institucijų veikos visuomenės gaunamą naudą.

Kultūros ministerija sudaro sąlygas nacionalinės kultūros tęstinumui, plėtrai ir sklaidai, laisvai visuomenės kultūros raiškai ir dalyvavimui kultūrinėje veikloje, kultūros vertybių apsaugai, tai pat padeda atskleisti visuomenės grupių, tautinių bendrijų dvasines ir materialines vertybes, plėtoti ir ugdyti demokratinę, laisvą ir atvirą visuomenę.

Valstybės ir savivaldybių institucijos sudaro sąlygas šalies gyventojams naudotis kultūros paslaugomis, dalyvauti kultūriniame gyvenime. Kultūrinė šalies gyventojų veikla, dalyvavimas kūrybinėje veikloje išreiškia visuomenės aktyvumą, jos poreikius ir vertybines nuostatas. Siekiant plėtoti visų šalies regionų kultūrą, rengiamos ir įgyvendinamos regionų kultūros plėtros programos. Išlaidos kultūrai skiriamos remiantis subjektyviais kriterijais:

- valstybės biudžeto sudarymo tvarka per dešimt metų buvo reformuojama tik formaliai, realiai ji yra tokia pati, kaip ir iki Nepriklausomybės atkūrimo;
- biudžeto programos sudaromos remiantis sunkiai palyginamais ir kontroliuojamais rodikliais - nacionalinės įstaigos gauna lėšas nuostoliams dengti;
- strateginiai įstaigų planai yra abstraktūs ir neleidžia objektyviai vertinti lėšų panaudojimo efektyvumo ir visuomenės gaunamos naudos.

Problemos ir jų sprendimo būdai:

- kultūrai skiriamas lėšas naudoti ne institucijoms finansuoti, o kultūros paslaugoms iš kūrėjų pirkti. Užsakovas turi būti vienas - Kultūros ministerija;
- lėšas skirti remiantis lankytojų skaičiumi. Valstybė dotuotų vieno piliečio apsilankymą kultūros įstaigoje;
- leidybos dotavimo reikia atsisakyti – lėšas skirti pirkti knygoms iš leidyklų ir knygas atiduoti bibliotekoms;
- valstybės stipendijas skirti tik konkrečioms kūrybinėms projektams įgyvendinti (spektakliui pastatyti, romanui, operai parašyti ir t.t.)
- festivalius ir kitus didesnius renginius finansuoti tik lėšomis gaunamomis iš rėmėjų.

Labai daug reikšmės kultūriniam šalies gyvenimui turi nacionalinės kultūros ir meno įstaigos. Šioms įstaigoms skiriamos išlaidos nustatomos atskiromis valstybės biudžeto eilutėmis ir jas tiesiogiai finansuoja Finansų ministerija, nors steigėja yra Kultūros ministerija.

Kultūros įstaigų finansavimo galimybės įmonės ekonomikos požiūriu iš esmės priklauso nuo teisinio įstaigos statuso, teisinis statusas ypač svarbus, skiriant privačias kultūros įstaigas nuo viešųjų.

Valstybinės kultūros įstaigų finansavimas yra dar šiek tiek sudėtingesnis, nei privačiai veikiančiųjų, nes jis yra tvarkomas pagal viešojo administravimo įstaigų atsakomybės principus. O tai reiškia, kad prasidėjus naujiems finansiniams metams, kultūros įstaigai yra skiriamos lėšos, kurių panaudojimo tikslai išanksto turi būti deklaruoti. Jei nutinka taip, kad baigiantis metams įstaigos biudžete lieka nepanaudotų lėšų, jos turi būti sugrąžintos į valstybės biudžetą, nes, pagal įstatymą, negalima jų panaudoti jokiems nenumatytiems tikslams (Cultural Economics and Cultural Policies, 1994) Pereikvoti valstybės skiriamas lėšas kultūros įstaigai galima tik išskirtiniais atvejais. Be viso to, jokia valstybinė kultūros įstaiga negali pasinaudoti pavyzdžiui, kad ir bankų kreditavimo paslaugomis, nes nėra savarankiškas kultūrinis vienetas.

Valstybės išlaikomų kultūros įstaigų pajamos įtraukiamos į bendrą biudžetą, neatsižvelgiant į tai, kokią biudžeto procentinę dalį sudaro kiekvienos įstaigos pajamos atskirai, ir dažnai nepakankamai susiejamos su tos įstaigos reikmėmis. Į bendrą valstybės biudžetą yra įskaitomos ir tos lėšos, kurios gaunamos iš nebūdingos įstaigai veiklos, kurios kitomis sąlygomis, galėtų būti vertinamos, kaip kultūros įstaigos pelnas. Iš valstybės biudžeto išlaikomos įstaigos negali savo nuožiūra laisvai disponuoti net ir iš rėmėjų gautomis lėšomis. Dėl tokių priežasčių didesnė dalis valstybės kultūros įstaigų vadovų, nėra suinteresuota didinti teikiamų paslaugų ekonominio veiklos efektyvumo, nes jų pastangos įvertinamos tik statistiniuose dokumentuose.

Valstybinį kultūros finansavimą galima sugrupuoti į tiesioginį ir netiesioginį.

- Tiesioginis valstybinių kultūros įstaigų finansavimas suprantamas kaip valstybės subsidijos konkrečioms kultūros įstaigoms, stipendijos, renta menininkams ir kitos finansavimo formos. Pati finansavimo procedūra primityviai vyksta taip: kultūros ministras pateikia Vyriausybei naujų finansinių metų biudžeto sąmatą, Seime vyksta naujo valstybės biudžeto svarstymas ir paskirstomos lėšos pagal Valstybės prioritetinės sritis. Todėl kultūros ministerija gauna tam tikrą, numatytą, paprastai labai neženklia, lyginant su kitomis valstybėmis finansuojamomis sritimis, valstybės biudžeto dalį, valstybės kultūros išlaidoms finansuoti, kurią toliau skirsto savo nuožiūra, pasirinkdama prioritetus patariamąjo balso teise dalyvaujant Kultūros ir meno tarybai ir ekspertų komisijai.
- Netiesioginio valstybės įstaigų finansavimo esmę sudaro ne tik valstybinių lėšų naudojimas, bet ir skatinimas kultūros ir meno rėmimo skatinimas naudojant privačių asmenų, ar organizacijų lėšas. Lengviausiai valdomos netiesioginio finansavimo formos ir yra realizuojamos per mokesčių sistemą, pavyzdžiui: du procentai gyventojų pajamų mokesčio per metus gali būti laisva valia pervedami kultūros įstaigoms, pridėtinės vertės mokesčio lengvata, ar visiškas atleidimas nuo tokio mokesčio. Naudojant pastarąją finansavimo formą, gali būti sprendžiama ir kultūros finansavimo vienetai buvo decentralizacijos problema, kadangi atkūrus Lietuvos nepriklausomybę visi valstybiniai kultūros vienetai buvo finansuojami centralizuotai, ir tai savaime suprantama, nes esant siaurai ir ekonomiškai silpnai rinkai, neišvystytai kultūros ir meno rėmimo sistemai, valstybės atsakomybė esti didesne. Šiuo metu būtų tikslinga decentralizuoti finansinių lėšų paskirstymą. Visuomeninis organizacijų veiklos rėmimas, kuriam skiriamos valstybinės biudžeto lėšos, taip pat gali būti savotiška kultūros sektoriaus finansavimo decentralizacijos apraiška. Paramą savo programoms įgyvendinti gali gauti visos nepolitinės nevyriausybines organizacijos. Toks valstybės finansavimo būdas gana plačiai apjungia įvairaus pobūdžio kultūrinę veiklą, remia atskirus projektų sumanytojus, menininkus, iniciatyvines grupes (Kultūros ekonomikos ir finansavimo problemos. Meno aritmetika. Kultūros vadyba Lietuvoje, 2004).

Lietuvai tapus ES nare atsirado galimybė valstybės kultūros įstaigų, privačių kultūros organizacijų ar menininkų projektus finansuoti iš ES struktūrinių fondų. ES požiūris į kultūros raidą remiasi nacionalinės ir regioninės kultūros įvairovės neliečiamumu, todėl pagrindinė atsakomybė už kultūros vystimąsi tenka konkrečios valstybės vyriausybei. Dėl tokio požiūrio, kultūra kaip sektorius nėra tiesiogiai finansuojama iš ES struktūrinių fondų. Galimos ES rėmimo formos gaunamos iš 3 pagrindinių rėmimo programų tipų:

1. Daugiašaliai fondai.

2. Struktūriniai fondai.
3. Trečiųjų šalių fondai (ES veiklos: kultūra, 2010).

Daugiašaliai ir struktūriniai fondai yra svarbiausi ES kultūros rėmimo šaltiniai. Pirmieji naudojami tik bendriems visos Europos projektams remti. Šių fondų remiamame projekte turi dalyvauti bent trijų ES valstybių partneriai. Sprendimai dėl projektų finansavimo šių fondų lėšomis priimami centralizuotai Briuselyje.

Struktūriniai fondai skiriami konkrečiai geografinai vietai ir iš jų finansuojamiems projektams nėra būtini kitų valstybių partneriai. Sprendimus dėl finansavimo iš šių fonų priima vietinės ar regioninės sprendimų priėmimo institucijos. ES struktūrinių fondų reglamentai neišskiria kultūros kaip atskiro investicijų prioriteto, todėl Kultūros ministerija nėra tarpinė institucija įsisavinant struktūrinių fondų lėšas, o tai apunkina galimybės panaudoti fondų lėšas kultūrai finansuoti, nors Kultūros ministerija dalyvauja ES struktūrinių fondų įsisavinimo 2007 – 2013 metais strategijos rengime ir siekia aktyvesnio su kultūra susijusių sričių dalyvavimo įsisavinant struktūrinių fondų lėšas (Žin., 2008, Nr. 134.).

Vienas neigiamų valstybės kultūros finansavimo politikos bruožų, kuri pripažino net Kultūros ir meno tarybos narys bei Kompozitorių sąjungos pirmininkas Gintaras Sodeika, kalbėjęs radijo laidoje Kultūros savaitė, yra tai, kad kultūros paramos kontrolė koncentruojasi tik Kultūros ministerijoje. Jau kelinti metai prie šios ministerijos veikia naujai sukurta Kultūros ir meno taryba, kuri yra patariamasis organas ir kurios pagrindinė funkcija – kuruoti kultūros institucijoms bei menininkams skiriamas lėšas. Į šią tarybą buvo deleguoti dešimties didžiausių ir seniausių Lietuvos kūrybinių sąjungų bei kelių svarbesnių kultūros įstaigų atstovai. (Kultūros politika – fikcija ar realybė? XX amžiaus Horizontai. 2003, Nr. 11 (56)).

Kultūros ministerija čia tarsi žengė pozityvų žingsnį ir, nusimesdama nuo savęs valstybinių lėšų paskirstymo našta, ją atidavė kultūrai atstovaujantiems žmonėms. Viskas atrodytų pozityvu, jei ne faktas, kad į Kultūros ir meno tarybą nuo sovietinių laikų monopolines teises uzurpavusių kūrybinių sąjungų bei įstaigų vadovai ir valdininkai, kurie sudaro savotišką uždarąją akcinę bendrovę, valdančią valstybinį kapitalą, o jų veiklą galima įvardinti kaip sprendimo galios privatizaciją.

Bendrajam šalies kultūros politikos įgyvendinimui, efektyviam ir rezultatyviam kultūros tikslų siekimui, rašoma 2009 m. Valstybinio audito atskaitoje, turi įtakos visų kultūros politikos įgyvendinime dalyvaujančių ir dalinę kultūros paramą administruojančių institucijų veikla bei tarpusavio bendradarbiavimas.

Šalies mastu už lėšų iš dalies finansuojamiems kultūros projektams paskirstymą yra atsakingos kelios institucijos, tačiau neužtikrinamas pakankamas šio proceso, už kurio sklandų įgyvendinimą

atsakinga Kultūros ministerija, koordinavimas ir stebėseną, įvairaus lygio institucijų bendradarbiavimas, siekiant bendrųjų valstybės kultūros politikos tikslų.

Atsižvelgdami į tai, kad šalies mastu didžiausią dalį lėšų iš dalies finansuojamoms programoms ir projektams paskirsto Kultūros ministerija, kuri kartu yra pagrindinė institucija, atsakinga už kultūros politikos įgyvendinimą ir jos formavimą, toliau analizavome ir vertinome KM veiklą, iš dalies finansuojamų programų ir projektų administravimo procesą, jį reglamentuojančias KM tvarkas ir taisykles, lėšų planavimą, skyrimą ir atsiskaitymą; tarybų ir ekspertų komisijų prie institucijų, administruojančių kultūros paramą, veiklos efektyvumą; kultūros paramą skirstančių fondų veiklą; savivaldybių ir apskričių įtaką ir dalyvavimą įgyvendinant kultūros politiką.

Šalies mastu kultūros programoms ir projektams iš dalies finansuoti 2008 m. skirta 84,3 mln. Lt valstybės biudžeto lėšų. Kultūros ministerija paskirstė – 77,9 mln. Lt, arba 92,4 proc. (iš jų per KRF – 12,8 mln. Lt), SRTRF – 5,4 mln. Lt, arba 6,4 proc., ir apskritys 1,0 mln. Lt, arba 1,2 proc. Iš savivaldybių biudžetų kultūros projektams iš dalies finansuoti 2008 m. skirta apie 15,6 mln. Lt. Didžiausią kultūros projektų skaičių šalies mastu iš dalies finansavo savivaldybės ir KM (žr. 1 lentelę).

1 lentelė

Iš dalies finansuotiems projektams paskirstytos valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų lėšos pagal paskirstytų lėšų dydį 2008 metais

(pateikti duomenys neapima kitų, tiesiogiai su kultūros politikos įgyvendinimu nesusijusių institucijų)

	Paskirstytos lėšos, mln. Lt	Pateiktų paraiškų skaičius	Finansuotas paraiškų skaičius (proc. nuo pateiktų)
KM	77,9	6691	3236 (48,36)
Savivaldybės	15,6	3477	2523 (72,56)
SRTRF	5,4	260	184 (70,8)
Apskritys	1,0	352	324 (92,04)
Iš viso	99,9	10825	6267

Šaltinis: Lietuvos Respublikos valstybės kontrolė (Valstybinio audito atsakaita, 2009)

Domarkas (2002) nagrinėdamas politinės ir viešojo administravimo sistemų kaitos sąsajas, teigia, kad visos viešojo administravimo įstaigos vienokiu ar kitokiu būdu yra susietos su politine valstybės sistema ir yra tos sistemos sudėtinė dalis. Todėl neplanuoti pokyčiai politinėje sistemoje įtakoja pokyčius viešojo administravimo sistemoje. Priklausomai nuo politinės situacijos gali kisti atskirų programų vykdymo resursai, taip pat politinis palaikymas, o kartais kai kurių programų vykdymas išvis sustabdomas.

5. MAŽEIKIŲ RAJONO KULTŪROS POLITIKOS ĮGYVENDINIMO IR PLĖTROS GALIMYBIŲ TYRIMO REZULTATAI IR ANALIZĖ

5.1. Mažeikių savivaldybės kaip probleminės teritorijos socialinė, kultūrinė ir ekonominė aplinka

Nors Regionų socialinių ir ekonominių skirtumų mažinimo 2007–2010 metų programa skirta visų Lietuvos regionų plėtrai skatinti, daugiausia dėmesio joje skiriama septynių **regioninių centrų** (Alytaus, Marijampolės, Mažeikių, Tauragės, Telšių, Utenos ir Visagino miestų) ir keturiolikos **probleminių teritorijų** (Akmenės rajono savivaldybės, Druskininkų savivaldybės, Ignalinos, Jonavos, Joniškio, Jurbarko, Kelmės, Lazdijų, Mažeikių, Pasvalio, Rokiškio, Skuodo, Šalčininkų ir Švenčionių rajonų savivaldybių) plėtrai.

4 pav. Lietuvos probleminės teritorijos

Šaltinis: Probleminės teritorijos: <http://www.vrm.lt/nrp/index.php?id=216>

Regionų socialinio ir ekonominio išsivystymo skirtumų mažinimo 2007-2010 metų programa patvirtinta Vyriausybės 2007 m. lapkričio 28 d. nutarimu Nr. 1269 (Žin., 2007, 127-5185).

Programos paskirtis – sudaryti sąlygas įgyvendinti kryptingą nacionalinę politiką. Siekiant padėti 14 Lietuvos savivaldybių, pasižyminčių prasčiausiais socialinės raidos rodikliais, priartėti prie šalies vidurkio, programoje nustatyti probleminių teritorijų plėtros uždaviniai.

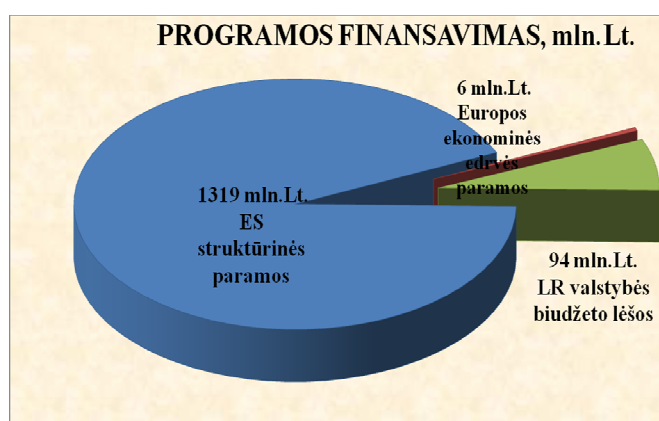
Mažeikių savivaldybės - probleminės teritorijos plėtros strateginis tikslas ir uždaviniai nustatyti atsižvelgiant į probleminių teritorijų plėtros 2007–2010 metais strateginį tikslą ir probleminių teritorijų plėtros uždavinius. Probleminės teritorijos plėtros **strateginis tikslas** – užtikrinti gyvenimo kokybę, artimą šalies vidurkiui, t. y. pasiekti, kad Mažeikių rajono savivaldybėje 2010 metais:

1. Vidutinis metinis nedarbo lygis nebūtų daugiau kaip 50 procentų didesnis už šalies vidurkį;
2. Vidutinis metinis socialinės pašalpos gavėjų ir gyventojų santykis nebūtų daugiau kaip 50 procentų didesnis už šalies vidurkį.

Probleminės teritorijos **plėtros uždaviniai** yra šie:

1. Atnaujinti daugiabučius gyvenamuosius namus ir plėtoti socialinį būstą;
2. Kompleksiškai plėtoti kaimo gyvenamųjų vietovių infrastruktūrą;
3. Plėtoti socialinę infrastruktūrą;
4. Subsidijuoti darbo vietų steigimą, ypač daug dėmesio skirti ilgalaikio nedarbo problemoms spręsti;
5. Gerinti Mažeikių rajono savivaldybės administracijos valstybės tarnautojų ir darbuotojų, dirbančių pagal darbo sutartis, administracinius gebėjimus.

Tuo siekiama koncentruoti nacionalinės regioninės politikos įgyvendinimui skiriamas lėšas, tikslingai panaudoti jas socialiniams ir ekonominiams skirtumams tarp Lietuvos regionų ir jų viduje mažinti, teritorinei socialinei sanglaudai šalyje didinti. 2007–2010 m. programos įgyvendinimui numatyta panaudoti:

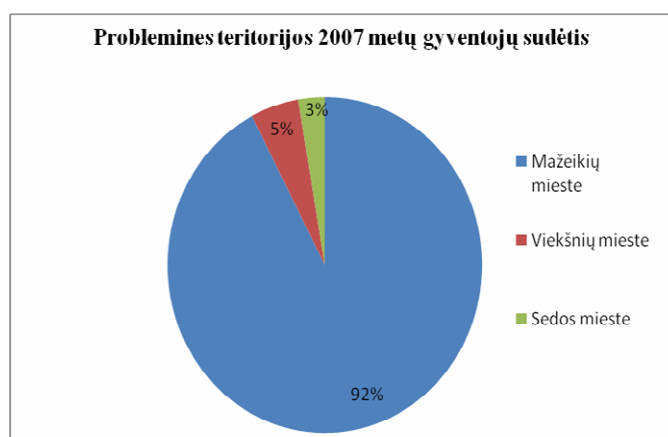

5 pav. Programos finansavimas

Šaltinis: Sudaryta autorės, remiantis: Mažeikių regioninio centro (Mažeikių miesto) kompleksinės plėtros 2008 – 2013 metų investicine programa

Probleminės teritorijos socialinės ir ekonominės aplinkos analizei naudojami duomenys, pateikiami Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, valstybės įmonės Registrų centro ir Mažeikių rajono savivaldybės administracijos.

Mažeikių savivaldybės - probleminėje teritorijoje 2007 metų pradžioje gyveno 65 554 gyventojai, iš jų Mažeikių mieste – 40 802, Vieکشnių mieste – 2 194, Sedos mieste – 1 203.

6 pav. Probleminės teritorijos gyventojų sudėtis

Šaltinis: Sudaryta autorės, remiantis: Mažeikių regioninio centro (Mažeikių *miesto*) kompleksinės plėtros 2008 – 2013 metų investicine programa

Dauguma probleminės teritorijos gyventojų (67,4 procento) gyveno mieste, tačiau miesto gyventojų dalis buvo panaši kaip ir vidutiniškai šalyje (66,8 procento).

Probleminėje teritorijoje buvo kur kas daugiau 0–15 metų gyventojų (20,1 procento) ir kur kas mažiau pensinio amžiaus gyventojų (15,6 procento), palyginti su šalies vidurkiu (šalyje atitinkamai 17,4 ir 19,4 procento). Darbingo amžiaus gyventojų probleminėje teritorijoje nuo 2006 iki 2007 metų padaugėjo 0,9 procento (nuo 41 733 iki 42 128), taigi sparčiau, negu vidutiniškai šalyje (0,7 procento). 3,7 procento (nuo 13 679 iki 13 170) sumažėjo 0–15 metų gyventojų, pensinio amžiaus gyventojų sumažėjo 1,5 procento (nuo 10 416 iki 10 256). Nuo 2006 metų pradžios iki **2007 metų pradžios bendras probleminės teritorijos gyventojų skaičius sumažėjo 0,4 procento.**

Mažeikių savivaldybės teritorijoje 2006 metais buvo stebimas ir neigiamas tarptautinės ir vidinės migracijos saldo (-206); 2007 metais būklė dar pablogėjo – iš probleminės teritorijos išvyko 344 gyventojais daugiau, negu atvyko. Dėl migracijos 2006 ir 2007 metais gyventojų sumažėjo atitinkamai 0,3 ir 0,5 procento. Nors yra daug darbingo amžiaus gyventojų ir jų daugėja, neigiamos migracijos tendencijos ir tai, kad mažėja 0–15 metų gyventojų, rodo nepakankamą probleminės teritorijos demografinį potencialą.

Socialiniu būstu aprūpinami mažas pajamas gaunantys asmenys (šeimoms), jaunos šeimos, našlaičiai, neįgalieji. Socialinio būsto laukiančių asmenų (šeimų) Mažeikių sav. nuo 2006 iki 2007 metų padaugėjo net 31,5 procento (nuo 413 asmenų (šeimų) 2006 metais iki 543 asmenų (šeimų) 2007 metais). Probleminėje teritorijoje 2007 metais buvo 658 valstybei ar savivaldybei priklausantys butai.

Vienam Mažeikių sav. gyventojui 2006 ir 2007 metais teko atitinkamai 57913 litų ir 95771 litas tiesioginių užsienio investicijų. Šis rodiklis šalies vidurkį viršijo 8,2 karto 2006 metais ir 11,2 karto – 2007 metais. Materialinių investicijų vienam gyventojui 2006 metais teko 1,5 karto daugiau negu vidutiniškai šalyje – 7603 litai. Dideles tiesiogines užsienio ir materialines investicijas probleminėje teritorijoje sąlygojo užsienio investicijos į akcinę bendrovę „Mažeikių nafta“.

Vidutinis metinis registruotų bedarbių ir darbingo amžiaus gyventojų santykis Mažeikių sav. 2006 metais buvo 6,3 procento, taigi 85,3 procento didesnis už šalies vidurkį (3,4 procento). Probleminėje teritorijoje buvo registruoti net 1932 ilgalaikiai bedarbiai, jų dalis sudarė net 52,2 procento visų registruotų bedarbių (šalies vidurkis – 27 procentai). Įvertinus pastarųjų metų darbo rinkos tendencijas 2009 metais prognozuojama, kad Mažeikių darbo biržoje bus įregistruota, daugiau kaip 7500 ieškančių darbo žmonių (40 proc. daugiau, nei 2008 m.).

Išvada: Prasta probleminės teritorijos socialinės infrastruktūros būklė, būsto kokybė, nepatraukli gyvenamoji, didelis ilgalaikis nedarbas ir gyventojų skaičiaus mažėjimas dėl migracijos lemia tai, kad pagrindiniai teritorinę socialinę sanglaudą atspindintys rodikliai – vidutinis metinis registruotų bedarbių ir darbingo amžiaus gyventojų santykis, vidutinis metinis socialinės pašalpos gavėjų ir gyventojų santykis – **čia daug didesni už šalies vidurkį.**

5. 2. Kultūros infrastruktūra:

Mažeikių rajono savivaldybės ir Telšių apskrities palyginimas

2007 m. Rugsėjo mėnesį savaitraštis „Veidas“ atliko tyrimą, kurio esminis tikslas buvo ištirti šešiasdešimties Lietuvos savivaldybių ekonominius ir socialinius rodiklius ir atsakyti į klausimą, kur Lietuvoje gyventi geriausia. Itin svarbu, kad **Mažeikių savivaldybė** patenka į geriausiai besitvarkančių vietos savivaldos institucijų penketuką. Ją lenkia Klaipėdos rajono savivaldybė, Neringos savivaldybė, Kėdainių rajono savivaldybė ir Alytaus miesto savivaldybė. Kitos savivaldybės turėtų būti dėkingos savo geografinei padėčiai, tuo tarpu Mažeikiai, negali pasigirti nei geografine vieta, nei valstybinės reikšmės keliais bei pakankamai nutolusi nuo didžiausių Lietuvos miestų.

Mažeikių rajono gyventojų kultūros ugdymą, bendrosios bei krašto kultūros puoselėjimu ir tęstinumu rūpinasi Mažeikių rajono savivaldybės administracijos kultūros skyrius, o prie

Mažeikių rajono įvaizdžio kūrimo labiausiai prisideda Mažeikių rajono savivaldybės kultūros centras. Kultūros centro veikla plati, veikia nemažai kolektyvų, aktyviai dalyvaujančių Lietuvos ir užsienio renginiuose. Užsienio valstybių piliečiams, apsistojusiems Mažeikių rajone, suteikiama galimybė susipažinti su rajono kultūriniu gyvenimu. Tai padeda susidaryti įvairiapusišką Mažeikių rajono įvaizdį.

Mažeikių rajone veikia 40 kultūros įstaigų. Pastarąjį dešimtmetį kultūros centrų skaičius buvo maždaug vienodas – apie 20, tačiau 2006 metais jų liko – 8. Iki 2006 m. Spalio 1d. Kaimo kultūros namai priklausė seniūnijoms. Nuo 2006 metų spalio 1 dienos, reorganizavus Savivaldybės administraciją, suteikus juridinį statusą, seniūnijose buvę kultūros namai apjungti į vieną kultūros centrą, kuris aptarnauja seniūnijų bendruomenes.

Kultūros centrų dalyvių skaičius tendencingai augo, 2005 metais jų buvo 1560, o 2006 metais – 1852, o 2007 metais – 1776 dalyviai. Taip pat didėjo kolektyvų skaičius: 2005 metais jų buvo 138, o 2006 metais – 150, o 2007 metais jau 151. Tai matome iš duomenų pateiktų 2 lentelėje.

Kultūrinės veiklos aktyvumas susijęs su Kultūros centrų veikla ir kultūros veikloje dalyvaujančių žmonių skaičiumi. Meninė saviveiklinė veikla vienuose rajonuose yra populiari, joje dalyvauja daug žmonių, aktyvūs saviveiklininkai sulaukia pripažinimo, organizuoja šventes, įvairius renginius, vyksta į vietinius bei tarptautinius konkursus. Taip plėtojamas bendradarbiavimas ir išsaugomos kultūrinės tradicijos (Sanglaudos skatinimo veiksmų programa).

2 lentelė

Kultūros centrų, filialų ir kitų kultūros darinių skaičius

	Kultūros centrai, filialai ir kt. kultūros dariniai		Meno mėgėjų kolektyvai		Dalyviai	
	2006m.	2007m.	2006m.	2007m.	2006m.	2007m.
Telšių apskritis	49	46	319	350	4574	4688
Mažeikių rajono sav.	8	8	150	151	1852	1776
Plungės rajono sav.	14	14	39	72	1212	1407
Rietavo rajono sav.	6	6	34	36	380	385
Telšių rajono sav.	21	21	96	91	1130	1120

Šaltinis: Mažeikių rajono savivaldybės 2009 – 2011 – ujų metų strateginis veiklos planas

2008 metais Mažeikių rajono savivaldybės kultūros centruose buvo 99 mėgėjų meno kolektyvai ir 1223 dalyviai; Iš jų vaikų ir jaunimo – 38 ir 479 dalyviai; Vykusioje dainų šventėje dalyvavo mėgėjų meno kolektyvai – 8 ir 212 dalyviai; vaikų ir jaunimo 1 kolektyvas ir 21 dalyvis; Studijos, būreliai, klubai – 40 ir 563 dalyviai; Iš jų vaikų ir jaunimo 23 kolektyvai ir 293 dalyviai.

Nevisiškai tolygiai Telšių apskrityje pasiskirstę kultūros centrai - daugiausia jų buvo Telšių rajono savivaldybėje (21 iš 46 visų apskrities centrų), tuo tarpu nedideliu kultūros centrų skaičiumi išsiskyrė **Mažeikių rajono savivaldybė** - didžiausioje apskrities savivaldybėje buvo vos 8 kultūros centrai. Nedidelis **Mažeikių rajono savivaldybės** kultūros centrų skaičius nulėmė ir vidutinį apskrityje 1000 gyventojų tenkančių kultūros centrų skaičių.

7 pav. Kultūros centrų mėgėjų kolektyvų dalyviai 2001-2007 metais mėgėjų kolektyvų dalyvių skaičius, tenkantis 100 gyventojų

Šaltinis: Telšių apskrities aplinka: http://regionai.stat.gov.lt/pdf/Aplinka_Telsiu_aps_LT.pdf

Telšių apskrityje mėgėjų kolektyvų dalyvių skaičius, tenkantis 100 gyventojų, buvo vienas iš didžiausių, tik Utenos (3,3) ir Panevėžio (3) apskrityse šis rodiklis buvo didesnis.

Telšių apskrities kultūros centrų skaičius 1000 gyventojų buvo lygus šalies vidurkiui. Kaip matome 3 lentelėje, tai lėmė pagal šį rodiklį tris kartus nuo šalies vidurkio atsiliekanti **Mažeikių rajono savivaldybė** ir vidutiniokė Plungės rajono savivaldybė. Rietavo savivaldybėje šalies vidurkis buvo viršijamas dukart, Telšių rajono savivaldybėje - trečdaliu. Pagal didelį 1000 gyventojų tenkančių kultūros centrų skaičių šiose dviejose savivaldybėse galima spręsti, kad ir nedidelėse šių savivaldybių gyvenvietėse yra teikiamos pagrindinės kultūros paslaugos. Gerokai sumažėjęs **Mažeikių rajono savivaldybės** kultūros centrų skaičius gali nulemti vietinių kultūros paslaugų pasiūlos trukumą didžiausioje apskrities savivaldybėje.

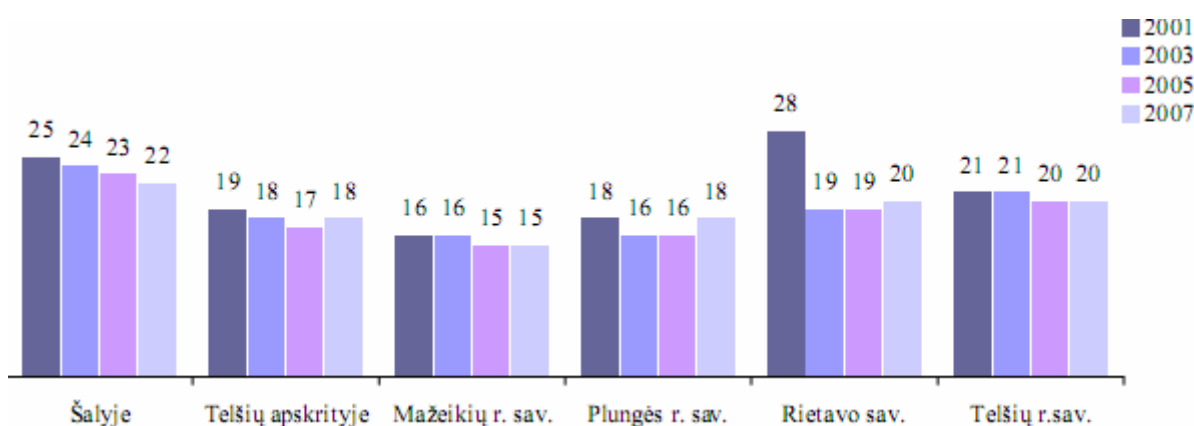
Kultūros centrų skaičius 2001-2007 metais

	Kultūros centrų skaičius				Kultūros centrų skaičius, tenkantis 1000 gyventojų			
	2001	2003	2005	2007	2001	2003	2005	2007
Šalyje	947	882	850	853	0,3	0,3	0,2	0,3
Telšių apskrityje	61	62	51	46	0,3	0,3	0,3	0,3
Mažeikių r. sav.	20	20	19	8	0,3	0,3	0,3	0,1
Plungės r. sav.	13	15	5	11	0,3	0,3	0,1	0,3
Rietavo sav.	6	6	6	6	0,6	0,6	0,6	0,6
Telšių r. sav.	22	21	21	21	0,4	0,4	0,4	0,4

Šaltinis: Telšių apskrities aplinka: http://regionai.stat.gov.lt/pdf/Aplinka_Telsiu_aps_LT.pdf

Tankiau apgyvendinta **Mažeikių rajono savivaldybė** pagal bibliotekų prieinamumą nusileidžia kitoms apskrities savivaldybėms. Pagal bibliotekų paskirstymą galima spręsti, kad daugelis atokiau nuo didesnių miestų gyvenančių gyventojų turi galimybę naudotis bibliotekomis.

Tankiai išsidėsčiusios ir lengvai pasiekiamos bibliotekos yra išnaudojamos prasčiau negu vidutiniškai - bibliotekų skaitytojų dalis 2007 m. buvo mažesnė už šalies vidurkį (atitinkamai 18 ir 22 %), šalies vidurkis nebuvo viršytas nė vienoje apskrities savivaldybėje, visos jos nors nedaug, bet atsiliko. Daugiausia skaitytojų turėjo Rietavo ir Telšių rajono savivaldybės bibliotekos (po penktadalį visų gyventojų), mažiausiai - Mažeikių rajono savivaldybės bibliotekos (15 %). Prastą apskrities vidurkį lėmė mažesnis skaitytojų skaičius didžiausioje - Mažeikių rajono savivaldybėje, šios savivaldybės rodiklio nekompensavo ir bibliotekos atokesnėse vietovėse, kuriose paprastai sulaukiama daugiau vietos gyventojų dėmesio.

8 pav. Bibliotekų skaitytojų dalis 2001-2007 metais, palyginti su visais gyventojais, procentais

Šaltinis: Telšių apskrities aplinka: http://regionai.stat.gov.lt/pdf/Aplinka_Telsiu_aps_LT.pdf

Išlikęs vidutinio tankio kultūros centrų ir bibliotekų tinklas leidžia daugeliui apskrities gyventojų gauti pagrindines kultūros paslaugas, sudaro sąlygas vietinės reikšmės kultūros paslaugoms teikti retai apgyvendintose apskrities savivaldybių teritorijose ir formuoja gyventojų susibūrimo centrus. Esama infrastruktūra sukuria prielaidas kultūros paslaugoms teikti, tačiau prie aukštesnę paslaugų kokybę galėtų leisti pasiekti ir didesnis bendruomenės aktyvumas, aktualūs ir didesniuose miestuose esančių įstaigų kokybinės plėtros klausimai.

Telšių apskrityje palyginti gerai išvystyta vietinės reikšmės kultūros infrastruktūra, leidžianti užtikrinti vietos gyventojų kultūrinius poreikius, sudaranti galimybę įsitraukti į bendruomenių veiklą. Iš viso Telšių apskrityje 2007 m. pabaigoje buvo 85 bibliotekos, palyginti tolygiai pasiskirsčiusios visose apskrities savivaldybėse – tiek labiau urbanizuotoje, tiek kaimiškoje apskrities dalyse. Pagal 1000 gyventojų tenkantį bibliotekų skaičių nė viena apskrities savivaldybė neatsiliko nuo šalies vidurkio, o mažiausia apskrities savivaldybė – Rietavo – viršijo šį rodiklį dvigubai. Minėtas rodiklis buvo lygus šalies vidurkiui tik **Mažeikių rajono savivaldybėje**, kaip matome 4 lentelėje.

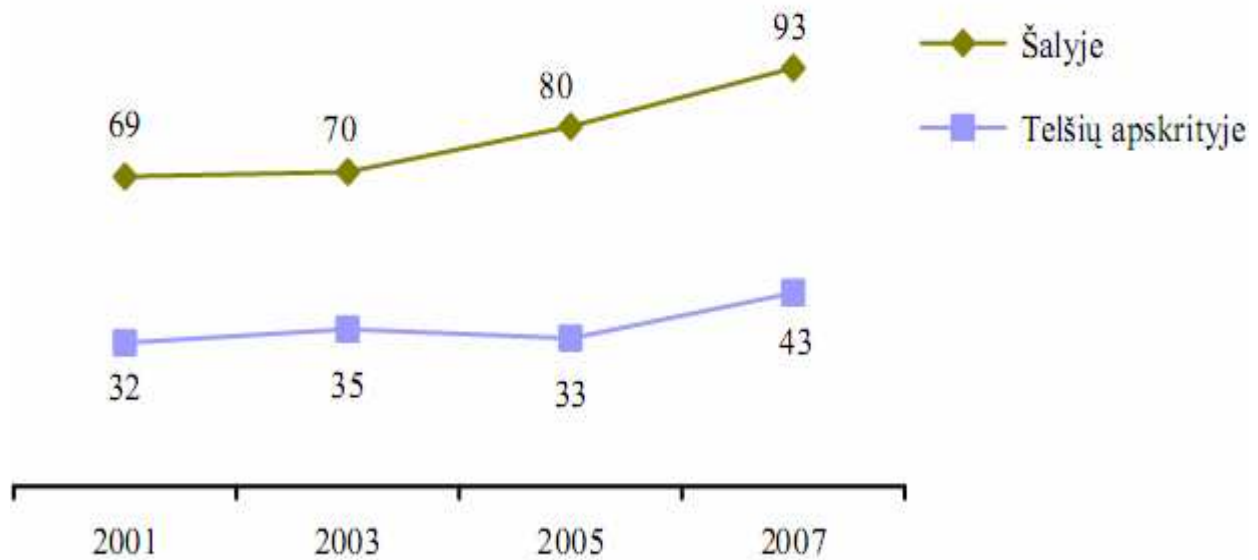
4 lentelė

Bibliotekos 2001-2007 metų pabaigoje

	Bibliotekų skaičius				Bibliotekų skaičius, tenkantis 1000 gyventojų			
	2001	2003	2005	2007	2001	2003	2005	2007
Šalyje	1449	1418	1396	1395	0,4	0,4	0,4	0,4
Telšių apskrityje	89	86	85	85	0,5	0,5	0,5	0,5
Mažeikių r. sav.	29	26	26	26	0,4	0,4	0,4	0,4
Plungės r. sav.	20	20	20	20	0,5	0,5	0,5	0,5
Rietavo sav.	8	8	8	8	0,8	0,8	0,8	0,8
Telšių r. sav.	32	32	31	31	0,6	0,6	0,6	0,6

Šaltinis: Telšių apskrities aplink: http://regionai.stat.gov.lt/pdf/Aplinka_Telsiu_aps_LT.pdf

Be savo pirminių funkcijų, susijusių su gyventojų aprūpinimu informacija, bibliotekos gali tapti rečiau apgyvendintų, kaimiškų teritorijų bendruomenių traukos centrais, didinančiais gyventojų kvalifikaciją, aktyvumą, sudarančiais sąlygas naudotis informacinėmis technologijomis. Nors Telšių apskrityje buvo palyginti didelė miestų gyventojų dalis, ir tikėtina, kad miestų gyventojams bibliotekos nėra tokios aktualios, bibliotekų skaitytojų nedaug buvo ir kaimiškojoje Rietavo savivaldybėje. O neišnaudojant bibliotekų teikiamų galimybių tose teritorijose, kuriose kitų socialinių paslaugų pasiūla nėra didelė, gyventojai gali susidurti su didėjančios informacinės atskirties problema.

9 pav. Muziejų lankytojai 2001-2007 metais apsilankymų skaičius, tenkantis 100 gyventojų

Šaltinis: Telšių apskrities aplinka: http://regionai.stat.gov.lt/pdf/Aplinka_Telsiu_aps_LT.pdf

Palyginti su 2001 m., Telšių apskrityje, kaip ir šalyje, 100 gyventojų tenkančių apsilankymų skaičius išaugo 25 %.

Telšių apskrityje 2007 m. buvo 5 muziejai, kuriuose per metus apsilankė 75 tūkst. lankytojų. Muziejų lankytojų skaičius 2001-2007 m. išaugo beveik 25 %. Populiariausias apskrityje 2007 m. buvo **Mažeikių muziejus**, kuriame apsilankė 35 tūkst. lankytojų, arba beveik pusė visų apskrities muziejų lankytojų.

Kino žiūrovų skaičius 2001-2005 m. sumažėjo nuo 9 iki 1 tūkst., o 2007 m. apskrityje neliko nė vienos kino salės.

Mažeikių rajono savivaldybėje 2008 m. buvo organizuotos 8 parodos ir jas aplankė 32694 lankytojai; koncertai – 68 ir 48554 lankytojai; 22 spektakliai ir 15303 lankytojai; tautodailės ir kitos parodos – 61 kurias aplankė 42399 lankytojai; diskotekos ir šokiai organizuoti 404 kartus ir apsilankė – 52385 lankytojai; edukaciniai projektai – 154 ir 28603 dalyviai; ekspedicijos – 2 ir 20 dalyvių; pramoginės muzikos koncertai – 66 ir 29978 lankytojai; kiti renginiai – 156 (Mažeikių rajono savivaldybės kultūros centrų ir jų filialų veiklos bendra ataskaita, 2008).

5. 3. Bendrieji Mažeikių rajono kultūros sektoriaus bruožai, formavimas ir finansavimas

Mažeikiai garsėja kultūrinių renginių gausa ir įvairove. Vadovaudamasis valstybės ir savivaldybės interesų derinimo principu, Mažeikių rajono savivaldybės Kultūros skyrius įgyvendina kultūros politiką muziejų, bibliotekų, teatro, dailės, muzikos, etnokultūros individualios kūrybos, kultūros vertybių apsaugos srityse, formuoja rajono kultūros vystimosi strategiją, numato prioritetus, inicijuoja kultūrinius projektus bei organizuoja jų įgyvendinimą.

Mažeikių rajono kultūrinio paveldo potencialas įvairus ir gausus. Šiuo metu (2008 metų duomenys) rajone yra 470 kultūros vertybių, kurias sudaro 39 archeologinės vietos, 3 – urbanizuotos, 174 – laidojimo, 4 – įvykių, 20 – statinių kompleksų, 7 – statinių, 9 – monumentų, 24 statinių puošybos ir įrangų bei 190 kilnojamųjų kultūros vertybių. Vertingiausias paveldas: Renavo, Plikšių ir Dautarų dvarų sodybos, Vieکشnių vandens ir Purplių vėjo malūnai, bažnyčios, Vieکشnių vaistinė – muziejus, Šatrijos raganos muziejus, kapas – koplyčia. Mažeikių rajono savivaldybės administracijos Projektų valdymo skyriaus parengtam projektui „Renavo dvaro sodybos pritaikymas turizmo reikmėms“ vykdyti skirta 3 milijonai litų; 2,7 mln. Litų – ES fondų lėšos, 300 tūkst. Litų – iš valstybės biudžeto.

Savivaldybės kultūros politiką formuoja miesto savivaldybė (taryba), ją įgyvendina ir koordinuoja Kultūros skyrius per pavaldžias rajono kultūros įstaigas bei kultūrine veikla užsiimančias organizacijas. Kultūros skyriuje įsteigtos 3 viešojo administravimo valstybės tarnautojų pareigybės, seniūnijose kultūros paslaugas teikia 31,25 kultūros tarnautojai, dirbantys pagal darbo sutartis. Pagal rajono Valdybos patvirtintus nuostatus patvirtinta rajono Kultūros ir meno taryba (priedas Nr. 2). Ji turi patariamąjį balsą, atlieka konsultanto bei eksperto funkcijas, formuojant savivaldybės kultūros politiką, sprendžiant svarbias kultūros problemas, tačiau nėra aktyvi. **Mažeikių rajono kultūros politika** – tai programinė savivaldybės strategija, kurios įgyvendinimas remiamas atviros visuomenės, identiškumo, integracijos, demokratijos, tolerancijos ir tęstinumo principais.

Mažeikių rajono 2008-2013 metų kultūros plėtros strategijoje nurodyti svarbiausi rajono **kultūros politikos uždaviniai:**

- tinkama parama bei organizuojamais renginiais užtikrinti kultūros paveldo ir tradicijų išsaugojimą, jų tęstinumą;
- užtikrinti bendruomenei profesionalaus meno prieinamumą;
- plėtoti ir remti vaikų, jaunimo, atskirų socialinių grupių dalyvavimą kūrybinėje veikloje.
- įgyvendinti ilgalaikes kultūros vertybių išsaugojimo programas, paremtas aiškiais kriterijais ir prioritetais;

- sukurti infrastruktūrą kultūros paveldo pritaikymo turizmui ir kitiems kultūros poreikiams;
- nuolat supažindinti regiono, šalies visuomenę su rajono kultūriniais ir kūrybiniais pasiekimais;
- užtikrinti tinkamą muziejų apsaugą, tęsti Renavo dvaro rūmų restauraciją.
- plėsti rajono muziejų reikšmę ir galimybes teikti visuomenei kokybiškas paslaugas, atitinkančias šiuolaikinių muziejų tikslus, uždavinius ir paskirtį;
- remti rajono seniūnijose puoselėjamas etnines kultūros tradicijas.

Įgyvendinti šiuos uždavinius buvo numatytos priemonės bei finansavimo nuostatos.

Pagrindinės priemonės rajono kultūros politikai įgyvendinti:

- norminiai teisės aktai – rajono Tarybos ir Savivaldybės administracijos sprendimai kultūros srityje;
- rajono biudžeto lėšos;
- rėmėjų, įvairių fondų, atskirų asmenų įnašų ir t.t. lėšos;
- organizacinė struktūra ir valdymo sistema;
- informacijos kaupimas ir skleidimas.

Mažeikių rajono savivaldybės kultūros politiką reglamentuoja Mažeikių rajono savivaldybės administracijos kultūros skyriaus nuostatai, patvirtinti 2004 – 10 - 04 įsakymu Nr. A1-1093. *Nuostatos* (priedas Nr. 3) apibrėžia rajono kultūros politikos tikslus ir uždavinius, finansavimo prioritetus ir politikos įgyvendinimo institucinę sąrangą. Nuostatose yra aptariami lietuvių kalbos apsaugos uždaviniai, kultūros paveldo išsaugojimo uždaviniai, paramos menininkams, kūrybinei veiklai ir meno kūrėjų organizacijoms teikimo principai, bibliotekų, muziejų veiklos uždaviniai. (Mažeikių rajono kultūros plėtros strategija, 2005). *Nuostatose* įtvirtintas Kultūros ir meno tarybos, kurioje dalyvauja kultūros ir meno bendruomenės atstovai, vaidmuo formuojant ir įgyvendinant rajono kultūros politiką; Mažeikių rajono kultūros ir meno tarybos nuostatai, patvirtinti direktoriaus 2008-10-28 įsakymu Nr.A1-1634. Šie nuostatai (priedas Nr. 4) nustato Kultūros skyriaus (toliau tekste – skyrius), kaip rajono savivaldybės administracijos padalinio, darbo tvarką. Skyriaus reguliavimo sferai priklauso Savivaldybės Kultūros centras, kaimo kultūros namai, kaimo bendruomenės salės, Viešoji biblioteka su filialais, muziejus su filialais, kilnojamosios ir nekilnojamosios kultūros vertybės, darbas su jaunimu ir NVO, sporto klausimai. Skyrius savo veikloje vadovaujasi Lietuvos Respublikos įstatymais, Vyriausybės nutarimais, rajono Savivaldybės tarybos sprendimais, Administracijos direktoriaus įsakymais, šiais nuostatais ir kitais darbą reglamentuojančiais norminiais aktais. Skyriaus nuostatus tvirtina administracijos direktorius. Skyrius yra tiesiogiai atskaitingas Administracijos direktoriui. Skyrius, vykdydamas jam pavestus uždavinius ir funkcijas, bendradarbiauja su Kultūros ministerija, Kultūros vertybių apsaugos departamentu, Valstybine jaunimo reikalų taryba, Sporto departamentu, ir jiems pavaldžiomis

įstaigomis bei kitomis respublikinėmis institucijomis. Skyriaus veiklą bei jos efektyvumą savo organizaciniu ir praktiniu darbu užtikrina skyriaus vedėjas. Skyriaus veikla grindžiama individualių ir komandinių sprendimų priėmimu bei asmenine skyriaus tarnautoju atsakomybe.

Svarbiausi rajono kultūros politikos tikslai:

1. Sudaryti kuo palankesnes sąlygas rajono žmonėms dalyvauti kultūros veikloje ir naudotis jos pasiekimais;
2. Saugoti kultūros paveldą ir jo kultūrinę vertę;
3. Skatinti atviros, modernios, tolerantiškos, informacinės visuomenės plėtrą;
4. Globoti etninę kultūrą;
5. Tęsti ir puoselėti vietines tradicijas bei papročius;
6. Skatinti ir pagal galimybes remti kultūrinės ir kūrybinės saviraiškos iniciatyvas bei procesus (Mažeikių rajono savivaldybės tinklalapis: <http://www.mazeikiai.lt/>)

Igyvendinti šiuos uždavinius ir tikslus buvo numatytos priemonės bei finansavimo nuostatos. Pagrindines ir svarbiausias priemones rajono kultūros politikai įgyvendinti būtų galima išskirti tokias: norminiai teisės aktai – rajono Tarybos ir Savivaldybės administracijos sprendimai kultūros srityje; rajono biudžeto lėšos; lėšos, gautos iš kitų šaltinių (rėmėjų, įvairių fondų, atskirų asmenų įnašų ir t.t.); organizacinė struktūra ir valdymo sistema; informacijos kaupimas ir skleidimas. Pagrindinėmis kultūros finansavimo nuostatomis Rajono savivaldybė užtikrina lėšas kultūros įstaigos išlaikymui ir jų kultūrinės veiklos plėtrai. Taip pat Rajono savivaldybė numato tokius kultūros finansavimo prioritetus, kaip etninės kultūros puoselėjimas ir tęstinumas, vaikų ir jaunimo kultūrinės savimonės ugdymas, programos ir projektai, apimantys didelį dalyvių, kūrėjų skaičių, pritraukiantys visuomenę ir turintys ilgą perspektyvą bei tęstinumą, tarptautinis bendradarbiavimas, kultūros vertybių apsauga, bibliotekų tinklo modernizavimas ir informacijos prieinamumas kiekvienam rajono gyventojui. Rajono savivaldybė numato lėšas pagrindiniams kultūros renginiams organizuoti, numato rezervines, iš anksto neplanuotų kultūros poreikių rėmimo lėšas, o taip pat finansuoja meno kolektyvų vežimą į Pasaulio lietuvių dainų šventę.

Nemažą vaidmenį įgyvendinant kultūros politiką atlieka informacijos kaupimas ir skleidimas.

Rajono savivaldybės kultūros skyrius šioje srityje atlieka šias funkcijas:

1. Kaupia ir skleidžia informaciją apie kultūros įstaigas, kolektyvus, jų veiklą;
2. Kaupia, analizuoja kultūros statistiką;
3. Turimą informaciją naudoja priimdamas kultūros politikos sprendimus bei numatydamas jų galimus rezultatus;

4. Nagrinėja ir vertina kultūros įstaigų, meno kolektyvų ir kitų organizacijų kultūrinės veiklos programas, menininkų ir jų grupių projektus, pasitelkdama rajono kultūros ir meno tarybą bei ekspertus;
5. Tiria visuomenės nuomonę apie įvykusius didesnius renginius, kultūros problemas bei jų sprendimo būdus, tiria kultūros poreikius;
6. Leidžia informacinį kultūros renginių biuletinį, informaciją skelbia internetiniame puslapyje.

Anot kultūros skyriaus vedėjos Rupkutės (2005) už visų šių veiksmų įgyvendinimą privalo atsakyti rajono savivaldybė bei jos įgaliotos valdymo institucijos. Kultūros skyrius kasmet turi teikti metinę ataskaitą rajono Tarybai apie rajono kultūros būklę ir šių nuostatų įgyvendinimą. Visuomenė šias nuostatas gali įgyvendinti per rajono Kultūros ir meno tarybą, rajono NVO ir kultūros įstaigas.

Tačiau informacijos kaupimas, įstaigų kontrolės sritis tebėra teisiškai pažeidžiama. Mažeikių rajono savivaldybės taryba, tvirtindama Kultūros centro nuostatus pavedė centrai rinkti informaciją, kultūros statistikos duomenis Mažeikių rajone, koordinuoti ir kontroliuoti rajono klubinių įstaigų kultūrinę veiklą, planavimą ir atsiskaitymą. Šias funkcijas, pagal jų viešojo administravimo pobūdį, privalo vykdyti savivaldybės administracijos Kultūros skyrius, bet nesant etatų, šių funkcijų skyrius negali atlikti. Kultūros centras, būdamas paslaugas teikianti organizacija negali kontroliuoti nepavaldžių organizacijų darbą. Esant tokiam funkcijų padalinimui galimas Konkurencijos Įstatymo pažeidimas, neteisėtas paslaugos monopolizavimas. Susidarė paradoksali situacija – Kultūros centras (viešųjų paslaugų teikėjas) kontroliuoja savivaldybės administracijos seniūnijas 8 viešojo administravimo subjektus), reikalauja iš jų veiklos ataskaitų, koordinuoja, planuoja seniūnijų veiklą.

Pagrindinėmis kultūros finansavimo nuostatomis Rajono savivaldybė užtikrina lėšas kultūros įstaigos išlaikymui ir jų kultūrinės veiklos plėtrai. Taip pat Rajono savivaldybė numato tokius kultūros finansavimo prioritetus, kaip etninės kultūros puoselėjimas ir tęstinumas, vaikų ir jaunimo kultūrinės saviminės ugdymas, programos ir projektai, apimantys didelį dalyvių, kūrėjų skaičių, pritraukiantys visuomenę ir turintys ilgametę perspektyvą bei tęstinumą, tarptautinis bendradarbiavimas, kultūros vertybių apsauga, bibliotekų tinklo modernizavimas ir informacijos prieinamumas kiekvienam rajono gyventojui.

2005 – 2007 metais pastebima lėšų didinimo kultūros ir sporto reikmėms tendencija, pateikti duomenys 5 lentelėje. Sportui, jaunimo fondui ir kultūros fondui 2005 – 2007 metais lėšų buvo skiriama vienodai (sportui – 110 tūkst. Lt., jaunimo fondui – 15 tūkst. Lt., kultūros

fondui – 20 tūkst. Lt.), tačiau kultūrinių renginių, muziejų ir jo filialų, savivaldybės kultūros centro, NVO veiklai, viešosios bibliotekos ir jos filialų bei paminklotvarkos išlaidoms 2007 metais skirta daugiau nei ankstesniais 2005 ir 2006 metais.

5 lentelė

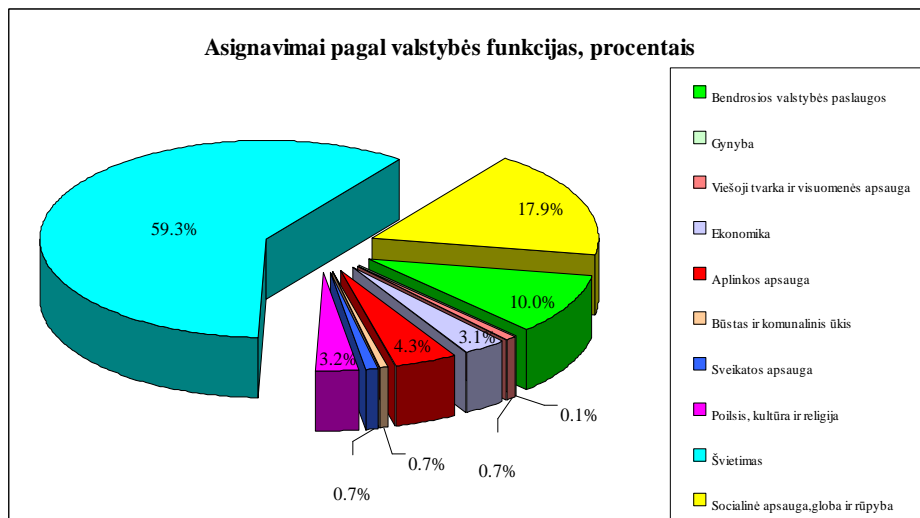
Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto lėšos, skirtos kultūros, jaunimo, sporto ir NVO reikalams 2005 – 2007 metais

Eil. Nr.	Išlaidų pavadinimas	2005m. tūkst. Lt.	2006m. tūkst. Lt.	2007m. Tūkst. Lt
1.	Sportas	110	110	110
2.	Kultūriniamis renginiamis	60	60	180
3.	NVO	30	50	80
4.	Jaunimo fondas	15	15	15
5.	Kultūros fondas	20	20	20
6.	Muziejus ir jo filialai	497, 1	550,8	622, 0
7.	Savivaldybės kultūros centras	839, 7	895,3	975, 5
8.	Laižuvos kultūros centras	-	-	121, 9
9.	Sedos kultūros centras	-	-	204, 1
10.	Šerkšnėnų kultūros centras	-	-	128, 1
11.	Tirkšlių kultūros centras	-	-	85, 5
12.	Urvikių kultūros centras	-	-	149, 4
13.	Viekšnių kultūros centras	-	-	189, 0
14.	Židikų kultūros centras	-	-	190, 8
15.	Viešoji biblioteka ir jos filialai	1049	1076, 6	1214, 8
16.	Paminklotvarka	65	65	304
Iš viso:		2685, 80	2842, 7	4590, 1

Šaltinis: Mažeikių rajono 2008 – 2013 m. Strateginis veiklos planas.

Nors finansavimas ženkliai padidėjo beveik visose kultūros srityse, tačiau, kylant elektros, šildymo, kuro kainoms, lėšų skiriamų kultūrinei veiklai realiai nepadaugėjo. Kultūros įstaigų būklė, ypač kaimuose, yra prasta. Patalpoms būtinas remontas, aprūpinimas kompiuterine įranga. Ne visi darbuotojai yra savo srities specialistai, jiems stinga kalbų, projektų vadybos žinių, kompiuterio raštingumo įgūdžių, kurių trūkumas riboja aktyviai dalyvauti tarptautinėse programose.

Pasak Mažeikių kultūros skyriaus vedėjos Rupkutės, 2008 – 20010 metais, vadinamuoju krizės laikotarpiu, dėl lėšų stygiaus finansavimas mažėjo. Kaip matome 10 paveiksle 2010 metų biudžeto paskirstyme, poilsiui, kultūrai, religijai skirta tik 3, 2 procentai asignavimų.

10 pav. Mažeikių rajono savivaldybės 2010 m. biudžetas (asignavimai):

http://www.mazeikiai.lt/go.php/lit/2010_02_26_posedis/1084

2008 metais kultūros centruose dirbo 13 (iš jų 8 kultūros ir meno) darbuotojai. Kultūros ir meno specialybės aukštąjį universitetinį bei aukštąjį neuniversitetinį išsilavinimą nebuvo įgijęs nė vienas. Aukštesnįjį – 2 kultūros ir meno specialybės, kiti – 3, o specialųjį vidurinį įgiję – 3 kultūros ir meno specialybės, o kiti neturėjo net tokio.

6 lentelėje pateikiamas Mažeikių rajono kultūros sektoriaus stipriųjų ir silpnųjų pusių bei galimybių ir grėsmių sąrašas, kaip SSGG analizės rezultatas.

6 lentelė

Kultūros SSGG

Stiprybės	Silpnybės
<ol style="list-style-type: none"> 1. Vertingi kultūros paveldo objektai: dvarai ir jų parkai, malūnai, regioninis parkas, geros gamtinės sąlygos kultūros veiklai. 2. Stiprėja ir aktyvėja urbanistinių miestelių bendruomenės 3. Geri kultūros ryšiai su švietimo ir mokymo įstaigomis. 4. Dirba kvalifikuoti kultūros specialistai. 5. Yra parengti teisiniai aktai, gera teisinė bazė. 6. Įkurtas mieste Turizmo ir verslo informacijos centras 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Skurdi kultūros įstaigų materialinė bazė. 2. Nepakanka dėmesio etninės kultūros tradicijoms rajone 3. Kultūros savivalda neįtakoja lėšų skirstymo, 4. Kultūros ir meno taryba neįtakoja sprendžiant svarbias kultūros problemas, turi tik patariamojo balso teisę. 5. Mieste neteikiamos kino paslaugos. 6. Daug memorialinių ir istorinių objektų neeksponuojami, nes apiešti. 7. Prastesnė rajono miestelių gyventojų kokybė slopina vietos žmonių aktyvumą, trukdo plėtotis amatams, turizmo paslaugų ir kitam smulkiam

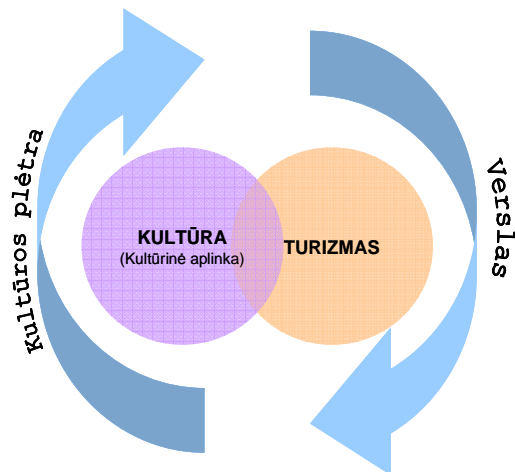
	verslui. 8.Tik 10% kultūros paveldo objektų valdo ir prižiūri privatūs asmenys 9.Lankomi objektai nėra įtraukti į vietinius turizmo maršrutus
Galimybės	Grėsmės
1.Sparti informacijos ir komunikacijų technologijų plėtra sudaro sąlygas skleisti kultūrinio pobūdžio informaciją. 2. Paveldo apsaugos institucijų, vietos bendruomenės ir turizmo organizacijų tarpusavio bendradarbiavimas 3.ES struktūrinių fondų parama mažiesiems rajono miesteliams 4.Vietinių žmonių gebėjimai kurti ir plėtoti savo verslą - kaimo turizmo, ekologinio turizmo, regiono kulinarinį paveldą. 5.Dėl ekonominio sunkmečio dauguma gyventojų laisvalaikį leidžia gimtinėje. 6.Atrestauravus ir pritaikius turizmui kultūros paveldo objektus, sukuriama turizmo paslaugų įvairovė, padidėja objektų lankomumas, sumažėja sezoniškumas. 7.Papildomai pritraukiama daugiau pajamų į rajono biudžetą. 8.Renovuojami objektai - atvira amatininkų mokymo ir dalijimosi įgūdžiais vieta. 9.Bendradarbiavimas kultūros srityje su kitų regionų ir užsienio partneriais 10.Kultūros paveldo, gamtos sąlygų panaudojimo ir privataus verslo interesų suderinimas 11.Didėjantis užsienio specialistų iš ES valstybių srautas.	1.Nepakankamas finansavimas visoms kultūros sritims. 2.Gabių žmonių išvykimas gyventi į kitus šalies regionus arba į užsienį. 3.Bendruomenių žinių trūkumas pasinaudoti ES teikiamomis galimybėmis. 4.Mieste ir rajone didelis nedarbas 5.Mieste dominuoja techninė inteligentija 6.Verslo sektorius pasyvus kultūros atžvilgiu 7.Vidurinės mokyklos neskatina moksleivių pažinti savo rajono istoriją, lankyti turistinius objektus, muziejus. 8.Rajono bendruomenė neskatinama įvairiomis priemonėmis domėtis rajono istorija.

Šaltinis: Mažeikių rajono savivaldybės 2009 – 2011 – ūjų metų strateginis veiklos planas

5. 4. Kultūros išteklių ir turizmo sąsajos

Tai, kad kultūra susijusi su turizmu, yra suprantama, kadangi bet kuris dėmesio vertas kultūros objektas tampa turizmo objektu. Ir jei kultūra pati savaime nėra komercinis objektas, tai turizmas yra grynai verslo sritis. Tokiu būdu kultūrinis turizmas susieja minėtas dvi skirtingas sferas ne vien turinio prasme. Šioje kultūrinio turizmo sąvokoje pasireiškia, viena vertus, kultūros puoselėjimo, paveldo išsaugojimo, kita vertus, kultūros marketingo bei turizmo verslo derinys (žr. 11 pav.).

Kultūros paveldo naudojimu grindžiamas **kultūrinis turizmas** – vienas sparčiausiai augančių pasaulio verslų. Žmonės trokšta patirti kitą vietą ir laiką, fiziškai ir dvasiškai pasinerti į praeitį ir palyginti tai su savo įprastu gyvenimu (Lehtimaki, 2009). Šiandien vis globalesniame pasaulyje kultūros paveldas darosi itin svarbus. Paveldas formuoja vietos gyventojų tapatybę, o drauge žavi ir traukia svečius iš svetur.

11 pav. Kultūros ir turizmo sinergija: kultūrinis turizmas

Šaltinis: Nagrinėjamų regionų kultūros ir turizmo situacijos analizė: problemos, ekspertinės įžvalgos ir vizija. Galimybių studijos rezultatai, 2 d

Kultūros paveldas – vertingas praeities reliktas, istorinės raidos liūdytojas. Rajono Kultūros vertybių apskaitą, propagavimą, leidybą organizuoja ir tvarko Mažeikių rajono savivaldybės Kultūros skyrius.

Mažeikių rajono savivaldybės administracijos internetiniame tinklalapyje pateikiama pagrindinė informacija apie gamtinius ir geografinius ypatumus: rajonas išsidėstęs šiaurės vakarų Lietuvoje, per jį teka Ventos upė. Rajono teritorija yra dviejų baltų tautų – lietuvių ir latvių – paribys. Šiaurėje Mažeikių rajonas ribojasi su Latvijos Respublika, rytuose – su Akmenės, pietryčiuose – su Telšių, pietvakariuose – su Plungės, vakaruose – su Skuodo rajonais. Rajono teritorija iš vakarų į rytus tęsiasi 43,5 km, o iš šiaurės į pietus – 38 km. Rajono plotą sudaro 1220,2 km², iš jų 32 km² užima miestai ir gyvenvietės, 22 km² – pramonės įmonės ir keliai, 614 km² – žemdirbystės plotai, 273 km² – miškai ir 68 km² – kitos paskirties plotai. Yra 8 kaimiškos ir viena miesto seniūnija. Statistikos departamento duomenimis 2009 metų pradžioje Mažeikių rajone gyveno 64 907 žmonės, t. y. 210 žmonių daugiau negu 2008 metų pradžioje. 68 proc. rajono gyventojų gyvena mieste, 32 proc. – kaime.

Lietuvos šiaurės vakaruose esantis Mažeikių kraštas kupinas dar nepanaudotų gamtos, kultūros galimybių turizmui bei žmogaus poilsiui plėtoti.

Mažeikių rajonas pasižymi savo išskirtinumu dėl jame įsikūrusios naftos perdirbimo įmonės veiklos, be to, tai yra pasienio rajonas, turintis gerus verslo ryšius su kaimynine Latvija. Dėl aktyvios ekonominės veiklos Mažeikių mieste daugelį metų būrėsi aukštos kvalifikacijos specialistai ir darbuotojai, todėl rajonas vis dar turi didelį intelektualio kapitalo potencialą, nors emigracijos banga palietė ir Mažeikių rajoną.

Mažeikių turizmo ir verslo centro parengtame leidinyje „Kaip pradėti verslą Mažeikių rajone“ (2007) pabrėžiama, kad šiandieninis Mažeikių rajono įvaizdis apskrityje ir Lietuvoje išimtinai

susijęs ne tik su viena didžiausių Lietuvos ir Rytų Europos bendrovių. Taip pat geras ir Mažeikių rajono verslininkų įvaizdis, jis tapatinamas su sėkminga veikla ir iniciatyvumu. Kiekvienas lietuvis žino, kad Mažeikiai yra Lietuvos šiaurės vakaruose, ribojasi su Latvijos siena bei pritraukia nemažai darbininkų iš užsienio valstybių. Nuo seno bevdradarbiaujantys kaimyniniai rajonai – Mažeikių, Telšių ir Saldus – šiemet susijungė unikaliai projektui, kuriuo siekiama konstruktyvaus darbo kultūros, socialinio gyvenimo ir mokslo srityje.

Latvijos ir Lietuvos bendradarbiavimo per sieną programa įgyvendinama pagal 2007 – 2013 m. Europos teritorinio bendradarbiavimo tikslą. Šios programos tikslas – prisidėti prie darnios socialinės ir ekonominės pasienio regiono plėtros ir taip didinti jo konkurencinį pranašumą, siekiant, kad regionas taptų patrauklus gyventi ir lankytis. Pagal bendradarbiavimo programą įgyvendinami projektai orientuoti į viešųjų paslaugų gerinimą, gamtos apsaugą, socialinę sferą, skatina bendradarbiauti savivaldybes, jaunimą Latvijos ir Lietuvos pasienio regionuose. Tarp aktyviausių programos dalyvių – **Mažeikių rajono savivaldybė**.

Pagrindinis Lietuvos – Latvijos bendradarbiavimo per sieną projekto pareiškėjas – Saldus rajono savivaldybė, partneriai – Mažeikių ir telšių rajono savivaldybės. *Bendra projekto "Inovatyvi kultūra" vertė* – 222118, 19 eurų, 85 proc. Šios sumos finansuojama iš Europos regioninio plėtros fondo (ERPF) lėšų, 15 proc. Prisideda kiekviena savivaldybė: Saldus rajono – 1851, 69 eurų, Mažeikių – 7713, 62 eurų, Telšių – 7088, 42 eurų. Iš ERPF Saldus savivaldybei tanka 104922, 26 eurų, Mažeikių – 43710, 50 eurų, Telšių – 40167, 7 eurų.

Projekto veiklos rezultatas – trijų rajonų sukurtas inovatyvus bendradarbiavimo per sieną planas kultūros srityje – leis koordinuoti ir planuoti veiklą rajono lygiu. "*Inovatyvi kultūra*" skatins skirtingas meno formas, nebus apsiribota vien kultūros sritimi – jis įtrauks ir socialines, edukacines, meno, mokslo, psichologijos temas.

Mažeikių rajone yra pakankamai įvairių kultūrinių išteklių, kurie vienaip ar kitaip atspindi sudėtingą šio krašto istorinę raidą bei galėtų įtakoti turizmo plėtrą rajone. Daugiausia tai yra memorialinės vietovės ir istoriniai objektai, dalis kurių yra neeksponuojami ir apleisti. Etnografinėmis sodybomis Mažeikių rajonas pasigirti negali, rajone yra tik viena paminklinė sodyba Tirkšlių miestelyje, tačiau ir jos autentiškumas yra gerokai nukentėjęs.

Turizmo kultūriniais ištekliams priskiriami archeologijos, istorijos, meno, mokslo ir technikos, urbanistikos paveldo objektai, folkloras, tradicijos ir liaudies amatai, meno kūriniai ir mokslo laimėjimai, kolekcijos, kiti kultūros objektai ir saugomos teritorijos, kurių vertybės sudaro galimybes naudoti juos profesiniam, pažintiniam, kultūriniam ir kitokiam turizmui (Lietuvos Respublikos Turizmo įstatymas, 1998).

Kultūros skyriaus vyresniosios specialistės paminklotvarkai veiklos ataskaitoje rašoma, kad kultūros paveldo išsaugojimas negalimas be visos visuomenės ir atskirų individų dalyvavimo šioje

srietyje. Ten pat pažymima, kad 2009 metais rajone priskaičiuoti 486 objektai. Jie pagal Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymą turi turėti reikiamą dokumentų paketą, naudotojus ir savininkus.

2009 metais buvo perregistruojami rajono kultūros paminklai ir vertybės. Pastoviai ieškoma naujų. Rašomi kultūros vertybių naudojimo (valdytojams, savivinkms) reglamentai įpareigojantys saugoti kultūros vertybes, o su įmonių, įstaigų, organizacijų vadovais, kitais fiziniais ar juridiniais asmenimis, kuriems išnuomojamos kultūrinės vertybės, - nuomos apsaugos sutartys, taip pat kultūros vertybių apžiūros aktai apsaugos sutartys pagal Lietuvos Respublikos įstatymus. Vykdoma stebėsenos programa. Teikiama visokeriopa informacija suinteresuotiems asmenims: studentams, švietimo įstaigoms ir moksleiviams.

2009 metais Paminklotvarkos programai vykdyti skirta 300 tūkst. litų. Po patikslinimo liko 229 tūkst. litų. Kultūros paveldo apsauga ir naudojimas yra glaudžiai susiję tarpusavyje. Kultūros vertybių naudojimas švietimo, ekonominiiais (ypač turizmo), visuomeniniais, religiniais ir kt. tikslais gali padėti išsaugoti paveldo objektą ir jo kultūrinės vertės požymius.

2010 m. rugsėjo 17-26 dienomis Lietuvoje vyko kasmetiniai Europos Tarybos programos „Europos paveldo dienos“ renginiai. Šiais metais pasirinkta tema „Šeima ir kultūros paveldas“ buvo siekiama aktualizuoti iki šiol visuomenėje nepakankamai atpažįstamą didikų giminių išlikusį kultūrinį palikimą, jo reikšmę Lietuvos kultūrai ir istorijai. **Mažeikių savivaldybė** skyrė 6 tūkst. litų kultūriniais renginiais, dar 4 tūkst. litų pateikta paraiška Kultūros vertybių apsaugos departamentui (informacija iš 2010-04-22 rajono savivaldybėje vykusios spaudos konferencijos, skirtos „Europos paveldo dienai“ skirtų renginių pristatymui).

Atsižvelgiant į mažesnius valstybės biudžeto asignavimus, 2010 metais buvo sumažinta lėšų suma, skiriama įvairioms paveldosaugos programoms. Pagal strateginį Kultūros Paveldo Departamento prie Kultūros ministerijos (KPD) veiklos planą, 2010 metais Lietuvoje numatomas atskirų programų, susijusių su paveldosauga, finansavimas, lyginant su 2009 metais, pateiktas 7 lentelėje.

7 lentelė

Valstybinio biudžeto lėšų paskirstymas paveldosaugos programoms finansuoti

Valstybinio biudžeto lėšos, skirtos paveldosaugos atitinkamai programai finansuoti, pasiskirstymas	2010 metai	2009 metai
1. Nekilnojamojo kultūros paveldo pažinimo, sklaidos ir atgaivinimo programa	800.000 Lt	1.450.000 Lt
2. Paveldotvarkos programa	5.799.000 Lt	12.903.000
3. Kultūros paveldo apskaitos programa.	2.443.000 Lt	2.923.000 Lt

Šaltinis: Dėl kultūros paveldo departamento 2010 metų paveldosaugos programų projekto, 2010

Pagal 2006-2008 m. Mažeikių rajono Kultūros paveldo Kultūros vertybių apsaugos programą atlikti kai kurie kultūros paveldo apsaugos, tvarkymo, remonto ir restauracijos bei viešinimo darbai: sutvarkytas ir surestauruotas Pievėnų bažnyčios centrinis altorius, Biržiškų namas Vieکشniuose, Daubarių piliakalniai. Lėšų remontui ir restauracijai skyrė Kultūros ir Paveldo Departamentas, Telšių apskrities administracija, Mažeikių rajono savivaldybė. Pavyzdžiui, Renavo dvaro sodybos pritaikymas turizmo reikmėms t.y. statybos pagrindimas, galimybių studija, investicinio projekto 2006-2008 finansavimui skirta apie 10 mln. Lt. Iš jų Europos sąjungos lėšos sudarė apie 9 mln. Lt, Rajono savivaldybės 1 mln. Lt (t.y. apie 10 % viso projekto vertės) (2006-2008 metų Mažeikių rajono kultūros paveldo, kultūros vertybių apsaugos programa).

Mažeikių rajone privatiems savininkams priklauso tik apie 10 procentų visų žinomų Kultūros vertybių: AB „Šiaulių Gubernija“ priklauso Plinkšių dvaras, Krakių vandens malūnas, Purplių vėjo, Vieکشnių vandens malūnai, Dautarų dvaro savininkai yra privatūs asmenys, vykdančios ūkinę veiklą. Visų kitų, iš jų vertingiausių objektų savininkas yra Savivaldybė (2006-2008 metų Mažeikių rajono kultūros paveldo, kultūros vertybių apsaugos programa).

Visuomenėje viešosiose informacinėse erdvėse vis dažniau kyla diskusijų dėl netinkamai saugomo ar niokojamo šalies kultūrinio paveldo, pinigų paskirstymo finansuojant kultūros paveldo vertybes. Keletas 2009 metais įvykdytų vagysčių iš Renavo dvaro ir Vieکشnių muziejaus pademonstravo, kad valstybė visiškai nesirūpina brangiais eksponatais ir mūsų istorijos išsaugojimu. Iš prastai saugomų objektų vagys išnešė senovinį laikrodį, devynis paveikslus bei penkias statulėles; padaryta žala Renavo dvarui įvertinama 350 tūkst. litų (Stankus, V., 2009).

Visuomenei taip pat turėtų rūpėti savojo regiono dvarų pastatų ir šalia esančio žaliajo paveldo apsauga. Gražią asmeninę iniciatyvą kasmet rodo Mažeikių naftos perdirbimo įmonės darbuotojai, kurie kiekvieną balandžio mėnesį kartu su šeimos nariais talkos metu sodina medelius, genį tujas, šluoja lapus, renka šiukšles.

Urbanistinės vertybės. Telšių apskrities Mažeikių rajone yra 3 gyvenvietės, kurių istorinė urbanistinė struktūra yra saugoma. Tai Sedos ir Žemalės kultūros paveldo urbanizuotos vietovės bei Vieکشnių urbanistinis draustinis, kurie yra įteisinti saugomų teritorijų planavimo dokumentuose, tačiau jų nėra urbanizuotų vietovių kultūros paveldo apskaitoje (plačiau apie urbanistines vertybes lentelėje Nr.8 „Rekreacijai ir turizmui vystyti potencialių urbanistinių vertybių panaudojimo turizmo plėtroje galimybės“).

8 lentelė

Rekreacijai ir turizmui vystyti potencialių urbanistinių vertybių panaudojimo turizmo plėtroje galimybės

Objekto pavadinimas Panaudojimo turizmo plėtroje galimybės		Už turizmo plėtrą atsakingos institucijos
Urbanistinės vertybės		
Mažeikių miestas	Mažeikių mieste jau dabar geriausiai rajone išvystyta infrastruktūra. Mažeikiuose susikerta pagrindiniai rajono keliai,	Mažeikių rajono savivaldybės

	<p>geležinkelis, šiame mieste yra nemažai kultūrinių ir gamtinių vertybių. Pagrindinės turizmo plėtros kryptys – Mažeikių rajono rekreacinių erdvių kūrimas (parkai, poilsio zonos šalia vandens telkinių, pėsčiųjų alėjų sutvarkymas ir pan.) Svetingumo paslaugų plėtra orientuojant jas tiek vietinių gyventojų, tiek ir atvykstančių turistų poreikių tenkinimui.</p> <p>Turizmo plėtros kryptys - Mažeikių miesto kaip rajono turizmo centro formavimas, jame koncentruojant turizmo informacijos valdymo centą, bei išnaudojant kaip regioninės svarbos tranzitinį centrą (apgyvendinimo paslaugos, nukreipiančiosios turizmo infrastruktūros plėtra, maitinimo paslaugos, pramogų centrai). Senamiesčio parke įrengti smulkiųjų amatų, suvenyrų bei svetingumo paslaugų zoną, skirtą gyventojams ir svečiams. Tačiau norint tai įgyvendinti, perspektyvūs pasiūlymai turėtų atsispindėti Mažeikių miesto bendrajame plane.</p>	administracija,
Viekšnių miestelis	<p>Viekšnių seniūnijos centras, esantis arčiausiai rajono centro-Mažeikių. Yra Šv. Jono Krikštytojo bažnyčia, senosios kapinės, įsikūrusi Ventos regioninio parko direkcija, įkurtas aviacijos pradininko Lietuvoje Aleksandro Griškevičiaus ir vaistininko Vincento Aleksandravičiaus muziejai, stovi Stebukladario Sergiejaus Radoniešio cerkvė, paminklai Vytautui Didžiajam, broliams Biržiškoms, Gudų vandens malūnas. Nuo 2009 gavo kultūros paveldo statusą.</p> <p>Turizmo plėtros kryptys – kaip lokalaus turizmo centro formavimas, išnaudojant jo apylinkėse esančias gamtines vertybes, ypač Ventos upės prieigos tinka vandens pramogų, poilsio gamtoje, pirčių plėtrai. Miestelio centre tikslinga formuoti rekreacijai patrauklią aplinką (želdynus, aplinkos estetinio vaizdo, smulkios rekreacinės infrastruktūros įrenginius: suolų, pavėsinių, lauko arbatinės, kurioje gaminama vaistininkės – provizorės J. Balvočiūtės arbatos, didelis būrys tautodailininkų eksponuotų savo gaminius).</p> <p>Kaimo turizmo paslaugų centro įkūrimas padėtų kaimo turizmo papildomų paslaugų infrastruktūros formavimui. Dėl patogaus susisiekimo automobilių ir geležinkelio transportu, galėtų būti gausiai lankomas vietos ir užsienio turistų.</p>	Mažeikių rajono savivaldybės administracija, Ventos regioninio parko direkcija, Viekšnių seniūnija
Žemalės miestelis	<p>Žemalė – turtingą istorinę praeitį turintis miestelis, skaičiuojantis beveik pusę tūkstantmečio, senoji dalis - urbanistikos vertybė; saugoma. 1554 m. minimas Žemalės dvaras, 1568m. – kaimas, 1713 m. suteikta miestelio privilegija. Miestelio panoramoje išsiskiria kulto pastatų ansamblis: klasicistinės skulptūros ir romantizmo architektūrai būdingų formų bebokštė Viešpaties Apreiškimo Švč. M.Marijai bažnyčia (1826).</p> <p>Pagrindinė turizmo kryptis – istorinė- pažintinė, išnaudojant apylinkėse esančias vertybes ir etninius elementus. Regiono mastu eksponuoti ir skleisti miestelyje kuriančių tautodailininkų darbus, taip išsaugant etninę kultūrą.</p>	Mažeikių rajono savivaldybės administracija, Šerkšnėnų seniūnija
Sedos miestelis	<p>Seda – seniūnijos centras Mažeikių rajone. Pro miestą teka upė Varduva, rytiniame miesto pakraštyje telkšo Sedulos ežeras. Urbanistikos paminklas. Stovi dvi medinės bažnyčios: Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į Dangų (nuo 1770 m.) ir Šv. Jono Nepomuko (nuo 1783 m.). Poeto Vytauto Mačernio gimtinė. Minima nuo XIII amžiaus. XV a. Seda pradėjo garsėti kaip judrus pasienio su Livonija prekybos centras</p> <p>Sedos miestelio, kaip istorinio – pažintinio bei poilsio gamtoje turistų centro formavimas, čia plėtojant turizmo informacijos</p>	Mažeikių rajono savivaldybės administracija, Sedos seniūnija

	paslaugas bei vandens pramogų centrą (nardymo, plažo pramogos, plaukimo ežere paslaugų plėtra). Turizmo plėtrą planuoti siekiant ne tik pritraukti kuo daugiau turistų, bet ir kuo ilgiau juos išlaikyti.	
Židikų miestelis	Židikų senoji dalis – urbanistikos paminklas valstybės saugoma: gatvių tinklas ir aikštės planas. Čia gyveno ir kūrė lietuvių rašytoja Šatrijos Ragana. Iš Židikų yra kilę: poetas A. Bukontas, rašytojas L. Inis, nepriklausomybės akto signataras K. Inta, režisierė L. Pocevičienė, architektas ir dailininkas P. Šadauskas, profesorius V. Urbutis, ŠU docentė L. Liukinevičienė, VPU docentė I. Urbonienė, fotomenininkas J. Strazdauskas ir kt. Turizmo plėtros kryptys – turtinga vietovė iškiliais ir garsinančiais rajoną žmonėmis, turėtų didelę mokomąją pažintinę reikšmę rajono moksleiviams, bendruomenei, organizuojant susitikimus su bei teminius renginius.	Mažeikių rajono savivaldybės administracija, Židikų seniūnija

Šaltinis: sudaryta autorės pagal internetinę Mažeikių krašto enciklopediją: <http://www.mke.lt/>

Didžiausios problemos yra kelis šimtus ar apie tūkstantį gyventojų turinčiuose rajono miesteliuose. Dažnam jų trūksta rekreacinių bei poilsio zonų, sporto aikštelių, bendruomenės, kultūros centrų, bibliotekų. Prastesnė nei miestuose gyvenimo kokybė slopina vietos žmonių aktyvumą, trukdo plėtotis amatams, paslaugų ir kitam smulkiam verslui.

Taisyti tokią padėtį padeda Europos Sąjungos (ES) struktūrinių fondų parama. Vidaus reikalų ministro 2010m. vasario 5 d. įsakymu skirtas finansavimas keturiems Mažeikių rajono savivaldybės administracijos projektams, įgyvendinamiems pagal 2007–2013 m. Sanglaudos skatinimo veiksmų programos 1 prioriteto „Vietinė ir urbanistinė plėtra, kultūros paveldo ir gamtos išsaugojimas bei pritaikymas turizmo plėtrai“ priemonę „Prielaidų spartesnei ūkinės veiklos diversifikacijai kaimo vietovėse sudarymas“ (Vaičiulienė, 2010).

Įgyvendinus šiuos projektus, bus sutvarkyti Sedos, Vieکشnių, Tirkšlių ir Židikų miestelių centrai bei juose esančios viešosios erdvės. Didžioji lėšų dalis šiems projektams (iki 92,5 proc. bendros vertės) bus skirta iš ES struktūrinių fondų ir valstybės biudžeto. Tai yra daugiau nei 6,3 mln. Lt. Likusią dalį savo pinigais padengs savivaldybė (žr. 9 lentelę).

9 lentelė

Urbanistinių vietovių plėtros finansavimo pasiskirstymas 2010-2012 metais

	ES struktūrinių fondų lėšos	Vyriausybės lėšos	Viso
Seda	979 200	86 400	1 065 600
Vieکشniai	2 432 870	214 665	2 647 535
Tirkšliai	1 780 070	157 065	1 937 135
Židikai	621 925	54 875,77	676 801
Viso:	5 814 065	513 005,77	6 327 070,77

Šaltinis: Sudaryta autorės remiantis Vaičiulienė, A. (2010)

Visuose keturiuose miesteliuose iš viso gyvena beveik šeši tūkstančiai žmonių, taigi po maždaug porą metų trukusių darbų viešosios erdvės šiems gyventojams regimai turės pagerėti. Sukūrus patrauklią turizmo infrastruktūrą, pagerinus turizmo vadybą ir administravimą, tikslinga būtų ugdyti vietinių žmonių gebėjimus kurti ir plėtoti savo verslą - kaimo turizmo, ekologinio turizmo, regiono kulinarinį paveldą. Tai tinkamos priemonės išsaugoti ir atkurti nykstančias kultūrinės vertybes, pritaikant jas turizmo reikmėms ir leidžianti tobulinti turizmo valdymo procesą. Tačiau, atsižvelgiant į dabartines realijas – ar sunkmečio sąlygomis Mažeikių rajono savivaldybė bus pajėgi pridėti tuos likusius 7,5 proc. lėšų ir tinkamai užbaigti plėtrą, parodys ateitis.

Tradicijos ir liaudies amatai, folkloras, etninis paveldas. Lietuva pagrįstai gali didžiuotis neišsemiamais folkloro klodais: įvairiaspalviais rūbais, dainomis, pasakų ir sakmių gausybe, tarmių skambumu ir įvairove, o senąjį palikimą puoselėja etnografiniai ir folkloriniai ansambliai, kluono teatrai. Pastaraisiais metais vis labiau atgyja ir tradiciniai etnoregionų amatai bei kulinarinis paveldas. Liaudies amatų mugės ar gyvosios amatų dienos – daugelio švenčių palydovai.

LR Kultūros ministras 2008m. lapkričio 13 d. įsakymu Nr. IV-557 (Žin., 2008, Nr. 133-5149) “Dėl 2009 metų etninės kultūros projektų dalinio finansavimo iš valstybės biudžeto lėšų skyrimo”, skirta 2009 m. valstybės biudžeto lėšų šiems etninės kultūros projektams Mažeikių rajone (žr. 10 lentelę)

10 lentelė

Valstybės biudžeto lėšos Etninės kultūros projektams Mažeikių rajone 2009 metais

Projekto vykdytojo pavadinimas	Projekto pavadinimas	Skirta suma , Lt
Mažeikių rajono savivaldybės kultūros centras	“Mažeikiai – kalvių sostinė”	4000
Mažeikių rajono Sedos kultūros centras	Sedos krašto etninio paveldo fiksavimas, kaupimas ir sklaida	3000
Mažeikių rajono Viešnių kultūros centras	“Molio šventė 2009	2000
Mažeikių rajono Urvikių kultūros centras	Etnokultūrinio ugdymo stovykla “Jokubynė”	2000

Šaltinis: sudaryta autorės pagal LR kultūros ministro įsakymą” Dėl 2009 metų etninės kultūros projektų dalinio finansavimo iš valstybės biudžeto skyrimo”, Vilnius

Iš šios rajono kultūros politikos glaustos apžvalgos galima daryti išvada, kad skirtingoms programoms įgyvendinti būtinas tolimesnis kultūros plėtros strategijos suformavimas, atitinkantis esamas naujas ekonomines sąlygas. Kadangi **Mažeikių rajonas** yra stipriai inžinerinis, tai netiesiogiai turi įtakos ir rajono kultūros raidai. Procesas palietė ir kitas bendruomenės raidos sritis – turizmo produktų ir paslaugų plėtrą. Verslininkų veikla taip pat labiau nukreipta į techninį profilį, tad pastebimas žemas inžinerinės srities specialistų interesas kultūros sferai, menkas domėjimasis

renginiais ir silpnokas bendrų kultūros reikalų supratimas. Privatus verslo sektorius nėra suinteresuotas investuoti į kultūros, turizmo ir laisvalaikio paslaugas. Vertingų rajono kultūros paveldo objektų atstatymui ir pritaikymui trūksta privačių lėšų, menkai naudojamos ES fondų parama. Prasidėjus ekonominiam sunkmečiui daug rajono verslininkų priversti nutraukti savo veiklą, tad atsiranda prielaidos, kad išeinant iš rinkos neefektyviems verslams, rajone vyksta natūralus įmonių prisitaikymo prie rinkos sąlygų procesas, sąlygojantis geresnes galimybes kooperuotis, planuoti bendrus renginius, plėsti turizmo paslaugų ir produktų sferą.

5. 5. Gyventojų kultūros paklausos ir poreikių bei kultūros sektoriaus paslaugų kokybės tyrimas

Tyrimo organizavimas

Kultūros institucijų darbo sėkmė labai priklauso nuo visuomenės nuomonės apie ją bei jos veiklą. Jei pavyksta sukurti teigiamą institucijos įvaizdį, visuomenės ir svarbių jos grupių pasitikėjimo bei supratimo atmosferą, tai institucijai daug lengviau siekti savo tikslų. Svarbu, kad visuomenė šiuos tikslus žinotų ir teisingai vertintų. Tikslams siekti reikia pastangų, tam tikros veiklos, t. y. darbo su visuomene, žiniasklaida ir pan.

Visuomenės požiūris yra vienas iš svarbiausių veiksnių, lemiančių kultūros politikos įgyvendinimą savivaldybės teritorijoje. Norint tinkamai organizuoti rajono kultūros politiką, svarbu visų pirma teisingai pasirinkti jos vykdymo strategiją. Tiriant kultūrinę veiklą, svarbiausias yra žmogus – jo poreikiai, interesai, lūkesčiai, kūrybiškos, progresyvios bei rezultatyvios kultūrinės veiklos samprata jo sociokultūrinėje aplinkoje. Šiandieninės socialinės problemos (bedarbystė, atlyginimų mažinimas) verčia dauguma žmonių manyti, kad jokios kultūros politikos nėra ir tai, labai, įtakoja visuomenės nuostatomis. Nuostatos terminas vartojamas, apibrėžiant individo psichinės būsenos pasirengimą, polinkį suvokti, kokį nors objektą bei atskirti tam tikrą su tuo objektu susijusią veiklą (Psichologijos žodynas, 1993). Nuostatos išreiškia bendrą žmogaus polinkių, jausmų, nusiteikimų, minčių ir įsitikinimų apie tam tikrą dalyką visumą. Kultūrinės politikos procese susiformavusios skirtingos nuostatos gali lemti nevienodą požiūrį į kultūros politikos formavimą. Nepriklausomai nuo to, ar žmogus yra aktyvus kultūros įstaigų bei renginių lankytojas, ar abejingas tiems dalykams, vis dėlto daugelis turi tam tikras nuostetas, kurios kultūros sritys yra svarbiausios bei remtinios, o kurios – ne tiek svarbios. Kartais akcentuojama ta sritis, kurioje telkiasi žmogaus interesai, kitais atvejais iškeliamos tos sritys, kuriose matoma daugiausia problemų, bet dažniausiai nuostatos atspindi daugiau bendrąsias vertybes (Sociologija. Mintis ir veiksmas, 2004).

Kultūros institucijos turi labai aiškiai formuluoti ryšių su visuomenę veiklos tikslus. Svarbiausi jų – kurti ir stiprinti pasitikėjimą institucija ir palankumą jai, didinti visuomenės susidomėjimą, skatinti bendradarbiavimą ir bendravimą su visuomene, siekti pritarimo savo veiklai, veikti visuomenės nuomonę, spręsti konfliktus.

Sudarant anketą, buvo stengtasi Mažeikių miesto ir rajono gyventojams pateikti tokius klausimus, kurių atsakymai padėtų realizuoti magistro darbo analitinėje dalyje iškeltus uždavinius, atskleisti kokios Mažeikių rajono kultūros politikos plėtros perspektyvos, atsižvelgiant į visuomenės kultūrinius poreikius ir į esamą vadybos situaciją.

Anketos (klausimyno) Mažeikių rajono gyventojams ir kultūros sektoriaus darbuotojams parengimo metodika. Tiriamųjų imtis ir atranka

(Sąvokos „klausimynas“ ir „anketa“ traktuojamos kaip sinonimai)

Mažeikių rajono gyventojams parengtą anketą sudarė 15 klausimų. Anketos buvo dalijamos atsitiktine tvarka (tikimybinė atranka). Respondentų atranka parengta taip, kad kiekvienas Mažeikių miesto ar rajono gyventojas turėtų vienodą tikimybę būti apklaustas.

Gyventojams buvo išdalinta 150 anketų, o sugrįžo 135. Tik tvarkingos ir kruopščiai užpildytos anketos buvo apdorojamos. Imtys sudarytos taip, kad būtų atstovaujami 3 - jų Mažeikių savivaldybėje esančių miestų: Mažeikių, Sedos ir Viekšnių, gyventojai. Tiriamųjų grupės ir imtys suformuotos atsižvelgiant į tyrimo problemą, tikslą bei uždavinius. Siekiant įvairiapusės problemos analizės, tyrimui buvo pasirinkta miesto ir rajono gyventojai – vartotojai ir kultūros sektoriaus darbuotojai. Visi anketos klausimai skirti išsiaiškinti respondentų požiūrį į vykdomą kultūros politiką, jos taikymo sąlygas bei priežastis lemiančias vienos ar kitos kultūrinės srities ar sektoriaus nesėkmę. Naujai įgytos patirties kokybė bei jos tobulėjimas ir augimas turėtų išsaugoti funkcionavimą užtikrinančias sąlygas. Todėl svarbu, ar kultūrinės veiklos vertė išsaugoma praktiniame jos tobulinimo procese.

Tam, kad išsiaiškinti ir nustatyti, su kokiomis priežastimis, lemiančiomis kultūros politikos sėkmę ar nesėkmę susiduriama, pateikiami atviri klausimai, kuriais prašoma respondentų išreikšti savo nuomonę apie esamą kultūrinę situaciją. Kiekvieno žmogaus individualus patyrimas yra nepakartojamas ir reikšmingas, galintis padėti tobulinti visą kultūros plėtros sistemą. Svarbios ir įdomios respondentų pastabos bei rekomendacijos.

Sociologinio tyrimo metu buvo surinkta tiek kokybinė, tiek kiekybinė informacija. Išsamiai situacijos analizei tikslinga derinti kiekybinį ir kokybinį informacijos rinkimo būdus, nes tokiu būdu kiekybinė informacija (kuri leidžia nustatyti tiriamųjų nuomonių pasiskirstymus, nurodydama, kiek

procentų respondentų pritaria vienai ar kitai nuomonei) praturtinama kokybiniais duomenimis, kurie nepateikia tikslų, skaičiais ar procentais išreiškiamų priklausomybių, bet fiksuoja bendrą kontekstą, leidžia atskleisti tiriamųjų nuomonių ir vertinimų subjektyviai suvoktas priežastis.

Kiekybinė informacija gauta anketinės apklausos pagalba. Anketinės apklausos duomenys leidžia objektyvuoti subjektyvias tiriamųjų nuomones, nustatant procentinį jų pasiskirstymą generalinėje visumoje bei įvairiose socialinėse demografinėse apklaustųjų grupėse.

Kiekybiniai nuomonių bei vertinimų duomenys, gauti anketavimo metu, papildyti *kokybinė* informacija – kultūros srityje dirbančių respondentų, atsakinėjusių į atvirą klausimą.

Kokybinis tyrimas – tai tyrimas, naudojantis atvirus klausimus individų ar grupių suvokimui, požiūriams, nuomonėms, patirtims ar veiklos modeliams tirti. Kokybiniais metodais surinkta informacija nepateikia tikslų skaičių ar priklausomybių, tačiau įgalina nusakyti tendencijas, idėjas, požiūrius.

Nusakydami Mažeikių rajono kultūros būklę, šiame tyrime nagrinėjome kultūros situaciją savivaldybės lygmeniu. Viešojoje erdvėje retai kalbama apie kultūros būklę savivaldybėse, kur kas dažniau *kultūra* identifikuojama ją priešpastatant didiesiems Lietuvos miestams arba išskiriant kaimiškuosius rajonus. Kitas tyrimo akcentas – rajono kultūros būklei nustatyti remiamasi savivaldybės kultūros sektoriuje dirbančiųjų apklausa, kurie tampa lyg ir ekspertais, vertinančiais esamą Mažeikių rajono kultūros būklę.

Tiriamųjų imtis buvo apskaičiuota remiantis viena iš galimų formulių (Kardelis, 2002):

$$n = 1/(\Delta^2 + 1/N)$$

(kur n - atrankos dydis, Δ – paklaidos dydis (0,05), N – generalinės visumos dydis)

Anketinės apklausos tikslinės grupės:

- Mažeikių savivaldybės (3 – jų miestų: Mažeikiai, Seda ir Viekšniai) gyventojai ;
- kultūros sektoriuje dirbantys specialistai;

Parengta anketa.

Anketos klausimai buvo formuluojami taip, kad atsiskleistų reali kultūros politikos įgyvendinimo būklė ir situacija, gyventojų poreikiai, kultūros sektoriaus paslaugų kokybė.

Anketa Nr. 1 – Mažeikių savivaldybės gyventojai ir kultūros sektoriaus darbuotojai

Tikslas - išnagrinėti gyventojų kultūros paklausą ir poreikius, kultūros sektoriaus paslaugų kokybę. Išsiaiškinti darbuotojų nuomonę, vertinant jų požiūrį kaip vartotojo ir kaip kultūros institucijos darbuotojo rajono kultūros politikoje.

Tyrimo metodai parinkti atsižvelgiant į tyrimui skirtą laiką trukmę bei galimybę atlikti patikimą tyrimą. Metodai skirti įvairių respondentų grupių nuomonei išsiaiškinti.

Klausimynas buvo anoniminis. Tai reiškia, jog tiriamųjų nebuvo prašoma nurodyti vardo ir pavardės, kad visi duomenys apdorojami bendrai, neišryškinant individualių atsakymų o rezultatai pateikiami tik apibendrinti. Anoniminė apklausa, kaip žinoma, didina atsakymų nuoširdumą, užkerta tokius neigiamus apklausų reiškinius, kaip tiriamųjų orientacija į socialinius lūkesčius, baimė atsiverti ir atskleisti tikrąją savo nuomonę.

Surinktų duomenų tvarkymas

Anketinių duomenų skaičiavimai atlikti naudojantis specializuota statistine kompiuterine programa SPSS, lentelės ir grafikai sukurti EXCEL, WORD programomis.

TIRIAMŪJŲ BENDROJI CHARAKTERISTIKA

Gyventojų dalyvavusių anketinėje apklausoje demografiniai duomenys (gyvenamoji vieta, išsilavinimas, profesinė veikla, amžius)

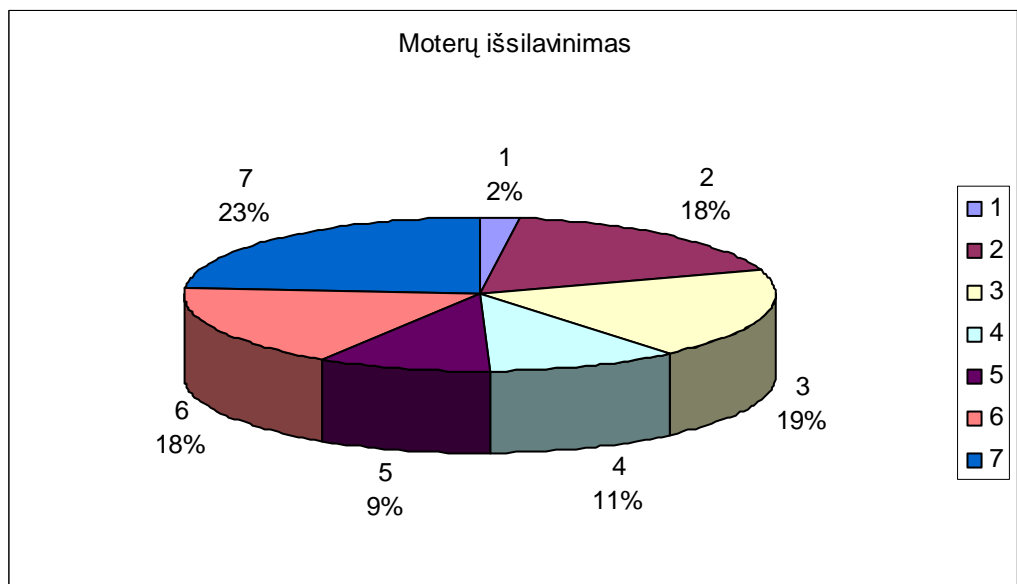
Tyrime dalyvavo ženkliai daugiau moterų negu vyrų. Kaip matome suvestinėje moterų 85, tai sudaro 62,96 procentus visų apklaustųjų, o vyrų 50 ir 37,0 procento visų apklaustųjų. Tai lemia kelios priežastys – moterys dalyvauti apklausoje dažniau sutinka nei vyrai. Atsakyti į anketos klausimus reikia skirti kažkiek laiko, o tai vyrams nėra įdomu. Moterys rodo didesnę susidomėjimą ir kruopščiau užpildo anketas. Ši aplinkybė, turint galvoje apklausų savanoriškumą, yra esminė ir nuo tyrėjo valios mažai priklausoma. Pažymėtina, kad dvigubai daugiau apklaustų moterų turėjo aukštąjį išsimokslinimą (žr.11 lentelę).

11 lentelė

Respondentų pasiskirstymas pagal lytį ir išsilavinimą

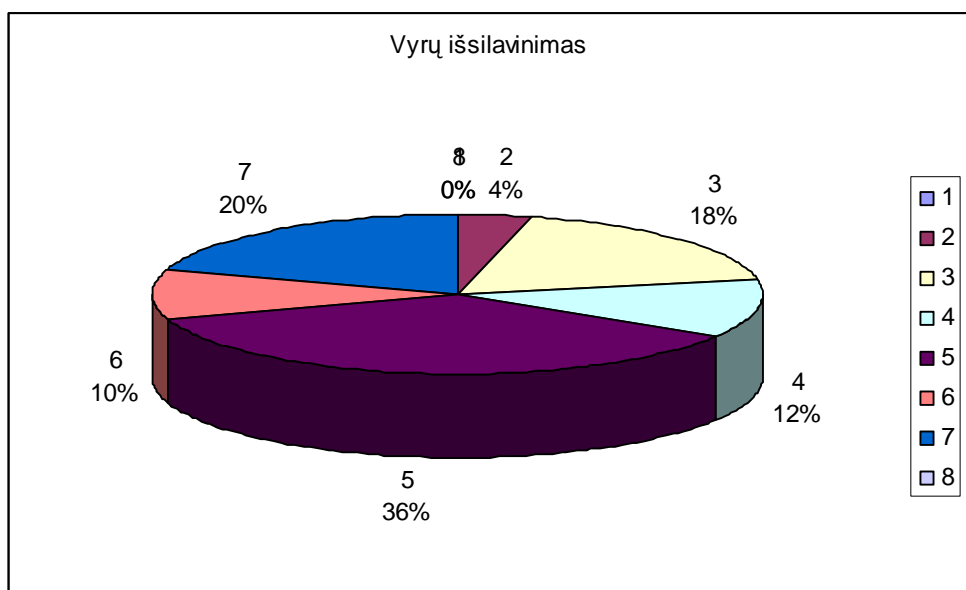
<i>Išsilavinimas</i>	Gyventojų lytis	
	Moteris	Vyras
Pradinis	2	---
Dešimtmetis (aštuonmetis/devynmetis)	15	2
Vidurinis (bendrojo lavinimo mokykla)	16	9
Profesinė technikos mokykla	9	6
Spec. vidurinis (aukštesnioji m-kla, technikumai)	8	18
Neuniversitetinis aukštasis (kolegija)	15	5
Universitetinis aukštasis	20	10
Iš viso	85	50

Išsilavinimas yra svarbus, nes jis gali įtakoti gyventojų požiūrį į paslaugų pasirinkimo galimybes. Vienokių paslaugų pageidauja turintys aukštąjį išsilavinimą ir kitokių - turintys vidurinį ar pagrindinį išsilavinimą. Net 20 moterų iš 85 turėjo aukštąjį universitetinį išsilavinimą. Iš 50 respondentų vyrų – 18 įgiję specialųjį išsilavinimą, o aukštąjį universitetinį – 10.

12 pav. Moterų dalyvavusių anketinėje apklausoje išsilavinimas

12 ir 13 paveiksluose grafiškai pavaizduoti gauti duomenys: 1 pažymėtas pradinis, 2 – dešimtmetis, 3 – vidurinis, 4 – profesinis, 5 – spec.vidurinis, 6 – neuniversitet.aukštasis ir 7 – universitet.aukštasis išsilavinimas.

13 pav. Vyrų dalyvavusių anketinėje apklausoje išsilavinimas

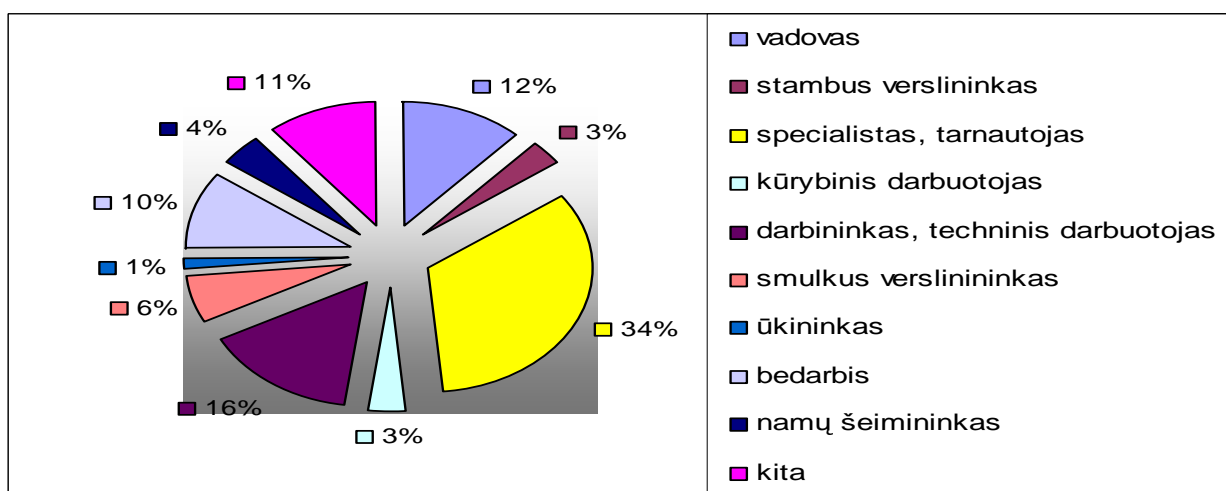
Anketų išdalinta 150 trijuose miestuose, kiekviename po 50, bet buvo gražintos ir apdorotos 135 kruopščiai užpildytos ir tvarkingos. 12 lentelėje matome kaip respondentų pasiskirstymą pagal gyvenamą vietą miestuose. Mažeikių miesto gyventojai sąžiningai užpildė ir gražino visas 50 anketų ir tai sudaro 37 procentus visų gražintų anketų. Viekšniuose gyvena trečdalis apklaustųjų - 45, jie užpildė ir gražino 45 iš 50 anketų, tai sudaro 33,33 procentus nuo gražintų anketų (žr. 12 lentelę).

12 lentelė

Gyventojų, dalyvavusių anketinėje apklausoje, gyvenamoji vieta

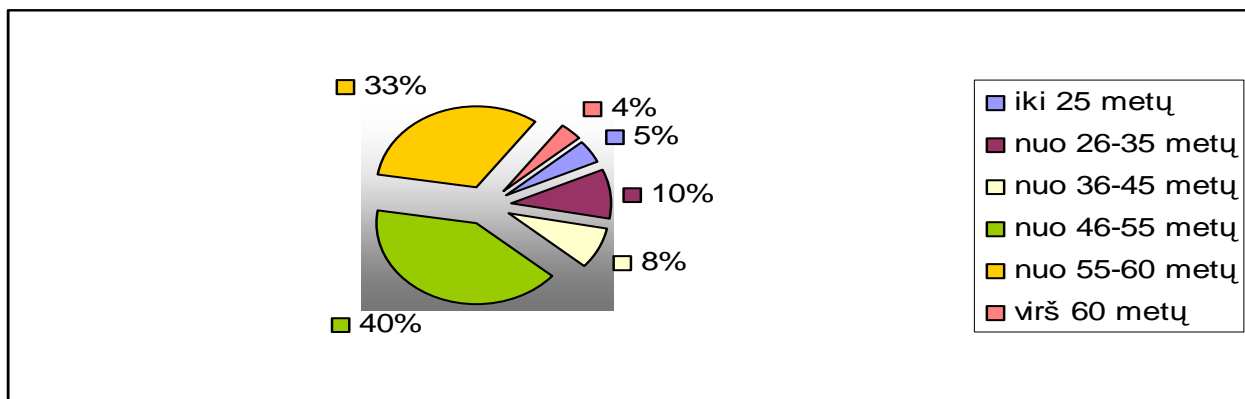
Eil.nr.	Gyvenamoji vieta Mažeikių savivaldybėje	Imtis skaičiais n= 135	Procentai %
1.	Mažeikiai	50	37,0
2.	Seda	40	29,62
3.	Viekšniai	45	33,33
4.	Viso:	135	100

Remiantis anketose pateiktais duomenimis, trečdalis pildžiusių anketą (34 %) yra specialistai, tarnautojai. Daug mažiau respondentų (16 %) nurodė esantys darbininkai ar techniniai darbuotojai. Dalis (4 %) yra namų šeimininkai/ės bei (6 %) smulkūs verslininkai. Tarp apklaustųjų buvo vadovų (12 %), stambių verslininkų (3 %), kūrybinių darbuotojų (3 %), ūkininkų (1%) ir kt. 10 % respondentų nurodė esantys bedarbiai (žr. 14 paveikslą).

14 pav. Gyventojų, dalyvavusių anketinėje apklausoje, profesinė veikla

15 paveiksle pateikti duomenys rodo, kad 40 % pildžiusių anketą yra 46-55 metų amžiaus, 33 % respondentų – 55-60 metų amžiaus. Nedidelę dalį gyventojų sudaro 26-35 metų (10 %) bei 36-45 metų (8%). Tik 5 % jaunesni nei 25 metai ir 4 % respondentų, esantys virš 60 metų. Galime daryti prielaidas, kad jaunimas nors ir yra pagrindiniai vartotojai, bet dalyvauti apklausoje t. y. Pildyti anketą labiau linkę vyresnio amžiaus žmonės.

15 av. Į anketą atsakinėjusių gyventojų amžius

Į anketos pirmąjį klausimą: **Kultūros politikai Mažeikių rajone skiriama:** Populiariausias tarp respondentų atsakymas - nemažai, bet vis dar nepakankamas dėmesys. Viso atsakė 55 (40,7proc.), o atsakymą, kad pakankamas dėmesys skiriamas kultūros politikai, pasirinko tik 15 (11,1proc.) respondentų, mažai dėmesio atsakė 25 (18,5proc.), o 40 (29,6proc.) respondentų atsakė, jog nepakankamas dėmesys kultūros politikai skiriamas Mažeikių rajone.

Antrojo klausimo: **Kaip Jūs vertinate bendrą Mažeikių rajono kultūros įvaizdį Lietuvos mastu,** populiariausi atsakymai buvo gana gerai ir patenkinamai. Mažeikių rajono kultūros politikos įvaizdį Lietuvoje gana gerai įvertino 58 (42,9proc.), o patenkinamai – 37 (27,4proc.), labai gerai įvertino 5 (3,7proc.) respondentai, gana blogai – 35 (25,9proc) gyventojai atsakinėję į anketos klausimus.

Norint išsiaiškinti vartotojų nuomonę apie svarbiausias kultūros įstaigas ir organizacijas, buvo užduotas trečias klausimas. Respondentų nuomone, svrbiausios yra bibliotekos ir kulrūros centrai. Tai pripažino net 75 (55,5proc.) ir 45 (33,3proc.) o 7 (5,18proc.) paminėjo teatrą ir 5 (3,7proc.) – koncertų sales, 39 (2,2proc.) pasirinko atsakymą – sunku pasakyti.

Į sekantį anketos klausimą: **Pasitenkinimas kultūros centro vykdoma veikla, organizuojamais renginiais:** Nesu visiškai patenkintas, galima būtų šiek tiek tobulinti, plėsti atsakė 35 (25,9proc.), visiškai patenkinti 25 (18,5proc.), o veikla labai ribota atsakė 40 (29,6proc.). Ne, manęs visai netenkina atsakymą pasirinko 20 (14,8proc.), o 15 (11,1proc.) neturėjo jokios nuomonės šiuo klausimu ir atsakė - sunku pasakyti.

Gyventojų pagalba buvo išrinktos svarbiausios kultūros centro veiklos sritys. Jos išsidėliojo sekančiai: Pirmoje vietoje - Masinių renginių organizavimas 75 (55,5proc.) respondentai, antroje vietoje koncertų ir kitų pramoginių renginių organizavimas – 30 (22,2proc.) respondentų, mokomoji, švietėjiška, edukacinė veikla – 20 (14,8proc.) ir 10 (7,4proc.) pasirinko diskotekų, vakaronių, poilsio vakarų organizavimas.

Dauguma respondentų t.y. 55 (40,7proc.) pastebėjo, kad kultūros centrai dirba moderniau, lanksčiau ir išradingiau, vyksta daugiau renginių. Per pastarąjį dešimtmetį niekas nepasikeitė, viskas buvo blogai, taip ir liko, pastebėjo 25 (18,5proc.) atsakinėjusių į anketos klausimus, o Niekas nepasikeitė, jis visada dirbo gerai 45 (33,3proc.) ir neturi nuomonės šiuo klausimu – 10 (7,4proc.).

Kultūros paslaugų kokybė rajone gera, tačiau trūksta jų įvairovės atsakė 38 (28,1proc.). Kultūros paslaugų įvairovė rajone užtikrinta, tačiau jų kokybė nepakankama, patebėjo 47 (34, 8proc.) pildžiusių anketą. Rajone gerai išplėtoti tiek kultūros paslaugų įvairovė, tiek kokybė įvertino 50 (37,0proc.).

Į klausimą: **Ar Jūsų rajono kultūrinis gyvenimas tenkina vietos gyventojų kultūrinius poreikius?**, iš dalies atsakė 56 (41,48proc.), taip - įvertino 49 (36,29proc.), ne – atsakė 10 (7,4proc.) ir nežinau atsakė 20 (14,8proc.)

Mažeikių rajono savivaldybės viešosios bibliotekos, jos vietos skyrių teikiamas paslaugas vertina labai gerai ir patenkinamai. Kitų atsakymų nebuvo pažymėta.

Taip pat labai gerai ir gana gerai buvo įvertintos papildomo ugdymo įstaigų (dailės, muzikos, sporto mokyklų, būrelių) įvairovė.

Valstybinės reikšmės renginių organizavimo kokybę savivaldybėje (pvz.: vasario 16-a, kovo 11-oji, Valstybės diena) respondentai įvertino taip pat labai gerai arba gana gerai.

Dabartinę istorijos ir architektūros paminklų, istorinės atminties vietų būklę bei priežiūrą seniūnijoje vertinate labai gerai - 49 (36,29proc.), gana gerai 20 (14,8proc.), na o likusieji į šį klausimą neatsakė visai, nes negali įvertinti šių objektų nes patys nesilanko tokiose vietose.

Tai, kaip organizuojamas vaikų ir jaunimo užimtumas seniūnijoje , dauguma respondentų atsakė - labai gerai, patenkinamai. Atsakinėjusių į anketos klausimus neatsirado nė vieno, kad įvertintų jaunimo užimtumą labai blogai.

Muziejų, ekspozicijų salių pakankumą rajone vertina patenkinamai net 98 (72,59proc.) respondentai, o 30(22,2proc.) vertino - gana gerai, likusieji neturi nuomonės šiuo klausimu.

72 (53, 3proc.) anketose buvo išreikšta nuomonė, dėl Mažeikių kultūros institucijų darbo, renginių organizavimo. Didelių nuomonių skirtumų neatsirado, o dažniausiai siūloma didesnis finansavimas, pramoginių renginių, parodų, tarptautinių festivalių. Apibendrinant, galima daryti išvadas ir teikti rekomendacijas.

IŠVADOS

1. Lietuvoje vyrauja valstybinio kultūros politikos modelio bruožai. Tačiau, sparčiai plečiantis globalizaciniams procesams ir į politikos įgyvendinimo procedūras įtraukiami tam tikri privataus sektoriaus paklausos – pasiūlos bruožai, galima pastebėti ir tam tikrų liberalaus kultūros politikos modelio bruožų užuomazgų.
2. Šalies narystė ES padeda išryškinti ir atskleisti Lietuvos istorinius ir kultūrinius ryšius su kitomis šalimis. Taip pat skatina tarptautinį Lietuvos menininkų ir kultūros įstaigų bendradarbiavimą bei jų dalyvavimą ES kultūrinėse programose.
3. Kultūros politikos formavime pačius didžiausius vaidmenis vaidina Lietuvos Seimas ir Vyriausybė. Būtent Seime yra skelbiamos ir tvirtinamos vyriausybės programos kultūros srityje, priimami įstatymai, svarstomas bei priimamas biudžetas.
4. Lietuvoje regioninės politikos įgyvendinimas vyksta per vietos savivaldą, o kol nebuvo panaikintos apskritys, per apskritis. Šie kultūros politikos dalyviai yra ne politikos formuotojai, bet bendrųjų politikos programos kryptių vykdytojai ar administratoriai. Remiantis įstatymais, savivaldybės turi visus įgaliojimus drąsiai išreikšti savo poziciją kultūros politikos formavime ir ją įtakoti, kad konkrečioje savivaldybėje vyktų aktyvus, o tuo pačiu ir pozityvus kultūrinis gyvenimas.
5. Savivaldybės kultūros politiką formuoja savivaldybė (taryba), ją įgyvendina ir koordinuoja savivaldybės administracijos kultūros skyrius per pavaldžias rajono kultūros įstaigas bei kultūrine veikla užsiimančias organizacijas.
6. Iki šiol nėra visaapimančio kultūros įstatymo, kuris dėl labai plačios kultūros veiklos srities kažin ar yra įmanomas. Todėl kultūros politika formuojama ir įgyvendinama remiantis Vyriausybės programa, Kultūros ministerijos veiklos strateginiais planais, o atskiras Lietuvos kultūros sritis reglamentuoja Lietuvos Respublikos įstatymai ir kiti teisės aktai.
7. Mažeikių rajono savivaldybės kultūros politiką reglamentuoja Mažeikių rajono savivaldybės administracijos kultūros skyriaus nuostatai, kuriuose apibrėžiami rajono kultūros politikos tikslai ir uždaviniai, finansavimo prioritetai ir politikos įgyvendinimo institucinė sąranga.
8. Kultūros sektoriaus finansavimas vyksta iš valstybės biudžeto, tiesioginio finansavimo forma. Pačio finansavimo apimtys yra kasmet didėjančios, tačiau nepakankamos dėl tam tikrų aplinkos ekonominių įtako veiksnių. Būtina pereiti prie ilgalaikio kultūros finansavimo tęstiniais kultūriniais projektams, tokiems kaip festivaliai, tęstinės parodos, ir pan. Taip pat reikia didinti biudžetinių įstaigų finansavimą, siekiant užtikrinti biudžetinėms įstaigoms keliamų programinių uždavinių vykdymą.

9. Ekonominiai rodikliai daug išsamiau parodo konkrečios kultūros institucijos veiklos vertinimą, tačiau dėl įvairių suinteresuotų jėgų įtakos į juos ne visada kreipiamas dėmesys. Būtina išsamią ekonominę veiklos analizę sujungti su marketingo tyrimais, nes geriausi vertintojai yra paslaugų pirkėjai, o ne ekspertų komisijos.
10. Darbe pateikta analizė visiškai pagrindžia atsakymą į iškeltą hipotezę, kad dabartinis Mažeikių rajono kultūros politikos įgyvendinimo ir administravimo modelis yra neefektyvus, neleidžiantis tinkamai reaguoti į iššūkius ir užtikrinti kultūros procesų tęstinumą bei atsinaujinimą, bet yra įmanoma efektyviai įgyvendinti užsibrėžtas kultūros politikos kryptis, tačiau reikia ypatingą dėmesį atkreipti į šios politikos įgyvendinimo instrumentus, profesionalus ir vadybinį suderinamumą.

REKOMENDACIJOS

1. Siekiant sėkmingai įgyvendinti Lietuvos kultūros plėtrą, būtina tobulinti kultūros institucijų gebėjimus rengti bei vykdyti tarptautinius projektus ir profesionalios meninės kultūros sklaidą visoje šalyje. Tam būtini keli dalykai – skaidrūs, tarpusavyje suderinti ir į kultūrinės veiklos specifiką orientuoti įstatymai bei aiški valstybės paramos strategija.
2. Kultūros ministerijai, savivaldybėms reikėtų tobulinti teisinę, administracinę ir finansinę sistemą, padedančią plėtoti kultūros politikos įgyvendinimą.
3. Savivaldybės siūlau sudaryti sąlygas gerinti regionuose teikiamų kultūros paslaugų kokybę ir prieinamumą, optimizuoti ir modernizuoti regionuose veikiančių kultūros įstaigų infrastruktūrą.
4. Plėtojant kultūros srities strateginį planavimą ir programinį finansavimą, Kultūros ministerijai reikėtų siekti glaudesnio kultūros plėtros koordinavimo su kitų valstybės sričių strategijomis. Todėl būtina sistemingai analizuoti kultūros procesus, rengti ir įgyvendinti kompleksines kultūros sričių programas, stiprinti kultūros vaidmenį valstybės raidos strategijose ir tarptautinėse programose.
5. Kultūros, Švietimo ir mokslo ministerijoms reikėtų tobulinti kultūros specialistų rengimo, kvalifikacijos tobulinimo, perkvalifikavimo ir atestavimo tvarką.
6. LR Kultūros ministerija turi perduoti dalį funkcijų savivaldybėms. Kultūros ministerija turi atlikti kultūros politikos formavimo ir jos įgyvendinimo koordinavimo funkciją. Tam būti sukurti visų kultūros plėtroje dalyvaujančių institucijų strategijų derinimo mechanizmą.

LITERATŪROS IR TEISINĖS DOKUMENTACIJOS SĄRAŠAS

1. Amsterdamo sutartis. Nr. 11997D, 1999. Prieiga per internetą: www3.lrs.lt
2. Bagdzevičienė, R., Rimas, J., Venckus, A. Regionų ekonomikos plėtros strategija, kauno technologijos universitetas, Lietuvos regioninių tyrimų institutas. Tarptautinės konferencijos "Regionų plėtra - 2002" medžiagos ištraukos.
3. Balčiūnas, V., (2010), Kultūros ministerija – tai nėra pati kultūra. Prieiga per internetą: <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2010-04-07-vytautas-balciunas-kulturos-ministerija-tai-nera-pati-kultura/43014>
4. Bėkšta, A., (2000), Lietuvos kultūros būklė: pranešimas, skaitytas LR Seime. – Vilnius.
5. Blaukopf, K., Rauhe, H. Kultūros rinkos ekonomika kaip atsakas į "medijamorfozę". Demmer, CH., Rauhe, H., (Red.). Kultūros vadyba: profesionalaus meno teorija ir praktika. Vilnius, 2004.
6. Council of Europe/ERICarts, Compendium of Cultural Policies and Trends in Europe, 9th edition, 2008 .
7. Didžiosios Britanijos kultūros politikos ir menų projektų konsultanto, Europos Tarybos eksperto Bill Dufton Lietuvos kultūros politikos nuostatų ir Nacionalinės Lietuvos kultūros plėtros programos 2003-2009 m. (projekto) įvertinimas.
8. Dokurnevič, E., Bagdzevičienė, R. (2002) Mokslinių požiūrių sąveika regiono plėtros modelyje. Lietuvos mokslas ir pramonė. Regionų plėtra – 2002. Tarptautinės mokslinės konferencijos pranešimų medžiaga. Kaunas: Technologija.
9. Domarkas, V., (2002). Viešojo administravimo organizacijų teorija: paskaitų konspektas. – Kaunas..
10. Europos Sąjungos sutartis. Nr. 11992M, įsigaliojo 1993.11.01. Prieiga per internetą: www3.lrs.lt
11. ES veiklos: kultūra. Prieiga per internetą: http://europa.eu.int/pol/cult/index_en.htm
12. Ramunė HAZIR, R., (2010). "Respublikos" Kultūros naujienos Kultūros kaita, kuri nieko nepakeis. Prieiga per internetą: http://www.respublika.lt/lt/naujienos/kultura/kulturos_naujienos/kulturos_kaita_kuri_nieko_nepakeis/
13. Jauniškis, V., Aktualu. Lietuvos kultūros politika ES šalių tendencijų kontekste. Prieiga per internetą: www.lfc.lt.
14. Jasaitis, E., (2007). Įvadas į viešąjį administravimą. Kn.: A. Raipa (ats. red.). *Viešasis administravimas*. Kaunas: Technologija..

15. Kavaliauskas, P., (2000). Regioninės politikos problema Lietuvoje. Vilnius: Akademia, t. 36(1).
16. Kančys, V.(2004). Kultūros ekonomikos ir finansavimo problemos . E. Žalpys (red.). Meno aritmetika. Kultūros vadyba Lietuvoje. Vilnius.
17. Kardelis, K., (2002). Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. Vadovėlis. 2 - asis pataisytas ir papildytas leidimas. Judex leidykla. Kaunas.
- 18.
19. Kultūros politika. – Vilnius: Baltos lankos, 2008.
20. Kultūros politika – fikcija ar realybė? XX amžiaus Horizontai. 2003, Nr. 11 (56)
21. Kultūros barai, (2005), Nr.2.
22. Kultūros vadyba (2004), Vilnius.
23. Kultūros sąvokos apibrėžimai ir jų interpretavimas. Prieiga per internetą: http://www.ukc.ktu.lt/data/kultura_visuomene/1Kulturos%20samprata.ppt
24. Kuolys, D., (2005). Racionali politika versus utopinės vizijos. Kultūros barai, Nr.2.
25. Komisijos Komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir regionų komitetui. Komunikatas apie Europos kultūros globalizuotame pasaulyje darbotvarkę. Briuselis, Europos Bendrijų Komisija, 2007.
26. Konvencija dėl kultūrų raiškos įvairovės apsaugos ir skatinimo. Valstybės žinios, 2007, Nr. 1 – 4.
27. LADEK. KODĖL NEREIKĖTŲ STEBĖTIS KULTŪROS VALDYMU LIETUVOJE? PRIEIGA PER INTERNETĄ: <HTTP://ALADEK.BLOGSPOT.COM/A>.
28. Lietuvos Respublikos Seimo 2002-11-12 nutarimas Nr. IX-1187 „Dėl valstybės ilgalaikės raidos strategijos“.
29. Lietuvos Respublikos etninės kultūros valstybinės globos pagrindų įstatymas. Nr. VIII – 1328. 1999 m. Rugsėjo 21 d. Valstybės žinios, 1999, Nr. 82 – 2414. Aktuali redakcija nuo 2006 01 09
30. Lietuvos Respublikos Konstitucija. Valstybės žinios, 1992, Nr.33 – 1014; 1996, Nr. 64 – 1501, Nr. 122 – 2863.
31. Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos 2007 – 2009 m. Strateginės veiklos planas. Prieiga per internetą: www.Irkm.lt.
32. Lietuvos Respublikos regioninės plėtros įstatymas. 2000 m. liepos 20 d. Nr. VIII-1889.)
33. Lietuvos Respublikos Kultūros Ministerijos darbo reglamentas. Valstybės Žinios. 2004, Nr. 35 – 1148.
34. Lietuvos Respublikos Seimo 2002-11-12 nutarimas Nr. IX-1187 „Dėl valstybės ilgalaikės raidos strategijos“.

35. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001-05-14 nutarimas Nr. 542 „Dėl Lietuvos kultūros politikos nuostatų“.
36. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006-10-17 nutarimas Nr. 1020 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006-2008 metų) programos įgyvendinimo priemonių patvirtinimo“ (su pakeitimais).
37. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 metų veiklos ataskaitos pateikimo Lietuvos respublikos seimui nutarimas, 2010.
38. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009-02-25 nutarimas Nr. 189 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008-2012 metų programos įgyvendinimo priemonių patvirtinimo“).
39. Matulis, R.,(2007). Kultūros centrų vadyba / Meno aritmetika kultūros vadyba Lietuvoje. Antroji knyga. Sud. E. Žalpus.Vilnius
40. Mažeikių regioninio centro (Mažeikių miesto) kompleksinės plėtros 2008 – 2013 metų investicine programa. Prieiga per internetą: http://www.mazeikiai.lt/go.php/lit/2008_11_21_posedis/916
41. Mažeikių rajono savivaldybės tarybos 2010-02-26 sprendimu Nr. T1-36, žiūr.: http://www.mazeikiai.lt/go.php/lit/2010_02_26_posedis/1084
42. Sociologija. Mintis ir veiksmas. 2004/2, ISSN 1392 – 3358. Kultūros sociologija http://www.ku.lt/sociologija/files/2004_nr.02.64-71.pdf
43. Prieiga per internetą: http://www.vadovelis.lt/darbai/lt/etika/visi_tipai/darbas-5891/Kulturine_aplinka
44. Pavilionis, R., (2004), Parengta pagal *pranešimą Lietuvos mokslų akademijoje*. Prieiga per internetą http://www.elibrary.lt/resursai/LMA/LMA_metine_ataskaita_2004%20m.pdf
45. Peacock, A., Rizzo, I.(1994). Cultural Economics and Cultural Policies. Netherlands: Kluwer academic Publishers.
46. Pareigis, R., Dorofejeva, O., (2004). Lietuvos nacionalinė regioninė politika ir jos įgyvendinimo prielaidos. *Ekonomika*. Prieiga per internetą: [http://www.leidykla.vu.lt/inetleid/ekonom/67\(2\)/straipsniai/str6.pdf](http://www.leidykla.vu.lt/inetleid/ekonom/67(2)/straipsniai/str6.pdf)
47. Psichologijos žodynas, 1993; 190 p
48. Regionų kultūros plėtros programa 2007- 2013. Valstybės žinios. 2008, Nr. 134.
49. Tamošiūnas, T. (2004). Šiaulių regiono plėtros tendencijos. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*. Nr. 4.
50. Telšių apskrities aplinka. Prieiga per internetą: http://regionai.stat.gov.lt/pdf/Aplinka_Telsiu_aps_LT.pdf
51. Trosby Dvid., (2001), Economics and Clture. Cambridge University Press,
52. <http://www.rasyk.lt/ivykiai/vytautas-vlandsbergis-kulturos-politika-ir-krizes.html>

53. Vaitekūnas, S. (2001). Lietuvos regionų problema Europos Sąjungos kontekste. Regionų plėtra.
54. Valstybinio audito ataskaita kultūros politikos įgyvendinimas dalinai finansuojant programas ir projektus, (2009).
55. Viešasis administravimas: monografija./ Atsak. Red. A. Raipa, - Kaunas: Technologija.
56. Viešoji politika ir administravimas (2009). Nr. 29, ISSN 1648-2603.
57. Vilkončius, L., (2007). Lietuvos kultūros politika ir kultūros įstaigų veiklos administravimas. Kn.: Šiuolaikinis kultūros politikos įstaigų administravimas ir valdymas. Vilnius: Lietuvos kultūros darbuotojų tobulinimosi centras.
58. Vilkončius, L., (2004). Kultūros politiką remia valstybės valdžios apsisprendimas. Kn. E. Žalpyš (Red.) meno aritmetika. Kultūros vadyba Lietuvoje. Vilnius.
59. Vilkončius, L., (2000). Kultūros politikos modeliai//Kultūros aktualijos, Nr.4.
60. Sanglaudos skatinimo veiksmų programa. Prieiga per internetą: http://www.vrm.lt/fileadmin/Padaliniu_failai/RPD/Vietine_pletra_Veiksmu_programos_strategija_prioriteto_aprasymas.doc.
61. Segalovičienė, I., Šnapštienė, R., (2007). Viešojo administravimo stebėsenos ir vertinimo sistema į rezultatus orientuotame valdyme. Kn.: A .Raipa (ats. red.) *Naujoji viešoji vadyba*. Kaunas: Technologija.
62. Seimo statutas. Valstybės žinios (1999), Nr. 5 – 97 (1999 01 13).
63. Zaicev, S., (2008), Socialinio sektoriaus ekonomika.- Vilnius: technika.
64. Žemaičių žemė, (2002), LR Kultūros ministerija ir Europos integracija., Nr. 2.

PRIEDAI

1 priedas

Prie Kultūros ministerijos veikia 11 tarybų ir 37 ekspertų komisijos, kurios padeda įgyvendinti valstybės kultūros politiką (1 priedas).

Tarybos

1. Lietuvos kultūros ir meno taryba
2. Lietuvos bibliotekų taryba
3. Lietuvos kultūros paveldo skaitmeninimo taryba
4. Muziejų taryba
5. Kino taryba
6. Teatrų ir koncertinių įstaigų taryba
7. Kultūros centrų taryba
8. Dainų švenčių taryba
9. Lietuvos autorių teisių ir gretutinių teisių taryba
10. Meno kūrėjo ir meno kūrėjų organizacijos statuso suteikimo taryba
11. Kultūros rėmimo fondo taryba

Ekspertų komisijos

1. Lietuvos nacionalinių kultūros ir meno premijų komisija
2. Muzikos ekspertų komisija
3. Baletų ir šiuolaikinio šokio ekspertų komisija
4. Valstybei priklausančių vertingų muzikos instrumentų priežiūros ekspertų komisija
5. Dailės ekspertų komisija
6. Fotomeno ekspertų komisija
7. Tarpdisciplininio meno ekspertų komisija
8. Paramos jauniems menininkams programos ekspertų komisija
9. Kultūros informacijos centrų plėtros programos ekspertų komisija
10. Lietuvoje rengiamų tęstinių tarptautinių meno renginių ekspertų komisija
11. Jaunųjų menininkų premijų ekspertų komisija
12. Lietuvoje rengiamų profesionalaus muzikos meno atlikėjų tarptautinių konkursų vertinimo komisija
13. Literatūros ir leidybos ekspertų komisija
14. Knygos meno konkurso vertinimo komisija
15. Skaitymo skatinimo ekspertų komisija
16. Regionų kultūros projektų rėmimo ekspertų komisija
17. Etninės kultūros ekspertų komisija
18. Vaikų ir jaunimo kultūrinės edukacijos ekspertų komisija
19. Dainų švenčių nacionalinė komisija
20. Geriausio kultūros centro vertinimo komisija
21. Lietuvai reikšmingo kultūros paveldo, esančio užsienyje, ekspertų komisija
22. Kultūros vertybių restauratorių atestavimo komisija
23. Autorių teisių ir gretutinių teisių antipiracinių akcijų projektų vertinimo ekspertų komisija
24. Lituanistikos tradicijų ir paveldo įprasminimo komisija
25. Lietuvos Respublikos švenčių dienų minėjimo organizavimo komisija
26. Atmintinų dienų ir istorinių datų minėjimų ekspertų komisija
27. Lietuvos kultūrai ir istorijai nusipelnusių asmenybių jubiliejinių datų minėjimo komisija
28. Profesionalaus meno sklaidos regionuose ekspertų komisija
29. Profesionalaus teatro meno kūrėjų darbų vertinimo ekspertų komisija
30. Filmų indeksavimo pagal žiūrovų amžiaus cenzą komisija
31. Meno kūrėjų organizacijų kūrybinių programų finansavimo ekspertų komisija
32. Lėšų muziejiniams vertybėms įsigyti paskirstymo komisija
33. Lėšų muziejų apsaugos stiprinimo projektams paskirstymo komisija
34. Lietuvos Respublikos ir Šventojo sosto sutarties dėl bendradarbiavimo švietimo ir kultūros srityje 13 straipsnio 4 dalyje numatytos dvišalės nuolatinės komisijos dalies, atstovaujančios Lietuvai, sudarymo komisija
35. Vyriausybės išipareigojimo taikymo ekspertų komisija
36. Nevyriausybių organizacijų kultūros projektų finansavimo ekspertų komisija
37. Kultūros rėmimo fondo kultūros ir meno ekspertų komisija

MAŽEIKIŲ RAJONO SAVIVALDYBĖS ADMINISTRACIJOS
DIREKTORIUS

ĮSAKYMAS
DĖL MAŽEIKIŲ RAJONO KULTŪROS IR MENO TARYBOS SUDARYMO IR JOS
NUOSTATŲ PATVIRTINIMO

2008 m. spalio 28 d. Nr. A1-1634
Mažeikiai

Siekdamas efektyviai spręsti kultūros ir meno, patrauklaus rajono įvaizdžio formavimo klausimus:

1. S u d a r a u Mažeikių rajono kultūros ir meno tarybą:

Romualdas Sakalauskas, Administracijos direktoriaus pavaduotojas — tarybos pirmininkas.

Nariai:

Gintautas Alekna, Savivaldybės administracijos informacinių technologijų tarnybos vyr. specialistas;

Asta Brazaitienė, literatų klubo „Erdvė“ narė;

Adėlė Cholodinskienė, Mažeikių muziejaus direktorė;

Rasa Čergelienė, Lietuvos rašytojų sąjungos narė;

Aldona Jonauskienė, Viešosios bibliotekos direktorė;

Ričardas Grušas, Muzikos mokyklos direktorius;

Aleksandr Novak, Pavasario vidurinės mokyklos dailės mokytojas;

Krista Kinčienė, Savivaldybės kultūros centro direktorė;

Eugenija Kupliauskienė, Savivaldybės administracijos Kultūros skyriaus vyr. specialistė paminklotvarkai;

Algirdas Stankus, kalvis, Lietuvos dailininkų sąjungos narys;

Jonas Strazdauskas, UAB „Santarvės laikraštis“ korespondentas, Lietuvos fotomenininkų sąjungos narys;

Zenonas Steponavičius, Dailės mokyklos direktorius;

Virginija Steponavičienė, Savivaldybės administracijos Ryšių su visuomene skyriaus vedėja;

Angelė Rupkutė, Savivaldybės administracijos Kultūros skyriaus vedėja;

Jolanta Tendienė, Choreografijos mokyklos direktorė;

Eduardas Vaičiulis, Asociacijos „Nevyriausybinų organizacijų taryba“ pirmininkas;

Daiva Štakonaitė, Savivaldybės administracijos vyr. architektė.

2. T v i r t i n u Mažeikių rajono kultūros ir meno tarybos nuostatus (pridedama).

Administracijos direktorius

Bronius Kryžius

PATVIRTINTA

Mažeikių rajono savivaldybės

Administracijos direktoriaus

2004-10-04 įsakymu Nr.A1-1093

MAŽEIKIŲ RAJONO SAVIVALDYBĖS ADMINISTRACIJOS KULTŪROS SKYRIAUS NUOSTATAI

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Šie nuostatai NUSTATO Kultūros skyriaus (toliau tekste –skyrius), kaip rajono savivaldybės administracijos padalinio, darbo tvarką.
2. Skyriaus reguliavimo sferai priklauso Savivaldybės Kultūros centras, kaimo kultūros namai, kaimo bendruomenės salės, Viešoji biblioteka su filialais, muziejus su filialais, kilnojamosios ir nekilnojamosios kultūros vertybės, darbas su jaunimu ir NVO, sporto klausimai.
3. Skyrius savo veikloje vadovaujasi Lietuvos Respublikos įstatymais, Vyriausybės nutarimais, rajono Savivaldybės tarybos sprendimais, Administracijos direktoriaus įsakymais, šiais nuostatais ir kitais darbą reglamentuojančiais norminiais aktais.
4. Skyriaus nuostatus tvirtina administracijos direktorius.
5. Skyrius yra tiesiogiai atskaitingas Administracijos direktoriui.
6. Skyrius, vykdydamas jam pavestus uždavinius ir funkcijas, bendradarbiauja su Kultūros ministerija, Kultūros vertybių apsaugos departamentu, Valstybine jaunimo reikalų taryba, Sporto departamentu, ir jiems pavaldžiomis įstaigomis bei kitomis respublikinėmis institucijomis.
7. Skyriaus veiklą bei jos efektyvumą savo organizaciniu ir praktiniu darbu užtikrina skyriaus vedėjas.
8. Skyriaus veikla grindžiama individualių ir komandinių sprendimų priėmimu bei asmenine skyriaus tarnautoju atsakomybe.

II. UŽDAVINIAI

9. Svarbiausieji Kultūros skyriaus uždaviniai:

dalivauti formuojant ir įgyvendinant savivaldybės kultūros politiką bibliotekų, kultūros centrų, muziejų, muzikos, dailės, etnokultūros, kultūros paveldo leidybos bei gyventojų bendrosios kultūros ugdymo srityse;

remdamasis savivaldybės ir valstybės interesų derinimo principu, dalyvauja įgyvendinant valstybės kultūros politiką savivaldybės teritorijoje;

stebi savivaldybės teritorijoje esančių kultūros vertybių būklę ir rūpinasi jų išsaugojimu;

koordinuoja jaunimo ir nevyriausybinių organizacijų veiklą;

koordinuoja sportinę veiklą rajone;

III. FUNKCIJOS

10. Skyrius, įgyvendindamas jam pavestus uždavinius, atlieka šias funkcijas: kultūros srityje:

- 10.1.1 užtikrina įstatymų, Vyriausybės nutarimų, Kultūros ministerijos bei kitų valstybės institucijų teisės aktų įgyvendinimą Savivaldybės kultūros įstaigose;
- 10.1.2. analizuoja kultūros politikos reidos tendencijas Lietuvoje ir užsienyje, rengia kultūros plėtros programas, koordinuoja jų įgyvendinimą savivaldybės teritorijoje;
- 10.1.3. įstatymų nustatyta tvarka teikia pasiūlymus rajono Savivaldybės tarybai dėl kultūros įstaigų įsteigimo, pertvarkymo, reorganizavimo ar likvidavimo;
- 10.1.4. koordinuoja ir kontroliuoja kultūros įstaigų veiklą;
- 10.1.5. rengia pagal savo kompetenciją savivaldybės institucijų sprendimų, įstatymų projektus;
- 10.1.6. inicijuoja ir koordinuoja tarptautinio kultūrinio bendradarbiavimo projektų įgyvendinimą;
- 10.1.7. dalyvauja rengiant valstybines ir regionines kultūros programas;
- 10.1.8. rūpinasi etninės kultūros plėtra ir globa rajone;
- 10.1.9. skatina ir remia kultūros specialistų tobulinimąsi;
- 10.1.10. kaupia analizuoja ir skleidžia informaciją kultūros klausimais;
- 10.1.11. rūpinasi savivaldybės kultūros sklaida Lietuvoje ir užsienyje;
- 10.1.12. organizuoja kultūros rėmimo fondo, rajono kultūros meno tarybos veiklą;
- 10.1.13. rengia metinius rajono kultūrinių renginių planus;
- 10.1.14. įstatymų nustatyta tvarka teikia informaciją Kultūros ministerijai;
- 10.1.15. koordinuoja Savivaldybės tarybos patvirtintas kultūros programas;
- 10.1.16. nustatyta tvarka teikia rajono Savivaldybės tarybai pasiūlymus dėl kultūros įstaigų tinklo plėtotės bei struktūrų formavimo;
- 10.1.17. planuoja skyriaus metinį biudžetą bei dalyvauja formuojant asignavimus rajono kultūros įstaigoms išlaikyti;
- 10.1.18. palaiko ryšius su respublikos kultūros institucijomis, fondais, koncertinėmis organizacijomis, kūrybinėmis sąjungomis, visuomenės informavimopriemonėmis kultūros klausimais;
- 10.1.19. rūpinasi rajono kultūros prezentacija;
- 10.1.20. nustatyta tvarka teikia tvirtinti skyriaus reguliavimo sferoje esančių įstaigų nuostatus;
- 10.1.21. skatina ir remia kultūros įstaigų, gyventojų kūrybines iniciatyvas bei meninę saviraišką.

Paminklotvarkos srityje:

- rengia paminklinėse teritorijose ir jų apsaugos zonose želdinių tvarkymo programas ir dalyvauja atliktų darbų priėmimo komisijose;
- rengia ilgalaikių ir trumpalaikių paminklosauginių programų projektus;

informuoja Mera, Administracijos direktorių ir Kultūros vertybių departamento Teritorinį padalinį apie nekilnojamų kultūros vertybių būklę;

supažindina kultūros vertybių savininkus ar naudotojus su kultūros vertybių apsaugos reglamentais;

surašo su kultūros vertybių naudotojais (valdytojais, savininkais) reglanemtus saugoti kultūros vertybes, o su įmonių, įstaigų, organizacijų vadovais, kitais fiziniais ir juridiniais asmenimis, kuriems išnuomojamos kultūros vertybės, – nuomos apsaugos sutartis, taip pat kultūros vertybių apžiūros aktus – apsaugos sutartis pagal Lietuvos Respublikos įstatymus;

tvarko vietinį kultūros vertybių registrą;

prižiūri kultūros vertybes ir stebi jų būklę, nuolat juos inspektuoja. Kontroluoja reglamentų vykdymą, tikrina, ar nuomininkai laikosi nuomos–apsaugos sutarties reikalavimų, iškilus reikalui, informuoja atitinkamas organizacijas dėl poveikio priemonių taikymo;

rūpinasi, kad institucijos, organizuojančios ir kontroliuojančios savivaldybės teritorijoje žemės judinimo, kraštovaizdžio ir teritorijos tvarkymo darbus, savo veiksmus derintų su vyr. specialistu paminklotvarai (nustatyta tvarka) Departamento teritoriniu padaliniu, kartu numatytų priemonės kultūros vertybėms išsaugoti, tirti bei eksploatuoti;

teikia pasiūlymus dėl kultūros vertybių restauravimo;

10.2.10. derina nekilnojamų kultūros vertybių palaikomojo remonto ir ikiavarinių darbų, kuriems nereikia tyrimų, dokumentų;

10.2.11. derina žemėtvarkos projektus, susijusius su kultūros vertybių išsaugojimu;

10.2.12. išduoda leidimus, nekilnojamų kultūros vertybių palaikomojo remonto ir ikiavarinio darbams, kuriems nereikia tyrimų;

10.2.13. suderinęs su KVAD teritoriniu padaliniu, išduoda kultūros vertybių paminklotvarkos sąlygas

10.2.14. kaupia ir saugo dokumentus apie rajono kultūros vertybes;

10.2.15. vykdo kultūros vertybių pirminę apsakimą;

10.2.16. renka mokslinę–istorinę medžiagą apie kultūros vertybes, išaiškina naujus kultūros paveldo objektus, atlieka kultūros vertybių fotofiksaciją, bendradarbiauja su respublikinėmis paminklotvarkos institucijomis;

10.2.17. organizuoja mokslines ir kultūrinės ekspedicijas kultūros vertybėms tirti ir propaguoti, telkia rajono kultūros vertybių tvarkymui ir pažinimui;

10.2.18. teikia metodinę pagalbą kultūros vertybių apsaugos klausimais;

10.2.19. rengia publikacijas ir organizuoja leidybą paveldo klausimais.

10.3. Sporto srityje:

10.3.1. koordinuoja rajono savivaldybės tarybos patvirtintas programas;

10.3.2. koordinuoja sportinius renginius rajone ir kitą sportinę veiklą;

10.3.3. koordinuoja sporto klubų bei kitų sporto institucijų veiklą;

10.3.4. teikia metodinę paramą sporto klausimais;

10.3.5. rūpinasi rajono sporto prezentacija

10.3.6. kaupia ir skleidžia informaciją sporto klausimais;

10.3.7. įstatymų nustatyta tvarka teikia Sporto departamentui statistinę informaciją;

10.3.8. organizuoja rajono sporto Tarybos veiklą;

10.3.9. teikia pasiūlymus Administracijos direktoriui dėl sportinės veiklos rajone.

10.4. Darbo su jaunimu ir NVO srityje:

- 10.4.1. koordinuoja savivaldybės politiką jaunimui ir NVO, dalyvauja jos inicijavime ir formavime;
- 10.4.2. kaupia, sistemina, analizuoja, apibendrina informaciją jaunimo ir NVO klausimais;
- 10.4.3. teikia informaciją įvairioms jaunimo grupėms ir NVO;
- 10.4.5. formuluoja pasiūlymus jaunimo ir NVO klausimais Savivaldybės tarybai, Merui, Administracijos direktoriui, savivaldybės administracijos padaliniams, ministerijoms, valstybės institucijomis;
- 10.4.6. dalyvauja rengiant teises dokumentus, programas, priemones jaunimo politikos ir NVO veiklos srityse;
- 10.4.7. atsako už jo kompetencijai priskirtų tarptautinių programų, susijusių su jaunimo politika ir NVO, vykdymą;
- 10.4.8. inicijuoja ir koordinuoja finansinės paramos rajono NVO iniciatyvoms teikimą;
- 10.4.9. kuruoja ir koordinuoja Jaunimo reikalų komitetą;
- 10.4.10. įtraukia jaunimo ir NVO projektus į bendrus savivaldybės projektus su užsienio partneriais;
- 10.4.11. organizuoja mokymus jaunimo ir NVO atstovams.

IV. SKYRIAUS TEISĖS IR PAREIGOS

11. Gauti su skyriaus veikla susijusią informaciją iš visų savivaldybės struktūrinių padalinių, seniūnijų, savivaldybės reguliavimo sferoje esančių įmonių, įstaigų ir rajono NVO.
12. Teikti Administracijos direktoriui pasiūlymus skyriaus kompetencijos klausimais.
13. Įstatymų, Vyriausybės nutarimų, rajono Savivaldybės tarybos sprendimų ir šių nuostatų nustatyta tvarka koordinuoti savivaldybei pavaldžių kultūros įstaigų, rajono NVO veiklą.
14. Nustatyta tvarka kreiptis į KVAD finansinės paramos kultūros vertybių tyrimo ir restauravimo darbams paremti.
15. Dalyvauti sprendžiant kultūros vertybių pritaikymo ir panaudojimo klausimus, ieškoti ir siūlyti potencialius naudotojus. Gauti informaciją iš kultūros vertybių savininkų ir valdytojų apie šias vertybes.
16. Reikalauti, kad būtų pašalinti nekilnojamų kultūros vertybių apsaugos įstatymo pažeidimai, apie juos informuoti KVAD teritorinį padalinį.
17. Kontroliuoti užsąskaitų vertybių informacinių ženklų, lentų rodyklių su užrašais, istorinių, mokslinių atitikimą.
18. Teikti rekomendacijas dėl istorinių įvykių įamžinimo, istorinių vietų tyrimo ir įprasminimo.
19. Siūlyti ir svarstyti pasiūlymus dėl kultūros vertybių sąrašo tikslinimo.
20. Kviesti kultūros bei meno ekspertus svarbiems kultūros klausimams nagrinėti.
21. Nustatyta tvarka gavus įgaliojimus atstovauti Savivaldybei užsienio valstybių, valstybinės valdžios ir valdymo institucijose, įmonėse, įstaigose, organizacijose.

IV. DARBO ORGANIZAVIMAS

22. Skyriui vadovauja vedėjas – karjeros valstybės tarnautojas, priimamas viešo konkurso tvarka, Administracijos direktoriaus įsakymu.
23. Skyriaus vedėjas tiesiogiai atskaitingas Administracijos direktoriui.
24. Priedai, priemokos, premijos skyriaus darbuotojams prie tarnybinio atlyginimo skiriami Administracijos direktoriaus įsakymu.

25. Laikinai nesant vedėjo (atostogos, ilgalaikės komandiruotės, kursai, ligos atvejai ir pan.) vedėją pavaduoja šio skyriaus valstybės tarnautojas.
26. Dirbant skyriaus darbuotojams švenčių ar poilsio dienomis, mokamas darbo užmokestis įstatymų nustatytą tvarka arba suteikiamos poilsio dienos.
27. Informuoja skyriaus reguliavimo sferai priskirtų kultūros bei kultūrine veikla užsiimančias įstaigas ir organizacija, gyventojus apie skyriaus priimtus sprendimus ir skyriaus vykdomą veiklą.
28. Skyriaus vedėjas:
 - atsako už skyriui pavestų funkcijų ir uždavinių vykdymą;
 - nustatyta tvarka rengia rajono Savivaldybės tarybos bei Administracijos direktoriaus įsakymų projektus ir teikia svarstyti;
 - nustatyta tvarka atsiskaito už skyriaus veiklą;
 - teikia pasiūlymus Administracijos direktoriui dėl tarnybinių atlyginimų nustatymo, drausminių nuobaudų bei premijų skyrimo skyriaus darbuotojams;
 - teikia charakteristikas atestuojamiems darbuotojams;
 - dalyvauja skyriaus darbuotojų atestacijose.

V. BAIGIAMOSIOS NUOSTATOS

29. Skyrius gali būti pertvarkytas, reorganizuotas ar likviduotas Savivaldybės tarybos sprendimu įstatymų nustatyta tvarka.

PATVIRTINTA

Savivaldybės administracijos

Direktorius 2008-10-28

įsakymu Nr.A1-1634

MAŽEIKIŲ RAJONO KULTŪROS IR MENO TARYBOS NUOSTATAI

I. BENDRIEJI NUOSTATAI

1. Kultūros ir meno taryba, veikianti prie Mažeikių rajono savivaldybės administracijos Kultūros skyriaus, vadovaujasi Lietuvos Respublikos vietos savivaldos ir kitais įstatymais, Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimais, Kultūros skyriaus ir Kultūros ir meno tarybos nuostatais.

2. Kultūros ir meno tarybos veikla grindžiama kolegialiu klausimų svarstymo ir viešumo principais.

3. Kultūros ir meno tarybą, kaip kolegialią instituciją, atstovauja ir už jos veiklą yra atsakingas Kultūros ir meno tarybos pirmininkas. Juo negali būti Kultūros skyriaus vedėjas.

4. Šis nuostatai nustato Kultūros ir meno tarybos darbo tvarką.

5. Šiuose nuostatuose naudojami sutrumpinimai:

5.1. Kultūros ir meno taryba - Taryba;

5.2. Mažeikių rajono savivaldybės administracijos Kultūros skyrius – Kultūros skyrius.

II. TARYBOS DARBO ORGANIZAVIMAS

6. Taryba veikia ir sprendimus priima posėdžių metu.

7. Tarybos sprendimai yra rekomendacinio pobūdžio.

8. Taryba renkasi į eilinius posėdžius Tarybos pirmininko arba Kultūros skyriaus iniciatyva ne rečiau, kaip kartą per ketvirtį.

9. Eilinio Tarybos posėdžio vietą, laiką ir siūlomą darbotvarkę nustato Tarybos pirmininkas.

10. Tarybos sekretorius Tarybos nariams praneša eilinio Tarybos posėdžio vietą, laiką ir darbotvarkę, pateikia Tarybos posėdžio medžiagą ne vėliau kaip savaitė iki posėdžio. Jeigu trečdalis Tarybos narių prieštarauja, Tarybos posėdis turi būti nukeltas, bet ne ilgiau kaip savaitei nuo tos dienos, kai prieštaraujantys Tarybos nariai buvo informuoti apie posėdį.

11. Tarybos posėdžio trukmė ir pasisakymų laikas nustatomas Tarybos posėdžio pradžioje.

12. Neeilinis Tarybos posėdis gali būti sušauktas, jeigu to prašo Tarybos pirmininkas, Kultūros skyrius arba ne mažiau kaip trečdalis Tarybos narių.

13. Iniciatyva sušaukti neeilinį Tarybos posėdį gali būti pareikšta raštu ne vėliau kaip prieš penkias dienas iki siūlomo neeilinio Tarybos posėdžio laiko. Tarybos pirmininko ar jo įgalioto asmens pavedimu sekretorius elektroniniu paštu, telefonu ne vėliau kaip prieš 3 dienas iki posėdžio turi visiems Tarybos nariams pranešti apie neeilinio Tarybos posėdžio vietą, laiką ir siūlomą darbotvarkę.

14. Tarybos darbą organizuoja ir posėdžiams pirmininkauja Tarybos pirmininkas.

15. Tarybos pirmininką, jam nesant, pavaduoja kitas Tarybos narys. Įgaliojimus jam Tarybos pirmininkas suteikia žodžiu arba raštu ir informuoja Kultūros skyrių.

16. Tarybos pirmininkas ar kitas Tarybos narys negali pirmininkauti Tarybos posėdžiui, jei sprendžiamas tiesiogiai su jo asmeniu susijęs klausimas.

17. Tarybos posėdžio pirmininkas turi teisę:

17.1. suteikti teisę pasisakyti Tarybos nariams, kitiems posėdžio dalyviams;

17.2. skirti pranešėjus svarstomiems klausimams pristatyti;

17.3. nutraukti pasisakymą, nesusijusį su nagrinėjamo klausimo esme;

17.4. siūlyti Tarybai nutraukti klausimo svarstymą arba atidėti sprendimo priėmimą kitam Tarybos posėdžiui;

17.5. siūlyti Tarybai pakeisti darbotvarkę;

17.6. teikti balsavimui apsvaistytus sprendimų projektus;

17.7. turi kitas teises, kurios neprieštarauja Lietuvos Respublikos įstatymams, kitiems teisės aktams, Kultūros skyriaus, Kultūros ir meno tarybos nuostatams, ir šiam reglamentui.

18. Tarybos nariai turi teisę:

18.1. teikti svarstymui klausimus Tarybos posėdyje;

18.2. teikti pasiūlymus dėl darbotvarkės;

18.3. pasisakyti kiekvienu svarstomu klausimu;

18.4. siūlyti kviešti į Tarybos posėdį Kultūros skyriaus darbuotojus, kultūros įstaigų vadovus;

18.5. balsuoti priimant sprendimus Taryboje apsvaistytais klausimais. Balsuodamas „prieš“, „už“ ar „susilaikydamas“, Tarybos narys turi teisę reikalauti, kad protokole būtų užfiksuota jo konkreti pozicija svarstomu klausimu;

18.6. Tarybos narys, negalintis dalyvauti Tarybos posėdyje, turi teisę raštu išdėstyti ir iki Tarybos posėdžio pateikti Tarybos pirmininkui ar sekretoriui savo nuomonę darbotvarkėje numatytais klausimais. Posėdžio pirmininkas Tarybos narius supažindina su nedalyvaujančio Tarybos nario pateikta nuomone.

18.7. turi kitas teises, kurios neprieštarauja Lietuvos Respublikos įstatymams, kitiems teisės aktams, Kultūros skyriaus, Kultūros ir meno tarybos nuostatams, ir šiam reglamentui.

19. Tarybos narių pareigos:

19.1. dalyvauti Tarybos posėdžiuose. Dėl svarbių priežasčių tarybos narys, negalintis dalyvauti posėdyje, turi apie tai pranešti sekretoriui;

19.2. teikti visą reikalingą informaciją, susijusią su Tarybos nario funkcijomis;

19.3. svarstyti kultūros sričių atstovų pateiktus klausimus, pasiūlymus;

19.4. turi kitas pareigas, kurias nustato Kultūros skyriaus, Kultūros ir meno tarybos nuostatai, ir šis reglamentas.

20. Tarybos posėdis laikomas teisėtu, jeigu jame dalyvauja ne mažiau kaip du trečdaliai Tarybos narių.

21. Tarybos posėdžiuose, be Tarybos narių, gali dalyvauja Kultūros skyriaus darbuotojai, ekspertai ar kiti Tarybos pirmininko kviešti suinteresuoti asmenys, kai sprendžiami su jų veikla susiję klausimai.

22. Tarybos sprendimai priimami, jeigu „už“ juos balsuoja daugiau kaip pusė posėdyje dalyvaujančių Tarybos narių. Tarybos pirmininkas ir kiekvienas Tarybos narys turi po vieną balsą. Jeigu balsai pasiskirsto po lygiai, lemia pirmininkaujančiojo balsas.

23. Išimtiniais atvejais Tarybos pirmininkas turi teisę siūlyti Tarybos nariams Tarybos sprendimą priimti balsuojant elektroninio ar faksimilinio ryšio priemonėmis.

24. Tarybos sprendimai įforminami posėdžio protokolu, kurį pasirašo ir už jo teisingumą atsako Tarybos pirmininkas ir sekretorius.

25. Tarybos posėdžius protokoluoja sekretorius, išrenkamas iš Tarybos narių.

26. Protokole nurodoma data, vieta, posėdžio eilės numeris, posėdžio dalyviai, posėdžio darbotvarkė, pateikti pasiūlymai ir pastabos, balsavimo rezultatai, Tarybos sprendimai.

27. Tarybos priimti sprendimai skelbiami visuomenei, Kultūros skyriui, kultūros įstaigoms, suinteresuotiems asmenims.

III. PASIŪLYMŲ IR PAKLAUSIMŲ PATEIKIMAS IR NAGRINĖJIMAS

28. Kultūros įstaigų, organizacijų atstovai, pavieniai asmenys gali Tarybai ar Tarybos pirmininkui teikti svarstyti ir spręsti Tarybos kompetencijai priskirtus klausimus.

29. Pasiūlymai pateikiami raštu ir registruojami Kultūros skyriuje.

30. Pasiūlymus Taryba svarsto artimiausiame Tarybos posėdyje.

31. Taryba, apsvarsčiusi pateiktą pasiūlymą, turi teisę priimti sprendimą ar teikti rekomendaciją, kreiptis į interesų grupes su prašymu per 2 savaites pateikti išvadą ar alternatyvius pasiūlymus sprendiniais klausimais.

32. Galutinis Tarybos sprendimas dėl pasiūlymo turi būti priimtas kitame posėdyje. Apie priimtą sprendimą Taryba per 5 darbo dienas turi informuoti pasiūlymą pateikusia organizaciją ar interesantą.

IV. BAIGIAMOSIOS NUOSTATOS

33. Šie nuostatai gali būti keičiami Kultūros ir meno tarybos sprendimu.

Gerbiamas respondente,

Siekiant išanalizuoti Mažeikių rjono gyventojų kultūros paklausos ir poreikių bei kultūros sektoriaus paslaugų kokybę, atliekama anketinė apklausa. Prašau jūsų atsakyti į šioje anketoje pateiktus klausimus. Gauti duomenys bus panaudoti baigiamajame magistro darbe „Kultūros politikos įgyvendinimo analizė: Mažeikių rajono atvejis“. Anketa anoniminė. Tyrimo rezultatai bus apibendrinami.

Šią anketą sudarė ir apklausą atlieka studentė Ligita Narutavičienė.

Jūsų nuomonę atitinkantį atsakymą žymėkite – X

1. Kultūros politikai Mažeikių rajone skiriama:

- Mažai dėmesio
- Nemažai, bet vis dar nepakankamas dėmesys
- Nepakankamas dėmesys
- Pakankamas dėmesys

2. Kaip Jūs vertinate bendrą Mažeikių rajono kultūros įvaizdį Lietuvos mastu:

- Labai gerai
- Gana gerai
- Patenkinamai
- Gana blogai
- Labai blogai

3. Jūsų nuomone svarbiausios kultūros įstaigos, organizacijos:

- Bibliotekos
- Kultūros centrai
- Teatrai/spektakliai
- Muziejai
- Koncertų salės
- Vietos bendruomenių organizacijos, NVO
- Kinas
- Parodų salės/galerijos
- Sunku pasakyti

4. Pasitenkinimas kultūros centro vykdoma veikla, organizuojamais renginiais:

- Nesu visiškai patenkintas, galima būtų šiek tiek tobulinti, plėsti
- Taip, esu visiškai patenkintas
- Veikla labai ribota, reikia esminių pertvarkų
- Ne, manęs visiškai netenkina
- Sunku pasakyti

5. Svarbiausios kultūros centro veiklos sritys:

- Masinių renginių organizavimas
- Mėgėjų meno plėtojimas/užsiėmimai
- Koncertų ir kitų pramoginių renginių organizavimas
- Mokomoji, švietėjiška, edukacinė veikla
- Profesionalaus meno sklaida / profesionalių atlikėjų pasirodymai
- Etninės kultūros sklaida
- Diskotekų, vakaronių, poilsio vakarų organizavimas
- Įvairių interesų / pomėgių klubų veikla (pvz., rankdarbiai, floristika ir pan.)
- Sunku pasakyti

6. Kultūros centrų veiklos pokyčiai per pastarąjį dešimtmetį:

- Visiškai užgeso
- Niekas nepasikeitė, viskas buvo blogai, taip ir liko
- Niekas nepasikeitė, jis visada dirbo gerai
- Dirba moderniau, lanksčiau ir išradingiau, vyksta daugiau renginių
- Dirba blogiau, sumažėjo veiklos apimtys, aktyvumas
- Sunku pasakyti

7. Kultūros paslaugų kokybė rajone:

- Gera, tačiau trūksta jų įvairovės
- Kultūros paslaugų įvairovė ir kokybė rajone menkai išplėtoti
- Kultūros paslaugų įvairovė rajone užtikrinta, tačiau jų kokybė nepakankama
- Rajone gerai išplėtoti tiek kultūros paslaugų įvairovė, tiek kokybė
- Sunku pasakyti

8. Ar Jūsų rajono kultūrinis gyvenimas tenkina vietos gyventojų kultūrinius poreikius?

- Iš dalies
- Taip
- Ne
- Nežinau

9. Mažeikių rajono savivaldybės viešosios bibliotekos, jos vietos skyrių teikiamas

paslaugas vertinate:

- Labai gerai
- Gana gerai
- Patenkinamai
- Gana blogai
- Labai blogai

10. Papildomo ugdymo įstaigų (dailės, muzikos, sporto mokyklų, būrelių) įvairovę vertinate:

- Labai gerai
- Gana gerai
- Patenkinamai
- Gana blogai
- Labai blogai

11. Valstybinės reikšmės renginių organizavimo kokybę savivaldybėje (pvz.: vasario 16-a, kovo 11-oji, Valstybės diena) vertinate:

- Labai gerai
- Gana gerai
- Patenkinamai
- Gana blogai
- Labai blogai

12. Dabartinę istorijos ir architektūros paminklų, istorinės atminties vietų būklę bei priežiūrą seniūnijoje vertinate:

- Labai gerai
- Gana gerai
- Patenkinamai
- Gana blogai
- Labai blogai

13. Tai, kaip organizuojamas vaikų ir jaunimo užimtumas seniūnijoje:

- Labai gerai
- Gana gerai
- Patenkinamai
- Gana blogai
- Labai blogai

14. Muziejų, ekspozicijų salių pakankamumą rajone vertinate:

- Labai gerai
- Gana gerai
- Patenkinamai
- Gana blogai
- Labai blogai

15. Gali būti, kad anketoje liko nepaminėti svarbūs klausimai. Pasidalinkite savo nuomone. Teikite pasiūlymus.

Svarbi informacija apie Jus:

Jūsų lytis:

- Vyr.
- Mot.

Amžius:

- iki 25m.
- nuo 26 - 35
- nuo 36 – 45
- nuo 46 – 55
- nuo 55 – 60
- virš 60

Išsilavinimas:

- pradinis
- dešimtmetis
- vidurinis
- Profesinis
- spec.vidurinis
- neuniversitet.aukštasis
- universitet.aukštasis išsilavinimas.

Jūs gyvenate:

- **Mažeikiuose**
- **Sedoje**
- **Viekšniuose.**

Ačiū už dalyvavimą apklausoje